

ALEVÎ-BEKTÂŞÎ KLASİKLERİ 1

Besmele Tefsiri

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI: 366
Anadolu Halk Klasikleri Serisi: 1
Alevî-Bektâşî Klasikleri Dizisi: 1

Proje Koordinatörü
Doç. Dr. OSMAN EĞRİ

Grafik Tasarım ve Uygulama
YUSUF KOT
HATİCE KOT

Teknik Hazırlık
YAZIEVİ İLETİŞİM HİZMETLERİ
(0212) 518 30 06

Baskı ve Cilt
TÜRKİYE DİYANET VAKFI
Yayın, Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
OSTİM *Örnek Sanayi Sitesi, 1. Cadde, 358. Sokak, No: 11, Yenimahalle, 06370 Ankara*

Baskı Yeri ve Yılı
Ankara, Şubat 2007

Birinci Baskı
5.000 *adet*

ISBN
978-975-389-489-0
07.06.Y.0005.366

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Kurulu'nun 15.08.2006/31-2 sayılı kararıyla uygun görülmüş,
Mütevelli Heyeti'nin 15.08.2006/1217-13 sayılı kararıyla basılmıştır.

Besmele Tefsîri

(Şerh-i Besmele)

Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî

Hazırlayan
Yrd. Doç. Dr. Hamiye Duran

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Tel.: 0312. 354 91 31 (*pbx*) Faks: 354 91 32
e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr

Takdim

Yüce Yaratıcının insanlık tarihiyle başlayan evrensel mesajının yeni ve kapsamlı bir tezahürü olan İslâm, ortaya çıktığı VII. yüzyıldan bugüne kadar çeşitli dönem ve coğrafyalarda ulaştığı fert ve toplumların zihin ve gönül dünyasını aydınlatmış; huzur, barış ve esenliğe kaynaklık etmiştir.

Temelde Allah'ın varlığı ve birliği ile insanın hem yaratıcısına hem de diğer insan ve varlıklara karşı saygı, ilgi ve sevgisini içeren bu mesaj, tarihî süreçte farklı sosyo-kültürel geçmişe sahip birçok topluluk tarafından kendi özelliklerine paralel olarak algılanıp yorumlanmış, böylece aynı zamanda zengin bir kültürel miras oluşmuştur.

IX ve X. yüzyıllarda bu ilâhî mesajla daha yakından temasa geçip İslâm'ı kabul etmeye başlayan Türkler, öteki topluluklar gibi bu dini kendi sosyal gerçeklikleriyle ilişkili biçimde idrak edip hayatlarına taşımışlardır. Bu süreçte İslâm'ın hem ilmî, hem de ahlâkî ve tasavvufî birikimi Türklerin dinî hayatına rehberlik etmiş, İmam Mâtürîdî, Hakîm Semerkandî, Ahmed Yesevî, Hacı Bektaş Velî gibi mümtaz ve öncü şahsiyetler ve çevreleri ortaya çıkmış, neticede on asır gibi uzun bir tarihî dönem sonunda insanlık sadece Türk kültürü için değil, aynı zamanda İslâm kültürü için de oldukça zengin bir kültürel hazineye kavuşmuştur.

Orta Asya'dan, Anadolu'ya, oradan Balkanlara kadar ulaşan Ahmed Yesevî, Hacı Bektaş Velî çizgisine mensup âlim, pir, ozan ve yol büyükleri her dönem ve bölgede son ilâhî mesaj olan İslâm'ı kendi anlayış ve duyuşlarıyla yansıtan farklı türlerde çok sayıda kitap, risale, şiir kaleme almış ve çok değerli koleksiyon bırakmışlardır.

Özgün bir karaktere sahip olan bu eserler başta ilâhî aşk, Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt sevgisi, Hz. Ali ve onun soyundan gelen tertemiz insanlara övgü, Yaratıcı ve yaratıklara karşı dostluk, hoşgörü, adalet, haksızlıkla mücadele olmak üzere inançtan ahlâk ilkelerine

kadar değişik birçok hayatî konuyu ele almıştır. Bu konular bazen doğrudan anlatımla, bazen bir yol ulusunun etrafında gelişen menkabelerle, bazen âdâb-erkân kalıpları içinde, bazen da şairin dizeleriyle dile getirilmiştir.

Söz konusu eserler tabiî olarak dil, üslûp ve kurgusu itibarıyla kaleme alındığı dönem ve coğrafyanın özelliklerini taşımakla birlikte, verdikleri mesaj itibarıyla çağlar üstü bir niteliğe sahiptir. Onların yüzyıllar boyu korunarak günümüze ulaşmış olması, bazılarının çeşitli devirlerde yer yer ezberlenerek kuşaktan kuşağa aktarılması bunun açık delilidir.

Kütüphanelerde yahut bazı ailelerin özel sandıklarında kendi hâline bırakılmış olan bu eserlerin bugünün insanına da çok güzel mesajlar vereceği muhakkaktır. Ne var ki bazı istisnalar dışında bu eserlerin neşredilerek günümüz insanıyla buluşması sağlanamamıştır. Kültür tarihçilerinden din görevlilerine kadar toplumumuzun her kesiminin yararlanacağı bu eserlerin neşri âdeta bir zorunluluk arz etmiştir. Bu zorunluluğu gören Türkiye Diyanet Vakfı, "milletimizden aldığı imkân ve desteği, milletimize hizmet olarak sunma" mantığı içinde, hiçbir ayırım yapmadan gerçekleştirdiği sosyal ve kültürel faaliyetlerin yanına bu eserlerin neşrini de katmıştır.

Özgünlükleri muhafaza edilerek tamamen bilimsel metotlar çerçevesinde hazırlanıp yayımlanan bu eserlerin herkes için yararlı olmasını umuyor ve diliyorum.

Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU
Diyanet İşleri Başkanı ve
TDV Mütevelli Heyeti Başkanı

Alevî-Bektâşî Klasikleri'ni Yayınlarken

Türkiye Diyanet Vakfı, kuruluşundan bu yana gerçekleştirdiği yayınlar ve etkinliklerle toplumu din konusunda aydınlatmakla görevli bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı'na destek veren bir kuruluştur. Yüzyıllardır Anadolu'da çok farklı kültür, inanış biçimleri ve değerler yaşama imkânı bulmuştur. Ülkemizin zengin dinî, fikrî, ahlâkî, felsefî, bediî kültür mirası herkesi hayran bırakacak bir çeşitliliğe ve renkliliğe sahiptir. Ancak bu mirasın ülkemiz insanları tarafından yeterince tanındığı ve entelektüel olarak özümsendiği kolaylıkla söylenemez. İslâm kültürünün Anadolu birikiminin bilimsel ve objektif olarak gün yüzüne çıkarılması, araştırma kurumlarının olduğu kadar sosyal ve kültürel hizmet veren sivil teşekküllerin de önde gelen ödevidir.

İşte bu bilinçten hareketle Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Kurulumuz "Anadolu Halk Klasikleri" üst başlıklı bir yayın serisi plânlamıştır. Bu seri içerisinde, farklı kültür gruplarının klasikleri başta olmak üzere dinî-ahlâkî düşünce eserleri, sanat ve edebiyat eserleri ile neşredilecektir. Vakfımız bu kabil yayınları aracılığıyla toplumumuzun dînî kültürünü tanıtmayı ve bu alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesine katkı yapmayı amaçlamaktadır. Bu suretle toplumun muhtelif katmanları arasındaki kaynaşma ve dayanışmayı güçlendireceğine inanmaktadır.

Serimizin bir kategorisini Alevî-Bektâşî Klasikleri oluşturmaktadır. Alevîlik son zamanlarda üzerinde çok durulan dinî-sosyal bir fenomen olmasına karşın, bu konuda ciddî bilgi eksikliği olduğu aşikârdır. Özgün ve otantik bilgi kaynaklarının neşredilmesiyle bu bilgi eksikliği bir nebze olsun giderilebilecektir. Yayınlarımızın halkımızın ilgisine mazhar olacağını umuyoruz.

Prof. Dr. M. Saim YEPREM
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
ve TDV Yayın Kurulu Başkanı

Alevî-Bektâşî Klasikleri Hakkında

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 31 Ekim-02 Kasım 2003 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen I. Dinî Yayınlar Kongresinin sonuç bildirgesinde ifade edildiği gibi, toplum katmanları arasında birbirini anlama sorununun giderilebilmesi, barış ve kaynaşmanın, millî birlik ve bütünlüğün sağlanması, doğru ve bilimsel bilgiyle bu konudaki bilgi boşluğunun doldurulması ve küreselleşen dünyamızda birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi açısından Alevî-Bektâşî Klasiklerinin, sahasında uzman ilim adamlarınca ilmî neşirlerinin yapılarak dînî-kültürel hayatımıza kazandırılması, izaha gerek duyulmayacak kadar önemlidir.

Söz konusu kongreden sonra Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'nun başkanlığında alanın uzmanı akademisyenlerin ve bir grup Alevî-Bektâşî inanç önderinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda Alevî-Bektâşî Klâsikleri projesinin toplumsal uzlaşma ve hoşgörü kültürünün geliştirilmesine, Alevî-Bektâşî toplumunun, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapan din görevlilerinin ve ilgi duyan insanların bilgi ve kaynak ihtiyaçlarının karşılanmasına önemli katkılarının olacağı sonucuna varılmıştır. Projenin ilke ve esasları, hangi kitapların nasıl bir formatta basılacağı ve proje çalışma grubunun kimlerden oluşacağı belirlenmiştir. Milletimizin birlik ve beraberliği açısından önem taşıyan bu tarihî görevin şahsımın koordinatörlüğünde yürütülmesine karar verilmiş olmasından dolayı mutlu olduğumu belirtmek isterim.

Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Çorum Şubesi vasıtasıyla el yazması eserlere ulaşılmasına yardımcı olan Hacıbektaş evlâdı merhum (Çelebi) Ali Nâki Ulusoy'a, (Çelebi) Veliyettin Ulusoy ve (Çelebi) Doğan Ulusoy'a, Hacı Bektaş Velî Anadolu Kültür Vakfı Çorum Şubesi Başkanı (Baba) Durmuş Aslan'a, Çorum-Dodurga-Mehmet Dede Tekkeköy'de ikâmet eden

(Dede) Eyüp Öztürk ve (Dede) Hasan Uysal'a, Amasya-Gümüşhacıköy'de ikâmet eden merhum (Baba) Durmuş Topal'ın oğlu Hasan Topal'a ve Hasan Akdeniz'e, ilmî neşirleri yapan değerli bilim insanlarımız Yard. Doç. Dr. Hamiye Duran'a, Dr. Ali Öztürk'e, Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'e, Doç. Dr. Muhit Mert'e, Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Özdemir'e, Dr. Nurgül Özcan'a, Doç. Dr. M. Mahfuz Söylemez'e, Araştırma Görevlisi Doğan Kaplan'a, Uzman Ceyhun Ünlüer'e ve çevirisi yapılan her eseri büyük bir dikkatle okuyarak çeviri metnindeki gerekli düzeltmeleri yapan Prof. Dr. Ali Yılmaz ve Prof. Dr. Mehmet Akkuş'a, eserlerin tasarımını yapan Yazıevi İletişim Hizmetleri'ne ve yayımını gerçekleştiren Türkiye Diyanet Vakfı'na teşekkür etmeyi tarihî bir görev addediyorum.

Doç. Dr. Osman EĞRİ
Proje Koordinatörü

İçindekiler

Önsöz

Milletlerin manevî kültür mirasları içinde yer alan ferdî ve anonim eserler, zaman içinde onları meydana getiren toplulukların inanç, düşünce, duygu, hayal ve değerleriyle birlikte, onların maddî hayatları hakkındaki bir takım verileri de günümüze taşırlar.

Fikir hayatımızın ve duygu dünyamızın edebî eserlere yansıdığı ve etrafımızı kuşattığı şüphesizdir. Klâsik edebiyat da anonim edebiyat da –özellikle âşık ve tekke edebiyatı- Allah sevgisi ve O'nun habibi ve üsve-i hasene olan Hz. Muhammed'in hayatının işlendiği eserlerle doludur.

İslâm felsefesini iman hâline getirmiş, hayata taşımış erenlerin başında Yesevî, Mevlânâ, Yûnus, Hacı Bektâş Velî gibi şahsiyetler gelmektedir. Allah dostlarının bizâtihî te'lif ettikleri veya onların hayatları ve fikirleri etrafında teşekkül etmiş olan birtakım eserler, dönemlerinde ve daha sonraları insanlara umut ve ışık saçmışlardır. Bu mânâ âleminin erenleri, insanların düşünce ve duygularına tercüman olmuş, rehberlik vazifelerini tevazu ile birleştirip insanlara bu dünyada ve öbür dünyada mutlu olmanın yollarını benimsetmişlerdir. Onlar, İslâm dinini, manzum ve mensur eserler yoluyla en güzel şekilde halka anlatmışlardır.

Geçmişin derinliklerinden günümüze ulaşan ve geleceğe taşınacak olan evrensel fikirler, bu eserler (münâcât, na't, siyer, hilye, mîrâç vs.) yoluyla zaman içinde seyahat etmektedir. Dolayısıyla bu tür eserlerin günümüz insanının okuyup anlayabileceği hâle getirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir.

Bu mâ'nâda söz konusu eserlerden biri de Hacı Bektâş Velî'ye atfedilen *Besmele Tefsiri*'dir. Aidiyeti konusunda başka birtakım

delillere ihtiyaç olsa bile bu eser, Türk-İslâm hayatı için önemlidir. Besmele çekmenin ve öneminin anlatıldığı eser, aynı zamanda Peygamber Efendimiz'in Mîrâç'ta Rabb'i ile buluşup görüşmesinin bir safhası olarak ruh dünyamızda hoş bir tat bırakmaktadır.

Besmele çekmenin insana sağlayacağı faydalar ve Allah'ın kuluna olan cömertliğinin ve bağışlayıcılığının sonsuzluğu, bu sohbet sırasında en güzel şekilde ifade edilmektedir. İslâm ahlâkına ilişkin çeşitli konular, terimler, Kur'an'dan çeşitli âyetlerle ve İslâm büyüklerinin hayatlarından alınmış örneklerle açıklanmaktadır.

Eserin Türkçe ile kaleme alınmış olması da eserin kıymetini bir kat daha artırmaktadır.

Çalışma, giriş, metin, sözlük ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Girişte, "besmele" kavramı ve *Besmele*'nin Türk edebiyatı ve Türk folklorundaki kullanılışları ve önemi üzerinde durulmuş ve eserin muhtevası hakkında bilgi verilmiştir.

Metinlerin yer aldığı bölümde eser, önce transkripsiyonlu metin hâline getirilmiş; âyet, hadis ve açıklanması gereken hususlar dipnotlarda gösterilmiştir. Daha sonra eser, daha kolay anlaşılması için günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Çalışmaya bir de sözlük eklenmiştir.

Okuyucuların ve araştırıcıların türlü türlü faydalar bulacağına inandığım bu eserin hazırlanması sürecinde, özellikle günümüz Türkçesine aktarımında yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. İsmet Cemiloğlu'na ve yayımlanmasında katkıda bulunanlara teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. Hamiye Duran

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Arap harfli alfabede bulunup da bugünkü alfabede bulunmayan işaretler için tenkitli basımı yapılan ilmî eserlerde de görülen aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

أ	ʾ
ث	s̱, S̱
ح	ḥ, Ḥ
خ	ḫ, Ḫ
ذ	ẕ, Ẕ
ص	ṣ, Ṣ
ض	ḍ, Ḍ/ż, Ż
ط	ṭ, Ṭ
ظ	ẓ, Ẓ
ع	ʿ
غ	ġ, Ġ
ق	ḳ, Ḳ
	k, K/ ñ, Ñ/g, G

Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri de şöyle gösterilmiştir:

ا	ā, Ā
و	ū, Ū
ى	ī, Ī

Farsça vāv-ı ma'dūleler uzun a'dan önce üst konumda (ˇ) işareti ile gösterilmiştir:

ḫˇān, ḫˇāb gibi.

*"Babam Halil İbrahim Şibil
ve annem Name Şibil'e
sevgi ve minnetle"*

Giriş

1. Besmele Kavramı ve Önemi

Besmele, kainatı yaratan ve idare eden yüce varlığın adının ve en çok kullanılan doksan dokuz isim içinde başta söylenen Rahmân ve Rahîm sıfatlarının yer aldığı bir âyettir. Esirgeyen, bağışlayan, lütuf, merhamet ve ihsanını eksiltmeyen anlamındaki Rahmân ve Rahîm sıfatları İlâhî rahmet ve koruyuculuğun bütün âlemi kucakladığını ifade etmektedir.

Türkçede "besmele çekmek, bismillâh demek" deyimleri Bismillâhirrahmânirrahîm'i okumak demektir. "Euzü besmele" ise "kovulmuş şeytanın şerrinden Allâh'a sığınırım" anlamındaki "Eûzü billâhimineşşeytânirracîm" cümlesiyle besmelenin ortak adıdır (İA: 530). Neml suresindeki besmele âyeti (27/30) nazil olduktan sonra son şeklini almış, Hz. Muhammed, hayatının sonuna kadar hep bu ibareyi kullanmış, besmelenin yazıldığı ilk satıra da başka hiçbir şeyin yazılmamasını emretmiştir.

İslâmiyet'te gerek dünya gerek ahiretle ilgili olsun her önemli ve meşru işe Besmele ile başlamak tavsiye edilmiştir. Hz. Peygamber'in (Acluni II. 174) "Besmeleyle başlamayan her iş bereketsiz ve güdüktür" hadisiyle onun bir çok iş münasebetiyle besmele çekmesi ve besmele çekmeyi ve yazmayı tavsiye etmesi besmelenin hem inanç, hem ibadet, hem de müslümanların günlük hayatlarında önemli bir yer tutmasına sebep olmuştur (Gözübüyük, 1977: 31). Ayrıca her işe besmele ile başlamak, uluhiyyet ve ubudiyyet arasında sevgiye dayalı bir münasebetin sembolü hâline gelmiştir. Çünkü besmele, hakikate ulaşmak için bir vesiledir.

Besmelenin başındaki "ba" edatı Arapça'da yapışma, sığınma,

yardım isteme, bir şeyi araç ve sebep edinme anlamlarını vermektedir. Dolayısıyla besmele "Allâh'ın adına yapışarak O'ndan yardım dileyerek, O'na sığınarak, O'nu araç kılarak işe başlıyorum" demektir (Öztürk, 1996: 30). Bu bilinçle mümin, her işin başında besmeleyi okur. Besmele Allâh'ın insanlara en büyük ihsanıdır. Çünkü besmelede Allâh adıyla birlikte O'nun acımak, esirgemek, bağışlamak, korumak, merhamet etmek anlamlarına gelen Rahmân ve Rahîm sıfatları yer almaktadır. Ba, isim, Allâh, Rahmân ve Rahîm kelimelerinden oluşan besmeleyi Kuşeyri, Letâif adlı eserindeki "Besmele" tefsirinde her surenin başındaki besmeleyi -Tevbe suresinde niçin bulunmadığını da dikkate alarak- farklı mânâlara gelecek şekilde açıklamıştır. Kuşeyrî, besmele kelimesini hem yazım ve harf hem kavram hem de mânâları ile tefsir etmiştir (Akpınar, 2002: 53). Seyyid Muhammed Nûrü'l-Arabî de Fatiha Suresi Tefsirinde şöyle demektedir. Malum ola ki Besmele-i Şerîf'te üç isim vardır. Biri ism-i Celâl ki Allâh, ism-i zât. İkincisi ism-i kemâldir ki er-Rahmân, ism-i sıfat. Üçüncü, ism-i Cemâl'dir ki er-Rahîm, ism-i ef'âl'dir. Bundan malûm oldu ki, besmele; ism-i zât ve sıfat ve ef'âl'dir. Yani tecelli-i ilâhî, zâtı, sıfatı ve ef'âliyle âlem, vücûda gelip mevcûd oldu. Zât, sıfat ve ef'âl olmayınca bir şey vücûda gelmez (Kumanlıoğlu, 1995: 130). Kur'an'da 113 kere tekrarlanan bu âyet (114 sûreden Beraat sûresi hariç), Allâh'ın merhamet ve bağışlamayı esas alan bir kudret olduğuna dikkat çekmektedir. Bu görüş Kur'an'da tanıtılan insan, evren ve hayat anlayışının merhamet, hoşgörü ve bağışlama üzerine oturduğunu da göstermektedir.

Ayrıca hem Fatiha sûresinin ilk âyeti olması, hem de "Bütün ilimler besmelenin 'bâ'sında derc olunmuştur." fikriyle Hz.Ali'den rivayet edilen "Eğer yazmak isteseydim besmelenin 'bâ'sı hakkında bir deve yükü kitap yazardım" sözüyle besmelenin ihtiva etti-

ği kutsal ve mühim mânâ, toplum hayatında önemli bir yer tutmasını sağlamıştır (Ramazanoğlu, 1984: 17).

2. Besmele Yazma Geleneği

A. Süsleme Sanatında Besmele

Besmele, özellikle süsleme sanatında en fazla yazılan âyetlerin başında gelir. Besmelenin yazımına özen gösterilmesiyle ilgili Hz. Enes'ten gelen bir rivayette "Bismillâhirrahmânirrahîm'i özenerek güzel yazan kişiyi Allâh affeder." buyurulması ve Hz. Ali'nin "Besmeleyi güzel yazan kişi affedilmiştir." sözü hattatların bu konuda gereken itinayı göstermelerinin başlıca sebebi olduğu gibi besmelenin çokça yazılmasının da esas âmili olmuştur (DİA, V, 534).

En güzel örneklerini Osmanlı hattatları elinde bulan besmele, çeşitli süslü hatlarla Kur'an dışında bazen tek başına levha olarak, bazen de hilye levhalarının üst kısmına yazılmıştır. Oklu besmele en güzel örneklerden biridir.

Besmeleyle oluşan çeşitli tabir ve deyimler ve "Bismillâhirrahmânirrahîm", çeşitli mimarî eserler ve hat sanatından başka, edebiyatta ve folklorda önemli bir malzeme olarak kullanılmıştır.

B.Türk Edebiyatında Besmele

1. Eski Türk Edebiyatında Besmele

Eski Türk Edebiyatında, her eserin besmeleyle başlaması kaidesine uyulduktan başka, çeşitli tür ve beyitlerde; halk edebiyatında türkü, ninni, destan gibi eserlerde; az olmakla birlikte yeni Türk edebiyatında; çeşme alınlıkları, mezar taşları, dükkanlardaki levhalar gibi folklor ürünlerinde çokça kullanılmıştır (Duran, 2003).

Türk Edebiyatında besmele daha çok mısra ve beyitlerde telmih

ve iktibas yoluyla kullanılmıştır. Her eserin besmeleyle başlaması kaidesine hemen hemen bütün edebî eserlerde uyulmuştur. Eski Türk Edebiyatında divan mukaddimeleri, tevhid, münacaat ve na'tlardan önce besmeleyle başlamaktadır.

Gül-i gül-zâr-ı kelâm-ı kadîm
Bismillâhirrahmânirrahîm (Kasidenin başında yer almaktadır.)
Eyledim yâ Rab senin hamdinle buna ibtidâ
Bilmeyince tâ senânı kimse bulmaz çün bekâ
(Çelikoğlu, 1985: 113)

Sûretünün safhasında gör ne yazmış ol Kadîm
Ohıdum ol hattı Bismilâhirrahmânirrahîm
....
Merhamet kıl sen Nesîmî'ye eyâ bedr-i Münîr
Ger hatâ kıldum ise estağfiru'llahe'l-azîm
(Kürkçüoğlu, 1985: XXVL)

Eyledim yâ Rab senin hamdinle buna ibtidâ
Bilmeyince tâ senânı kimse bulmaz çün bekâ
(Şahver, 1969: 113)

Zikr-i Bismillahirrahmanirrahim
Aşikâre gizliye Sensin alîm
......
Son nefesde sakla imânım benim
Bulmaya yol ana şeytâni'r-racîm
.....
Rûz-i mahşerde Muhibbî bendeni
Irma anı rahmetinden yâ Rahîm
Muhibbî (Kanunî Sultan Süleyman 1494-1566) (Ak, 1987: 41)

Her eserin besmeleyle başlaması geleneğinin yanı sıra aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi sevgilinin güzelliğine yine aynı sebeple telmîhen kullanılmıştır.

Hat yazılsa tan mıdur yâkût-ı la'l-i yârda
Besmele yazarlar evvel mahzenü'l-esrârda
(Kılıç, 1998: 214)

Mushâf-ı hüsnünde ebrû medd-i Bismillâh'dır
Vâkıf-ı sırr-ı cemâlin 'ârif-i bi'llâhdır
(Çelebioğlu, 1998: 93-97)

"Güzellik kitabında veya yüz mushafında kaş, besmeledeki Cenâb-ı Hakk'ın Rahmân sıfatının imlasındaki med gibidir." mânâsınadır.

2. Yenileşme Devri Türk Edebiyatında Besmele

Yenileşme Devri Türk Edebiyatında, genel özellik olarak gelenekten kopma söz konusu olduğu için şairlerin çoğu divan tertip etmeyerek, çeşitli şiirlerinin toplandığı şiir kitapları neşretmişlerdir. Dolayısıyla yazmaya besmeleyle başlama geleneği de yok olmuştur. Buna rağmen çeşitli sebeplerle kaleme alınan şiir kitaplarında besmele kelimesine oldukça çok yer verilmiştir.

Arif Nihat Asya'nın Süleymaniye şiirinde;

Gün batıp doğdukça dünya durdukça
Üzerinde kalacaktır başların
Öpülüp alnından besmelelerle

Yerlerine konmuş kilit taşların
(Asya, 1990: 25) şeklinde besmele geçmektedir.

Besmele münâcât tarzında yazılmış eserlerde de sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Yakarış
ey hiç yoktan varlığımı
bir balçıktan var edenim
nimetine şükürlerle
binlerce kez hamd ederim.

ey başıma bir taç gibi
Muhammed'i yar edenim
huzurunda günahımdan
utanırım ar ederim
evvel Allâh âhir Allâh
          bismillâh
kimsenin önünde eğilmez başım
senden başka
yar olmaz kimse bize
senden başka
ey dünün ve bu vaktin sahibi
ey sahibi bir hesap gününün
bir tek sana eğilir secde ederiz
kulluklar bilmeyiz başkaca
bâtın Allâh, zâhir Allâh
          bismillâh
sabit kadem kıl bizi müstakim yolda
kaybolmamış insanlar grubunda
bir olsun eylemimiz sözümüz

dostlarla arkadaşlarla
bir olsun yüreğimiz gönlümüz
mağfiret eyle bağışla bizi
sensin bizim tek sahibimiz
ey merhameti bol
ikramı sonsuz
şanı yüce Rabbimiz
Rahîm Allâh, Rahmân Allâh bismillâh
(Kurnaz, 1992: 96).

3. Türk Halk Edebiyatında Besmele

Türk Halk Edebiyatında da besmelenin iktibas edildiği pek çok örneği görmek mümkündür. Aşık Edebiyatında tevhid tarzı eserlerde, aşık tarzı destan ve şiirlerde karşımıza sıkça çıkmaktadır. Bayburtlu Zihni'den:

Tevhid
Müstecâb eyle duamı yâ Rahîm
Sırr-ı Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm
Hamd sad el-hamdü li'llâhi'l-mu'în
Sad hezâr şükr-i Rabbü'l-âlemîn

Sen ki Rahmân-ı Rahîmsin yâ İlâh
Yevm-i dînin mâliki bî- iştibâh
(Sakaoğlu, 1988: 138).

Seyrânî kuluna rahmeyle Rahîm
Bin bir ismin dilde hatmoldu Rahîm
Çağırınca seni yâ Gafûru'r-rahîm
Kerem eyle medet yâremiz anda
(Yüksel, 1987: 31).

Bayburtlu Celâlî'den:
Biri safi "sad" İmlâsı
Biri besmele'nin "bâ"sı
Biri "elif-lâm"ın "râ"sı
Gamz-ı müjgânım merhaba
......
Habâsetler gibi pistir her işi
Kör olsun gözleri dökülsün dişi
Besmelede seksen sekiz yanlışı
Gidip fetvâneye mânâ beğenmez
....
Ârifler dilinde harf-i Bismillâh
Seng-i hâre değse gül-anber eyler
Her kime yetişse "nârun mina'llâh"
"Lentebur" sırrına ol mahzar eyler
....
Öyle bir Leylâ'ya Mecnûn'um billâh
İsminde okunur harf-i Bismillâh
Tutuştu her yanım hasbeten li'llâh
Mevlâ'yı zikr eden kul kınanır mı
....
Yemek Destanı
Bismillâh okundu ince taâma
Zağbal kuru kaymak durdu selâma
Baklava bal börek koz içi helvâ
Döktük orta yere harmân eyledik
(Kurnaz, Tatçı, 2000: 177, 203, 139, 172, 251).

Sümmanî'den:
Der Sümmânî kırklar ile görüştüm
Bûs edip destin ummâna düştüm

Hakk'ın lutfu ile ben de yetiştim
Her işin başında Bismillâh dedim
.....
Maşallâh yakışmış o kadd ü kâmet
Öğmüş halk eylemiş Cenâb-ı Kudret
Besmelesiz hâsıl olsa bir velet
Eremez kemâle şargadan olur
....
Senin bildiğin esrâra çeken var bir Bismillâh
Sana kimler hüccet verdi bana mülk ettin günâhı
Yirmi dokuz harf içre cem etmiş ilm-i Kur'ân'ı
Hem bir sen mi öğrendin hocam şerîat-ı garrâyı
Bizi halk eyleyen Hâlık bilir âlâyı ednâyı
(Rayman, 1997: 232, 305).

4. Dinî ve Tasavvufî Türk Edebiyatında Besmele

Yine Tekke Edebiyatında Yûnus'ta, Yesevî'de Hâcı Bektaş'ta her hayırlı işe besmele ile başlama geleneğine uygun kullanımların yanında besmelenin mânâ ve öneminden bahseden şiirler de vardır. Bunlardan bir tanesi 1865-1928 yılları arasında Prizren'de yaşamış, Melâmî tarikatına mensup, aynı zaman da Prizren'de Melâmî halifesi ve şeyhi olan Abdulmâlik Hilmi'dir.

Besmelenin bütün ilimlerin toplamı olduğu; bâ-i Besmele'nin Hz. Muhammed Mustafa, bâ'nın noktasının Hz. Ali ve mimin ise Cenab-ı Kibriyâ'yı gizleyen bir örtü (Hz. Peygamber ve kâmil insanların sureti) olduğundan bahsedilmektedir.

Şurû ettim besmeleyle evvelâ
İsm-i zâtıyla edipdir ibtidâ
Kâinatın fâtihidir besmele
Hem sıfât u zât u fi'ldir zâhire

Besmeledir câmi'-i cümle 'ulûm
Nokta-i vahdet rumûz-ı mübtedâ

Lüb içinde sırr olunmuş sır durur
Bunda bilindi nedir sırr-ı 'amâ

Sırr-ı zât mestûr durur âdem ile
Hep Celâlu'llâh cemâldir bu nümâ

Bâ-i besmeledir Muhammed Mustafâ
Nokta-i bâ'dır Ali'yyü'l-Murtazâ

Her kişiye lâzım olur bilmeğe
Mebde' ile hem meâdı canıma

Cennet-i ma'nâ içinde yazılı
Mîm-i besmeledir ridâ-ı kibriyâ

On sekiz bin âlemin sırrı budur
Âlemi halk etmede hubb-ı Hudâ

Aşk ile yanmak gerekdir ey ahî
Aşk içinde bulunur zevk u safâ

Tad-ı aşkı bilmeyen hayvân durur
Ot ile yem yimeğe anlar sezâ

Üç hurûfun sırrı oldu besmele
Biri hırka biri tâc u bu ridâ

Hırkada var üç 'alem bil ey dedem
Biri sarı biri ahmer bir kara

Tâcının dört terki dahi bilesin
Terk-i dünyâ biridir terk-i ukbâ

Terk-i hestî birisine dediler
Terk-i terk oldu biri hem mahviyâ

Yediye oldu bu sırlar müştemil
Bu durur cümle cihâz-ı evliyâ

Hem ridânın otuz iki rengi var
Anın ile zâhir oldu **Hilmiyâ**
(Özcan, 1994: 28).

Yûnus Emre' den,
Sensin Kerîm sensin Rahîm Allâh sana sundum elim
Senden artık yoktur umum Allâh sana sundum elim
(Tatcı, 2005: 181).

Ahmed-i Yesevî'den,
Bismillâh dip beyan eyley hikmet aytıp
Tâliplerge dürr ü güher saçtım muna
Riyâzetni katıp tartıp kanlar yutup
Min defter-i sâni sözin açtım muna
(Erarslan, 1983: 48-49).

Hâcı Bektâş-ı Velî'den,
Pes zâhidlerün tâ'atı dün ü gün Tanrıyı zikretmektür ve hem Bismillâhirrahmanirrahimi cümle işde yâd kılmakdur
(Esad Coşan, tarihsiz: 7).

Şah Hatayî'den:
Alnımızda yazılı böyle bir yazı
Mümin Müslim Hakk'a eyler niyâzı

Besmeleyle okunur Elham suresi
Okudum da geldim yolun üstüne

Şah **Hatâyim** eydür şem'i çırası
er-Rahmân'dır iki kaşın arası
Besmeleyle okunur Elham suresi
Okudum da geldim ölün üstüne

Türkülerimizde:
Can özümden besmeleyi çekince
Dil yanmazsa ben yanarım sultânım
Ekrem Çelebi

Kaşların bismillâh yüzün Beytu'llâh
Seni öz nurundan yaratmış Allâh

Mani ve ninnilerimizde de:
Besmeleyle çıktım yola
Selam verdim sağa sola
A devletli benim beyim
Ramazanın mübârek ola
(Üçok, 2002: 305).

Ninni der uyuturum
Besmeleyle büyütürüm
Ne yapalım böyle durum
Ninni yavrum ninni
(Çelebioğlu, 1987: 20, 41).

C. Türk Folklorunda Besmele

Besmelenin Türk folkloru, eğitim ve kültür tarihinde de önemli bir yeri vardır. Çeşme alınlıklarında, dükkanlardaki levhalarda, mezar taşlarında besmeleyle ilgili beyit ve mısraları görmek mümkündür. Evlerin en yüksek ve en güzel yerlerini ağaç oyma, sedef kakma, gümüş ve genç kızların çeşitli şekillerde işledikleri besmeleler süslemektedir.

Okula başlama törenlerinden biri olan, halk arasında "Âmin Alayı", yüksek tabaka arasında da "Bed'-i Besmele şeklinde anılan "Mahalle mektebine başlama merasimi" okuma yaşına gelmiş çocukların, hoca önünde merasimle besmele çekerek, okumaya başlamalarını ifade etmektedir. Dua alayı ya da Besmele cemiyeti olarak da bilinmektedir (DİA, V, 540).

İnsan hayatında yeni bir dönemin başlangıcı sayılan okula başlama; hem çocukluktan çıkma yolunda atılan ilk adım hem de çocuğa yeni bir statü kazandırmada ilk adım sayılmaktadır.

Bed'-i Besmele törenine bağlı olarak okul ilâhîleri de ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında besmele ilâhîleri de vardır.

İlâhîlerden birisi;
Yâ İlâhi başlayalım ism-i bismillâh ile
Bu duâya el açalım ism-i bismillâh ile
Sen kabûl eyle duâmız besmele hürmetine
İlmini eyle müyesser yâ İlâhe'l-âlemin
şeklinde devam etmektedir (Birinci, 1982: 37-57).

Çeşme Alınlıkları

Allâh'ın (c.c.) Hayy sıfatının gizlendiği suya, İslâmiyet büyük önem vermiş ve insanlara su sağlamanın en hayırlı ve sevap işlerden ol-

duğunu kabul etmiştir. Hz. Muhammed'in "Sadakanın en faziletlisi su teminidir." şeklindeki hadisi, maddî durumu iyi olanların su ihtiyacını karşılamak üzere kuyular vakfetmesine sebep olmuştur.

Bu sebeple özellikle Türk topluluklarında çeşme yapımı ve çeşme vakfı önemli bir hayır sayılmıştır.

Hayrat olarak yapılan çeşmelerin, yalnız şehir, kasaba gibi yerleşim yerlerinde değil, yol kenarlarında, kırlık yerlerde de yapılmıştır. Yollardaki çeşmelere "menzil çeşmeleri", açık arazideki çeşmelere de "çoban çeşmeleri" denir.

Bu çeşmelerin, özellikle de şehirlerdeki çeşmelerin kitabeleri yapıldığı dönemin üslûbuna uygun olarak yazılmıştır. Genellikle besmele ile başlar, hayır sahibine dua isteğiyle biter. En meşhurlarından birisi, III. Ahmed'in çeşmesi için yazdığı beyittir.

Çek Besmeleyi iç suyu
Hân Ahmed'e eyle duâ

Dükkanlardaki Levhalar:
Osmanlı İmparatorluğunun her yerinde esnaf, sanatkâr ve meslek sahiplerinin, ahîlik geleneğine uygun olarak pîre bağlılıkları son zamanlara kadar sürmüş, her sanat, meslek ve iş yerinde o sanat, meslek ve işini belirten levhalar asılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Muhallebici dükkanı:
Bu seherde besmeleyle açılır dükkanımız
Hazret-i Şeyh Şâzelî'dir pîrimiz üstâdımız

Berber Dükkanı:
Her seherde besmeleyle açılır dükkânımız
Hazret-i Selmân Pâk'tır pirimiz üstâdımız

Kiremitçilerde:
Her seherde besmeleyle açılır dükkânımız
Hazret-i Abdullah Mekkî'dir pirimiz üstâdımız

Edirne'de Selimiye Kapalı Çarşısı'nda:
Her seherde besmeleyle açılır dükkânımız
Hazret-i İbrâhîm peygamberdir pirimiz üstâdımız
(Çağatay, 1989: 167-168).

Buraya kadar besmelenin kullanımı ile ilgili verdiğimiz çeşitli örnekler toplum hayatındaki kutsal ve mühim manayı vurgulamaktadır.

3. Besmele Tefsiri

Besmele yalnızca tefsir, kıraat, fıkıh kitaplarının mukaddimelerinde değil, müstakil eserlerde de özenle ele alınmış, şerhedilmiştir. Fatiha suresinin ilk âyeti olması hasebiyle bütün Fatiha tefsirlerinde ele alınmıştır. Müstakil olarak ele alındığı eserlerin başında "Besmele Tefsirleri" yer almaktadır. Hemen hemen bütün mutasavvıflar besmeleyi şerh etme yoluna gitmişler ve çeşitli eserler vücuda getirmişlerdir. Bu eserlerden birisi de Hâcı Bektâş Velî'ye atfedilen 'Besmele Tefsiri'dir.

Kitâb-ı Tefsîr-i Besmele Ma'a Makâlât-ı Hâcı Bektâş adı ile Manisa Kütüphanesi'nde 3536 numara ile kayıtlı olan bu eser, 827 / 1423 tarihinde Cafer bin Hasan tarafından istinsah edilmiş 30 varaklık tek nüshadır. Hacı Bektaş'ın Makâlât'ı ile birlikte istinsah

edilmiş olması ve Makâlât üslûbuna benzemesi, bu şerhin Hâcı Bektâş'a ait olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir.

Eser, Rüştü Şardağ tarafından 1985 yılında tercüme edilmek suretiyle yayınlanmıştır. Ancak okumada yapılan yanlışlıklar ve atlamanın çok olması; tam bir çeviri değil tercümeye dayanması ve dipnotlardaki karışıklıklar sebebiyle eserden faydalanmak mümkün görünmemektedir. Bu sebepten söz konusu risaleyi ilmî usullere uygun olarak günümüz Türkçesine çevirme gereği duyduk. Eser, tarafımızdan transkripsiyon sistemine uygun bir şekilde yeni yazıya çevrilerek, ilgililerin faydalanabileceği bir eser olarak yayına hazırlanmıştır (Duran, 2005: 459). Varakların birinci sayfası "a", ikinci sayfası "b" şeklinde gösterilmiştir. Metin içinde geçen âyet, hadis ve kelâm-ı kibar gibi alıntılar Latin harflerine çevrildikten sonra, dipnotta açıklanmıştır. Ayrıca günümüz Türkçesine çevrilerek bir de küçük bir sözlük eklenmiştir.

Eserin muhtevası hakkında bilgi olması sebebiyle de bazı alıntılar yapılmıştır.

Biliyoruz ki insanı konu alan bütün dinlerin ve felsefî sistemlerin bir ruhanî ve manevî boyutu vardır. İnsandaki ruh adı verilen manevî yapı, tıpkı vücut (ceset) gibi doyum arayışı içindedir. Manevî haz diye ifade edilen bu yapı, İslâmî hayatta tasavvuf adıyla ifade edilmektedir. Ruhanî hayatın ilk esaslarını Hz. Peygamber'in hayatında görmekteyiz. Hz. Peygamber biri vahiy biri mîrâç sırasında olmak üzere iki ruhanî hayat yaşamıştır (Yılmaz, 1997). Miraçta Hz. Muhammed, Rabbi ile perdesiz olarak görüşmüş, bu gecede namaz farz kılınmış, Allâh'ın Resûl'ü, Allâh'ın cemâlini, cennet ve cehennemi görmüş, ruhen hazların en güzelini yaşamıştır. O'nun hediye olarak getirdiği namaz da mü'minlerin miracı olmuştur.

Besmele okumanın faziletlerinin anlatıldığı Besmele Tefsiri'nde Hz. Peygamber'in mîrâçta yaşadığı ruhanî hayattan bölümler vardır. İşlediği konular gereği konuşmalar, Hz. Peygamber ile Tanrı arasında geçmektedir. Allâh'ın lütfu, ihsanı, bağışlayıcılığı, cömertliği gibi konuların işlendiği bu eser, insanlar arasındaki ilişkileri de aynı temalar üzerine oturtmaktadır. Söz konusu fikir ve diğerleri Hasan-ı Basrî, Cüneyd-i Bağdâdî, Seriyy-i Sakatî, Kaffâl Şâşî, Tâî gibi tarikat ulularının yaşam ve sözleriyle daha müşahhas hâle getirilmiştir.

Mesela, besmele çekmenin kula sağlayacağı fayda eserde şöyle açıklanmaktadır (v/15 b).

Tanrı Te'âlâ Resûl'e hitâbetti. "Ey Ahmet, gökten inen dört kitabın tamamını topladım, Fâtiha'nın içine koydum. Fâtiha'da ne varsa hepsini –Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm'in içine koydum. Senin ümmetinden kim bir kez iman ile doğru –Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm –derse; Tevrat'ı, İncil'i, Zebûr'u, Kur'ân'ı okumuşçasına ve bunlarla ibadet etmişçesine sevap vereyim. Bu ne güzel kerem, bu ne güzel lütuf.....Benim gibi bir padişahın dergahı dururken, göz göre göre rast gele bir âcizin dergahına giden (kulun) toprak başına olsun. Kitabımın dergahını, rahmetimle, şefkatimle, iyiliklerle bezedim. Elbette ki hediyem dergahıma lâyık olacaktır" demektedir.

Yine: "Şimdi ey müminler, görünmeyen bir düşmanınız vardır. Adı Şeytâni'r-racîm'dir. Bir de galip dostunuz vardır. Adı er-Rahmani'r-Rahîm'dir. er-Rahmani'r-Rahîm'i oku ki şeytani'r-racîm'i kahreylesin, kovsun. Çünkü dünyada âdettir ki bir kişinin çok fazla düşmanı olsa, ona gücü yetmese, o da gider büyük bir kişinin eteğini tutar. Düşmanından daha kuvvetli olmak için onun yanında haseki (hizmetli) olur, düşmanını kahreder." diyerek besmele çekmenin gereği açıklanır.

Besmelenin faziletleri anlatılırken Hz. Peygamber'in "İlâhî bu lütuf ve kerem yalnız bana mı yoksa âsîlere de bu sofrada nasip var mı?" sorusuna karşılık şu şekildedir:

"Ey cömert Peygamber, ben senin ümmetini senden bin kat fazla severim. Çünkü, Lâilâhe illallâh Muhammeden Rasulullâh, derken önce benim adımı sonra senin adını söylerler. Her ibâdette önce farzı, sonra senin sünnetini yaparlar. Senin ümmetin benim kullarımdır. Sen onlara şefaat edersen ben lütufta bulunurum, şimdi onlar benim kudretimin ve büyüklüğümün hakkı için Bismi''lâhi'r-rahmâni'r-rahîm derlerse; ben her işlerinde onlara kendilerinden daha yakın olayım. Allâh'lığımla onların dünyâda ayıplarını örteyim. Er-rahmân'lığımla âhirette kullar arasında (insanlar) rezil etmeyeyim. Er-rahîm'liğimle işledikleri günahları, sevaplarla (iyiliklere) değiştireyim" diyerek de (Furkan, 70) "Allâh onların kötülüklerini iyiye çevirir" ayetini delil göstermektedir.

Eserde cömertliğin, hoşgörünün, bağışlayıcılığın ifade edildiği pek çok bölümden biri olan aşağıdaki alıntı insanlar arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından da önemlidir (v/4b). Hârûn er-Reşîd zamanında bir bedevî Arap vardı. Hiç hıyar yetiştiğini görmemişti. Bir yerde birkaç tane hıyar tohumu buldu, onu bir yere dikti. Kuyu suyu ile suladı. Birkaç acı hıyar oldu. Akıllıları topladı (onlara) danıştı. Onlar "Bu görülmedik bir yemiştir. Bunu halifeye götür. Bunun değerini ancak o verir." dediler.

Miskin Arap, hıyarı halifeye getirdi. (Arap) halifenin yüzünü görünce o buruşmuş acı hıyarları halifenin dizine koydu. Halife hıyarlara baktı. Sonra heybetle (öfkeyle) hizmetlilerine baktı. Onun bu bakışıyla hepsi sessizce yerlerinde durdular.

Halife Arap'a "Bize ne kadar garip (bilinmedik) yemiş getirdin. Bunun şükranesini bir defada sana veremeyiz. Birkaç kez gel ve değerini al." dedi. Dört acı hıyar için yüz bin akçe verdi. Arap gitti.

Halife vezirlerine "Benim işime hayret ettiniz, değil mi?" dedi.

Onlar "Evet hayret ettik." dediler.

Halife "O miskin Arap'ın hayatı kırda geçmiş, hiç hıyar görmemiş. Hıyarı görünce bizim de kendisi gibi, hıyarı görmediğimizi sandı. O kıymetli nesneyi bize layık gördü." dedi. "Size heybetle bakmamın sebebi onu utandırmamanız içindi. Biz kendi bilgilerimizi bıraktık, onun bilgisiyle bir olduk. İnşallâh herkesin iyiliklerinin yazıldığı defterden biz de mahrum olmayız." der.

İşte ömürlerini boşa geçirmiş insanlarla Hazret-i Allâh arasındaki ilişki bu hikâyeye benzer. Onlar da ömürlerini nerde geçirdilerse sonunda tövbe hıyarının tohumu ellerine geçti. Onları pişmanlık yerine ektiler. Gözyaşıyla suladılar. Utanmadan o işe yaramaz tövbelerini iyi bir meta' sanıp o emsalsiz Tanrı'ya getirdiler.

Tanrı meleklerine "Bu masum tesbih ve tehlil bostanlarının bizim katımızda kıymeti yoktur. Bunca hırs arasında çıkan acı hıyarın ne kıymeti vardır. Ancak sakın kullarımı utandırıp ibadetlerinin kıymetsizliğini bildirmeyesiniz. Çünkü benim adım Rahmân'dır. O asi onu bize layık sanıp getirdi. Rahmânlığımızla o asiyi rahmet kadehiyle öyle kandıralım ki bütün âlem bizim rahman Tanrı'lığımızı bilsin" der.

Ayrıca bu dünyada Allâh rızasını murad ederek ibadet edenlerin Allâh'tan korkanların, ümit içinde ve gayesi Allâh olanların ibadet ve zikirlerinin Allâh'ın katında hiçbir kıymeti olmadığı ifade edilmektedir. Çünkü Allâh'ın kulların ibadetine aslâ ihtiyacı yoktur. Bunlar geldikleri makamda kendi ibadet ve kulluklarının O'nun gücü karşısında hiçbir şey olmadığını anlar, buradan tevazu makamına dönerler" diyerek çeşitli tasavvufî makam ve tevbe, nefis, vesvese, kulluk etme, tevazu, zikir gibi tasavvufî ıstılahlar da işlenmiştir (v/4b).

Sabır kavramının neredeyse Hz. Eyüp ile özdeşleştiğini hepimiz biliriz. Kur'an'da da Hz. Eyüp "sabrın" sembolüdür.

Eserde Eyüp Peygamber'in sabrı ile tevazuluk, müflislik, mukarreblik gibi bir takım tasavvufî makamlar şu şekilde ifade edilmektedir: "Eyüp Peygamber (AS) sabır makamına çıktığında sabredenlerin sabrının O'nun yüceliği karşısında hiçbir kıymeti olmadığını gördü ve şikayet ateşini sabır ormanına salıverdi. Sabır evini yıktı. Müflislik makamına geldi. "Başıma bu dert geldi, sen merhametlilerin en merhametlisisin." (Enbiyâ, 83) diyerek müflisliğini kabul etti. Pes sabıklar Allâh adını zikrederek kendilerine hiçbir şey olmayacağını zannederlerdi. Bu da onların kibrini artırdı. Oysa bu makam mukarreblerin temizlediği yok ettiği bir makamdır. Tevâzûluk makamı eminlik ve rahatlık makamıdır." Burada aynı zamanda sabır, takdire rıza gösterme ve şikayet etmeme gibi özelliklerin hem saliklerin hem de doğru yolda giden insanların en büyük destekçisi ve sığınağı olduğu ifade edilmektedir.

Allâh'ın kullukta devam edenlere, ortak koşmayanlara her an rıza ve teslimiyet içinde bulunanlara rahmetinin her zaman ulaşacağı

Hoştur bana senden gelen
Ya gonca gül yahut diken
Ya hil'at u yahut kefen
Lütfun da hoş, kahrın da hoş
diyebilme anlayışı içinde makamların en yücesi sayılmıştır (Yılmaz, 1997: 34).

Bundan başka "Ey dünyada Rahman Tanrı, hem mü'min hem kafir hem canlı canavara her türlü iyilik ve bağışların erişir." Kafir gece gündüz küfreder. Tanrı ona rızk, sağlık, uyku verir. Onu

uyutur, kendi uyumaz bekler. Ama kıyamet günü olduğunda sonsuz rahmet denizlerini müminlere has kılar kafirlere haram kılar" ifadesinde Allâh'ın Rahmân sıfatının bütün canlıları kapsadığını ancak Rahîm sıfatını yalnız müminlere ait olduğu ve kıyamet günü merhametinin yalnız müminlerin üzerine olacağı belirtilmektedir.

"Allâh kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz, bundan başkasını da dilediği kimse için bağışlar" (Nisâ, 48 ve 116) âyet-i kerimesini açıklayan şu hikâye de fevkalede önemlidir (v/10b).

"Hasan-ı Basri'ye sordular: Ey ulular ulusu, dünyada hiç gönlün hoş oldu mu? dedi. Seksen yaşındayım. Bütün ömrüm boyunca hatırım bir kez hoş oldu. Bir gün oturmuş, ibadet için ibretle yıldızlara bakıyordum. Kulağıma ince bir ses geldi, dinledim. Bir kadın eşiyle tartışıyordu. (Kadın); 'Üzerime bir başkasını seçmeyesin diye dövdün yüz döndürmedim, ne belâ eyledinse çektim. Eğer benim üzerime birini getirirsen ben seni ne yapayım?' diyordu. Gönlümde kendimi aradım. Allâh'ın birliğini sağlamlaşmış buldum. Gönlüm hoş oldu. O Rahmân ve Rahîm, kendisinin birliğine ve arılığına şahâdet edenleri nasıl hoş tutacağını kendisi bilir ve O'nun peygamberi bilir."

Risalede iman eden insanları ve Bismillahirrahmanirrahim diyen kulları cennetle ve cennet nimetleriyle müjdeleyen 22 tane de âyet vardır.

Bu risale diğer bütün tasavvufî eserlerde de olduğu gibi insanlara bu dünyada ve diğer dünyada mutlu olmanın yollarını çeşitli kavram ve küçük hikâyelerle anlatan kıymetli bir eserdir. Okuyucuların çeşit çeşit faydalar bulacağına inancımız sonsuzdur.

Bibliyografya

Ak, Çoşkun, **Muhibbî Dîvânı**, Ankara, 1987.

Akpınar, Ali, "İşârî Tefsir ve Kuşeyrî'nin Besmele Tefsiri", **Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi**, Sayı:9, Ankara 2002.

Asya, Arif Nihat, **Dualar ve Aminler**, İstanbul 1990.

Birinci, Ali, "Mahalle Mektebine Başlama Merasimi ve Mektep İlâhileri", **Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, II C. IV, Ankara 1982.

Buhârî, Muhammed bin İsmâil, **Sahîhü'l-Buhârî,** C. I. VI, Kahire (tarihsiz)

Çağatay, Neşet, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Ankara 1989.

Çelebioğlu, Amil, "Kültür ve Edebiyatımızda Allâh CC", **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul 1998.

Çelikoğlu, Şahver, **Divan, Sezayi-i Gülşenî,** İstanbul 1985.

Coşan, Esad, **Makâlât**, Sehâ Neşriyat, tarihsiz, İstanbul.

Duran, Hamiye, "Hâcı Bektaş Veli'nin Besmele Şerhi Üzerine Bir İnceleme", **Türk Kültüründe Alevilik –Bektaşilik Sempozyumu**, Çorum 2003.

Duran, Hamiye, "Besmele Tefsiri", **Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,** S.33, Bahar 2005.

Eraslan, Kemal, **Dîvân-ı Hikmetten Seçmeler**, Ankara 1983.

Gözübüyük-zade İbrahim Efendi, **Risâletün fî Hakk-il Besmele (Besmele Risalesi)**, Ankara 1977.

Hacı Bektâş Veli, **Kitâb-ı Tefsîr-i Besmele Ma'a Makâlât-ı Hâcı Bektâş Velî**, Manisa Kütübhanesi, No:3536.

Tükiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA), Cilt:V, İstanbul, 1992.

Kılıç, Filiz, "Osmanlı Hanedanından Bir Şair, Şehzâde Korkut", **Bilig**, Ankara 1998.

Kumanlıoğlu, Hasan Fehmi, **Hz.Pîr Seyyid Muhammed Nûrü'l-Arabî Hayatı, Şahsiyeti ve Tasavvûfi Görüşleri**, İzmir 1995.

Kürkçüoğlu, K. Edip, **Nesîmî Dîvânı'ndan Seçmeler**, Ankara 1985.

Kurnaz, Cemal–Tatçı, Mustafa, **Bayburtlu Celâlî ve Şiir Dünyası**, Ankara 2000.

Özcan, Hüseyin, **Abdulmâlik Hilmi Hayatı ve Şiirleri**, Gaye Yayınları, Ankara 1994.

Öztürk, Yaşar Nuri, **Fâtiha Sûresi Tefsiri**, İstanbul 1996.

Ramazanoğlu Mahmud Sami, **Fâtiha Sûresi Tefsiri**, İstanbul 1984.

Rayman, Hayrettin, **Âşık Sümmânî, Hayatı Edebî Şahsiyeti Şiirleri ve Şiirlerinin Tahlîli**, Ankara 1997.

Sakaoğlu, Saim, **Bayburtlu Zihni**, İstanbul 1988.

Şardağ, Rüştü, **Her Yönü ile Hacı Bektâş-ı Veli ve En Yeni Eseri Şerh-i Besmele**, İzmir 1985.

Üçok, Şeyhoğlu Hasan, **Çankırı Tarih ve Halkiyatı**, Ankara 2002.

Yılmaz, H. Kamil, **Tasavvuf Meseleleri**, Erkam Yayınları, İstanbul 1997.

Yüksel, Hasan Avni, **Âşık Seyrânî**, Ankara 1987.

Tatcı, Mustafa, **Yûnus Emre Dîvânı**, İstanbul 2005.

Orijinal Metin,
Transkripsiyon
ve Sadeleştirme

كتاب تفسير بسمله مع مقالات حاجى بكتاش رحمه الله

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

سپاس نه حد و قیاس اول پادشاهلر پادشاهنك حضرتنه
کیم بیلمکلك ایچنده عاقللرك عقلی و حکیملرك حکمتی حیران
در و فکر ایلرنك فکری انك عظمتن اکلمقلق ایچنده
سرگردان در و درود و تحیات و آفرین و صلوات اول
مرسللر مهتری پیغمبرلر سروری سید بابوفا محمد المصطفی
علیه السلام کم ایلر قوللر شفاعت جسلر و بعد بن ضعیف
کم بو کتاب قلدم ولقل سغر بعث حکملرنك سرلرندن
بر شمه بیان و تقریر قلدم آخرت و دین یولن بشر معنا
یا قوم اولدی ولهب کفدم بسم الله الرحمن الرحیم

تفسیرنی

Kitāb-ı Tefsīr-i Besmele Maʿa Maḳālāt-ı Ḥācı Bektāş Raḥimehu'llāh 1b

Bismi'llāhi'rraḥmāni'r-raḥīm ve bihî nestaʿīn sipās u ḥamd-i bî-ḳıyās ol pādişāhlar pādişāhınuñ ḥażretine anı bilmeklik içinde ʿāḳillerüñ ʿaḳlı ve ḥakīmlerüñ ḥikmeti ḥayrāndur ve fikr ıssılarınuñ fikri anuñ ʿaẓametin añlamaklıġ içinde ser-gerdāndur ve dürūd ve taḥiyyat ve āferīn ve salavāt ol mürseller mih-teri peyġamberler serveri seyyid-i bā-vefā Muḥammedü'l-Muṣṭafā ʿaleyhi's-selām kim yazuḳlular şefāʿatcısıdur ve baʿde ben żaʿīf kim bu kitābı ḳıldum ve ol şerīʿat ḥükümlerinüñ sırlarından bir şemʿa beyān ve ṭaḳrīr ḳıldum āhiret ve dîn yolın başarmaġa yardım oldı vācib gördüm **Bismi'llāḥi'r-rahmāni'r-raḥīm**

Bu kitab, Hâcı Bektâş-ı Velî'nin Makâlâtı ile birlikte Besmele Tefsîridir

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla (başlar) ve O'ndan yardım dileriz ki sayısız şükür ve hamd O pâdişâhlar pâdişâhına olsun. O'nu bilmekte akıllıların aklı ve hâkimlerin hikmeti şaşkındır.

Fikir sâhiplerinin fikri O'nun yüceliğini anlamakta perişandır.

Dua, selâm, övgü ve salavat kendisine kitap gönderilenlerin en büyüğü, peygamberlerin başı ve sözünde duranların efendisi Muhammedü'l-Mustafâ'ya olsun ki (Allâh'ın selâmı üzerine olsun), günahkârların şefaatçisidir.

Sonra ben za'if bu kitabı yazdım. Ahiret ve din yolunu başarmaya yardım olması için gerekli gördüğümden şeriat hükümlerinin sırlarından bir parça açıkladım, anlattım.

2a tefsīrin Türkçe açıḳ ʿibāret birle rūşen ḳılam Mütālaʿā ḳılıcılar her dem dürlü dürlü fāideler bulup ben żaʿīfi ḫayr birle añalar İnşa'allāhu Taʿālā Miʿrāc gicesi Muḥammed Muṣṭafāya ḫiṭāb ḳıldı kim eger dilerseñ her bir işde yardımum senüñ ile ola ism-i aʿẓamum daḫı keremüm daḫı luṭfum bildüren adum her ḥālde dilüñde olsun andan Rasūl eyitti İlāhī ism-i aʿẓamuñ ḳanḳıdur keremüñ bildüren aduñ ḳanḳıdur luṭfuñ bildüren adun ḳanḳıdur bu ḳulına bildür kim bir dem andan ġā'ib olmayayın Tañrı Taʿālā eydür yā Muḥammed ism-i aʿẓamum Allāhdur keremüm bildüren adum Raḥmāndur luṭfum bildüren adum Raḥīmdür eger her bir ḥālde **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dirseñ ẕātum ile keremüm ile luṭfum ile senüñ bekciñ olam Rasūl

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla *"Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm"* sözünün yorumunu Türkçe olarak açıkladım ki düşünenler çeşit çeşit faydalar bulup ben za'îfi hayırla ansınlar. Allâh isterse olur.

Allâhu Te'ala Miraç Gecesi Muhammed Mustafâ'ya "Eğer her işte yardımımın seninle olmasını istiyorsan, keremimi, lütfumu ve ism-i azâmımı bildiren adım her an dilinde olsun." diye hitap etti.

Resul, "İlâhi ism-i azâmın hangisidir? Lütfunu bildiren adın hangisidir? Hiçbir zaman onlardan ayrılmamam için onları bana bildir." dedi.

Tanrı Ta'ala "Ey Muhammed, ism-i azamım Allâh'tır. Keremimi bildiren adım Rahmân'dır. Lütfumu bildiren adım Rahîm'dir. Eğer her durumda *"Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm"* dersen ben keremim ve lütfum ile senin bekçin olurum", dedi.

٥٥ تفسيرن ترجمه اچوق عبارت برله روشن قلم مطالعه ٥٥

قيلنجلر هر دم درلو درلو فائده لر طلب بن ضعيف حقير

برله ايلدم ان شاء الله تعالى قل تعالى معراج گيجه

محمد مصطفى خطاب قلدي كم اگر دلرسك هر بر اشده

يارديم سنك الله ولا اسم اعظم دخي لرحم دخي لطفم

بلدرن لفم هر حالك دكلده اولسون اندن رسول ديت

الهي اسم اعظمك قنقدر كرمك بلدرن لطفك قنقدر لطفك

بلدرن لطفك قنقدر بو قلكا بلدركم نعم اندن غايب اولميان

تكر تعالى ايدر يا محمد اسم اعظم الله دركه رحم بلدرن ادم رحمن

در لطفم بلدرن لفم رحيم دركه هر بر حالده بسم الله الرحمن الرحيم

٥٥ ديسك ذا تعلا كرهم الا لطفلا سنك بلجك الم رسول ٥٥

26 ایدرر الهی بو نوازش و بو کرم یالکز بکا مدر بقسم عاصیلره
دخی بو خوندا نواله وار مدر تکری تعالی ایدر ای جومرد
پیغمبر نقدر امتکی سن سوورسک بیک شونجا بن سوورن ا
انلرکون کم توحید ایلک بنم آدم ایدرلر اندن سنک آدکه ال
ایدرلر بنکم ایدرلر لا اله الا الله محمد رسول الله همر برکا
عنده الک فریضیا بتلرلر اندا سنک سنتک قلرلر سنک
امتلسا بنم قللرم درسن بنلر شفاعت قلرسک بن عنایت
قلم ام بنم عزتم عظمتم حقیچون اکر بلر بسم الله الرحمن الرحیم
درلر یسا همز بر اشده بن بلر کندون یاقن ایلم الله لغمیلاه ه
دنیا دا عبیلن ازتم الرحمن لغمیلا آخرتده خلایقلر ارلسنده
رسوای قلمیم الرحیم لغمیلا رشلدکلر یازقلون منها دکنشرم نتکیم

تکری

eydür İlāhī bu nuvāziş ve bu kerem yaluñuz baña mıdur 26
yoksa ʿāṣīlere daḫı bu ḫūndan nevāle var mıdur Tañrı Taʿālā eydür iy cömerd peyġamber ne ḳadar ümmetüñi sen severiseñ biñ sence ben severven anuñçün kim tevḥīd eydürken ilk benüm adum eydürler andan senüñ aduñ eydürler nitekim eydürler **Lā ilāhe illa'llāh Muḥammedun Rasūllu'llāh** her bir ṭāʿatda ilk farīżaya başlarlar andan senüñ sünnetüñ ḳılarlar senüñ ümmetüñise benüm ḳullarumdur sen bunlara şefāʿat ḳılursañ ben ʿināyet ḳılam imdi benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçün eger bular **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dirlerise her bir işde ben bular kendüden yaḳın olam Allāhluġumıla dünyāda ʿaybların örtem er-Raḥmānluġumıla āḫiretde ḫalāyıḳlar arasında rüsvāy ḳılmayam er-Raḥīmluġumıla işledükleri yaẓuḳların müzde dekşürem nitekim

Resul, "İlâhi bu lütuf ve kerem yalnız bana mı? Yoksa âsîlere de bu sofradan nasip var mı?"dedi.

Tanrı Te'alâ "Ey cömert peygamber, ben senin ümmetini senden bin kat fazla severim. Çünkü, *Lâilâhe illallâh Muhammedun Rasulullâh,* derken önce benim adımı sonra senin adını söylerler. Her ibâdette önce farzı, sonra senin sünnetini yaparlar. Senin ümmetin benim kullarımdır. Sen onlara şefaat edersen ben lütufta bulunurum. Şimdi onlar benim kudretimin ve büyüklüğümün hakkı için *Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm* derlerse; ben her işlerinde onlara kendilerinden daha yakın olayım. *Allâh*'lığımla onların dünyâda ayıplarını örteyim. *Rahmân*'lığımla âhirette diğer insanlar arasında rezil etmeyeyim. *Rahîm*'liğimle işledikleri günahları, sevaplarla (iyiliklere) değiştireyim", dedi. Nitekim

3a Tañrı Taʿālā Kelām-ı Mecīd içinde buyurur"*feulâike yubed-dilu'llâhu seyyiâtihim hasenâtin*[1] Laṭīfe Tañrı Taʿālā eydür iy mü'minler kāfirler maʿbūdına el-Lāt dirler buñalduġı vaḳtın el-Lāt diyü ḳıġırurlar fā'ide bulmazlar senüñ maʿbūduñ Allāhdur sen daḫı buñalduġuñ vaḳtın Allāh deyü ḳıġırursañ eger sen daḫı fā'ide bulmazısañ Allāh diyen ile el-Lāt deyen arasında ne farḳ ola kāfirler el-Lāt dir sen Allāh digil. Allāh didügüñ sāʿat ben lebbeyk diyeyin dünyāda āḫiretde ne ḥācetüñ varısa revā ḳılayın kāfirler maḥrūm sen maġfūr olġıl uḫrā Tañrı Taʿālā eydür yā Muḥammed benüm ism-i aʿẓamum Allāhdur anuñçün kim Allāhdan ayruḳ ne kim adum varısa dükeli ṣıfātdur nitekim Ḫālıḳ diyicek yaradıcılıġum belürür Raḥmān diyicek raḥmetüm çoḳlıġı belürür

Tanrı Te'ala, Kelâm-i Mecîd içinde "*Allâh onların kötülüklerini, iyiliklere çevirir.*"[1] buyurur.

LATİFE: Tanrı Te'âlâ "Ey müminler, kâfirler taptıklarına el-Lât derler. Bunaldıkları zaman el-Lât diye seslenirler. Ama fayda bulamazlar. Senin taptığın Allâh'tır. Sen de bunaldığın zaman Allâh diye seslenir ve fayda bulamazsan, Allâh diyen ile el-Lât diyen arasında ne fark olur. Kâfirler, el-Lât der, sen Allâh de. Allâh dediğin zaman ben lebbeyk diyeyim. Dünyâda ve âhirette ne ihtiyacın varsa vereyim (kabul edeyim). Kafirler mahrum olsun, sen isteğine ulaş", der.

SONRA Tanrı Te'âlâ "Ey Muhammed benim ism-i azamım Allâh'tır. Allâh'tan başka ne kadar adım varsa hepsi sıfattır. Nitekim mü'minler içinde Hâlik denilince yaratıcılığım bilinir.

1- El-Furkan 25/70. ayetin bir bölümü.

تڭری تعالی کلام مجید اچنده بیرر فأولئک یبدل الله سیئاتهم

حسنات لطیفه تڭری تعالی ایدر

ای مؤمنلر کافرلر معبودی نا اللات درلر بکلرنی وقتن لللات

دیو قغررلر فایده بلمازلر سنلک معبودک الله درسنڭ بکلنڭ

وقتن قغررسنک الرسن دخی فایده بلمزسن الله دیو دین اللا

للات دین اراسنده نه فوق اولا کافرلر لللات درسن

الله دکل الله دکل ساعت بن پیلک دیبن دنیاده اخرتده

نه حاجتک وارسا رواء قلبنی کافرلر محروم سن مغفور الغل

اخرن تڭری تعالی ایدر یا محمد بنم اسم اعظم الله درانی نکم

الله دن ایرق نکم لقم وارسا دکل صفاتدر نتکم خالق

دیبک یارله جلغم بلوور رحمن دیبک رحمم چقلغ بلوور

الله دیو

اَللّٰهْ حقنده مؤمنلر بلورلر چقلغن شفقتم دیجك رحیم
دیجك تڭریلغم بلنز رحمن دسنلر امتکی طامودن قرترین
رحیم دسنلر اجاغن بنلر مقام ویرن اللّٰه دسنلر یردیجی لتر
ین دیرلرم لسترین اخری ای قرقجلر رحمن دلکم قورقده
غلرزدن ایمن قلین ای لجیلر رحیم دلکم امدغلرادرسز
ای عاشقلر اللّٰه دلکم اغیار زحمتندن دوستن دوست
قوین سن اخری اللّٰه دیگن ای سابقلر رحمن دلك
ای مقتصدلر الرحیم دلك ای ظالملر سابق محمد امتندن
شول قللردر کم نه دنیایا نظر قلدلر نه اجمعا اعتبار قلدلر
عالی همتلر یلا هیچ نسنیا قلمدلر طاعتدن مقصودلر حق
بیزغن یرنا گترمك لیقی حمین بنلر اللّٰه آدنك میمن اشتد

Raḥīm deyicek şefaḳatum çoklıġı belürür mü'minler ḥaḳḳında Allāh deyicek Tañrılıġum bilinür Raḥmān desünler ümmetüñi ṭamudan ḳurtarayın Raḥīm desünler uçmaġı bunlara maḳām vireyin Allāh desünler perdeyi götüreyin dīẕārum göstereyin uḫrā iy ḳorḳucılar Raḥmān diñ kim ḳorḳduġuñuzdan emīn ḳılayın iy umıcılar Raḥīm diñ kim umduġuñuz irersiz iy ʿāşıḳlar Allāh diñ kim aġyār zaḥmetinden dostı dosta ḳavışsun uḫrā Allāh diñ iy sābıḳlar Raḥmān diñ iy muḳteṣıdlar er-Raḥīm diñ iy ẓālimler Sābıḳ Muḥammed ümmetinden şol ḳullardur kim ne dünyāya naẓar ḳıldılar ne uçmaġa iʿtibār ḳıldılar ʿālī himmetler ile hīç nesneye ḳalmadılar, ṭāʿatdan maḳṣūdları Ḥaḳḳ buyruġın yerine getürmek idi hemīn bunlar Allāh adınuñ heybetin 36

Rahîm denilince mü'minler hakkındaki şefkatimin çokluğu bilinir. Allâh deyince Tanrılığım bilinir. Rahmân desinler ümmetini cehennemden kurtarayım. Rahîm desinler cenneti onlara makam olarak vereyim. Allâh desinler perdeyi kaldırayım, onlara yüzümü göstereyim", der. Sonra ey korkanlar, Rahmân deyin korktuğunuzdan emin kılayım. Ey umucular (ümit edenler), Rahîm deyin umduğunuza erdireyim. Ey âşıklar, Allâh deyin araya kimse girmeden sevenler sevdiklerine kavuşsun.

Sonra ey sâbıklar, Allâh deyin. Ey gâyesi olanlar Rahmân deyin. Ey zâlimler Rahîm deyin. Sâbık, Muhammed ümmetinden bazı kullardır ki, ne dünyâya baktılar, ne cennete itibar ettiler, ne de büyük ve kıymetli işler için bir şeye baktılar. İbâdetten maksatları yalnızca Hak buyruğunu yerine getirmekti. Bütün bunlar Allâh adının heybetini

4a kestürür kim Allāh'dan bir ġanī pādişāh añlanur kim müsebbiḥlerüñ tesbīḥlerin muṭīʿlerüñ ṭāʿatı ʿābidlerüñ ʿibādeti anuñ ʿaẓāmeti ḳatında iken ḥaḳīr iken ḳadersüzdür bu ḥällere giricek tevāżuʿ maḳāmına girü dönerler müfdīlikden oy virürler görgil ol Rasūllar serveri bu maḳāmdan neder eydür "*Sübhâneke mâ'abadnâke Hakka 'ibâdetike ve mâ 'arafnâke hakka ma'rifetike*"[2] bu sözüñ maʿnīsi oldur kim iy muṭīʿlerüñ ṭāʿatından müstaġnī Tañrı ve iy ʿābidlerüñ ʿibādetinden münezzeh Tañrı bizüm bilümüzüñ ya bizüm ḳullıġımuzuñ ne ḳadri var senüñ ḥażretüñde Eyyūb peyġamber ʿaleyhi's-selām ṣabūr maḳāmına çıḳmışken gördi kim ṣabūrlaruñ ṣabrı anuñ celāleti ḳatında hīç ḳadri yok ol daḫı şikāyet odın ṣabūr bīşesine

tahmin ettirir ki, Allâh mutlak zenginlik sahibi bir padişahtır. Allâh'ı zikr edenlerin zikirleri, ibadet ve itaat edenlerin ibâdetleri, O'nun gücü karşısında hiç bir şeydir. Bu duruma geldiklerinde tevâzu makamına dönerler ve hakikati bilip bu makamdan görüşler beyan edecek hâle gelirler (fenâdan bekâya geçerler). O Resuller serveri bu makâm için "*Ey Allâh'ım biz sana lâyık olduğun şekilde ibadet edemedik. Asıl bilinmek gerektiği şekliyle bilemedik. Seni tesbih ederiz*",[2] der.

Bu sözün mânâsı şudur:

"Ey itaat edenlerin ibâdetine ihtiyacı olmayan Tanrı, ey ibâdet edenlerin ibâdetine muhtaç olmaktan uzak Tanrı, bizim bildiklerimizin ya da kulluğumuzun senin katında ne kıymeti var."

Eyüp peygamber (a.s.) sabır makâmına çıktığında, sabredenlerin sabrının O'nun yüceliği karşısında hiç bir kıymeti olmadığını gördü ve şikâyet ateşini Sabır ormanına

2- Kelâm-ı kibar.

گوسترریم الله دن بر غنی پادشاه لکلرکم متبع لرک تبعلرن 4a
مطیع لرک طاعت عابدلرک عبادت اونک عظمت قاتنده
ایکن حقیر لکن قدرسزدر بو حاللر کرچک تواضع مقامنه
گیرودرلر مفلسلکدن اوی وررلر کمکل اول رسوللر
سروری بو مقامدن ندر ایدر سبحانک ما عبدناک حق
عبادتک وما عرفناک حق معرفتک بو سوزک معنیسی
اولدرکم ای مطیعلرک طاعتندن مستغنی تکری وای عابد
لرک عبادتندن منت تکری برزم بیلمزک یا برزم قل لغمزک
نه قدر واردر سنک حضرتکده ایوب پیغامبر علیه السلام
صبر مقامن چقمشکن ایدرکم صبر لرک صبر اننک جلالت
قتنده هیچ قدری یوق اولدرکی شکایت قلمن صبر بیشسنه ۵۵
۵۵

صالوردی صبر اوڭ یقیدی مفلسلك مقامنه کلدی انی مسّنی
الضّر وانت ارحم الراحمین دییب مفلسلك لك وتدی پس سابقلر
لله لاڭ کسترمك علاج الدیلر عجب مقامندن تم دول
مقام معز بلر سبز حجبی بردر تواضع لق مقام یمن وفرك
عجت لق بردر لله قوشدرر مقتضیحا استلرندن بر
قومدرکم بلر عمرلزنك ظرفتن المیس دیکلتن دشلر
دبجر دلر لوزلزنك نورخلات کترد کی وقتن فارل
سقق اغارجی وقوق حق درکاهنا کلرلر فرشتلر ایدر
لرلی متوقتسن استمس مخلوقلر اجند مجلس للدکز
حق درکاهنا کلدکز تلکی تعالی ایدرلی فرشتلوم ملکوکم
بنم الرحمن آدم ارشمدکرم کم بوقللرم بنلیه دیسنز تلکی تعالی

ṣalıvirdi ṣabūr evin yıḳdı müflisliḳ maḳāmına geldi. *"İnnī messeniye'd-durru ve ente erhamü'-r-râhimîn"*[3] deyüp müflisliḳ el vurdı. Pes sābıḳlara Allāh adın kestürmek ʿilācı aldanublar ʿucb maḳāmından kim ol maḳām muḳarrebler süprecegi yirdür tevāżuʿlıḳ maḳāmı īmin ve ferâğatlık yeri-dür Allāh ḳavışdurur Muḳteṣid Muḥammed ümmetlerinden bir ḳavümdür kim bular ʿömürleriñ ẓarāfetin olmayası ve yañlış işlerde geçürdiler gözlerinüñ nūrı ḫelāk getürdügi vaḳtın ḳara saḳal aġarduġı vaḳtın Ḥaḳḳ dergāhına gelürler ferişteler eydürler iy utanmas maḫlūḳlar içinde geçmes alduñuz Ḥaḳḳ dergāhına geldüñüz Tañrı Taʿālā eydür iy feriştelerüm meger kim benüm Raḥmān adum işitmedüñüz mi kim bu ḳullaruma böyle dirsiz Tañrı Taʿālā 46

salıverdi. Sabır evini yıktı. Müflislik (Allâh'a kudreti yanında kendinin hiçbir gücünün olmadığını idrak) makâmına geldi. *"Başıma bu dert geldi, sen merhametlilerin en merhametlisisin"*[3] diyerek müflisliğini kabul etti. Artık sâbıklar, Allâh adını zikr ederek kendilerine hiçbir şey olmayacağını zannederlerdi. Bu da onların kibrini arttırırdı. Oysa bu makam, mukarreblerin temizlediği, yok ettiği bir makamdır. Tevâzuluk makamı eminlik ve rahatlık makamıdır. Allâh kavuşturur.

Muktesit Muhammed ümmetinden bir kavimdir ki bunlar ömürlerini zarif olmayan ve yanlış olan işlerde geçirdiler. Gözlerinin nûru kalmadığı, kara sakallarının ağardığı vakit Hak dergahına geldiler. (O vakit) melekler "Ey utanmazlar, yaratılmışlar içinde değeriniz kalmadığı vakit Hak dergahına geldiniz", derler.

Tanrı Te'âlâ; "Ey meleklerim siz benim Rahmân adımı duymadınız mı ki kullarıma böyle dersiniz", der.

3- El-Enbiyâ, 21/83. ayetin son kısmı.

5a eydür iy ḳullarum maḫlūḳ sizi ḳovdı ise ben daʿvet ḳılurvan bunlar arturdıyısa ben ḳabūl ḳılurvan bular sizden yüz döndürdiyise ben size raḥmet ḳılurvan daḫı eydür çün ölümüñüzden ilerü geldüñüz ḫōş geldüñüz el-ḥikāyetü Hārūnu'r- Reşīd zamānında bir bedevī ʿArab varıdı hergiz ḫıyār bitdigin gördügi yoġıdı bir yirde bir ḳaç dane ḫıyār toḫmın buldı anı bir aradalıga ḳodı ḳuyu suyıla bisledi bir ḳaç acı ḫıyār oldı ʿāḳilleri dirdi ṭanışdı eyittiler bu bir görülmedük yemişdür bunı ḫalīfeye ilet dediler kim bunuñ bahāsın ol yetürür dediler ʿArab miskīn zamānıla ol ḫıyārı ḫalīfeye getürdi geldi ḳapuda zincir depretdi çıḳdılar ol ʿArabı ḫalīfeye getürdiler

Tanrı Te'âlâ; (sonra kullarına) "Ey kullarım, (taptığınız) mahluk sizi kovdu ise ben davet ederim. Bunlar artırdıysa ben kabul ederim. Bunlar sizden yüz döndürdüyse ben size rahmet ederim. Mâdem ölmeden önce geldiniz, hoş geldiniz", der.

HİKÂYE: Harun er-Reşid zamanında bir bedevî Arap vardı. Hiç hıyar yetiştiğini görmemişti. Bir yerde birkaç tane hıyar tohumu buldu, onu bir yere dikti. Kuyu suyu ile suladı. Birkaç acı hıyar oldu. Akıllıları topladı (onlara) danıştı. Onlar "Bu görülmedik bir yemiştir. Bunu halifeye götür. Bunun değerini ancak o verir." dediler.

Zavallı Arap, bir zaman sonra hıyarı Halifeye getirdi. Kapıdaki zinciri çaldı. (Hizmetliler) Arabı halifeye getirdiler.

کیدرلی قللرم مخلوق سز قودی ایسا بن دعوت قلرون

بلرکز تردیسا بن قبول قلرون بلرسنکن یوزدندردی

یسا بن سن رحمت قلرون دخی کیدرچون اولمو

ملردن ایلرو کلدلر خوش کلدلر الحکایت هارون

هارون الرشید زماننده بر بدوی عرب واردی عمرلز خیار

بتدکن کوزکیه یوغدی بر یرده بر قاچ دانه خیار تخن بلدی

آنی بر آرایه لك قودی قیو صویلا بشلیدی بر قاچ کجی

خیار اولدیغا قللار دردی خانشد کیتلر بو بز کرلمدك

یمشدرز بون خلیفایا الت دیدلرکم بنك بهاسن اول ویرر

دیدلر عرب مسکین نه بلا اول خیار خلیفیه کتردی کلدی

قپوده زنجره دیرتی چقدلر لرولر اول عرب خلیفایا کتردلر

خليفنكي يرن كرجك دول برشمس آج خيار خيار لر خليفنكي
درز لزرنه قدي خليفه خيار بقدي اندن طيبتلا خصالكرنه
بقدي انك حميبتندن دكل دبدكسز دردلر يرلوزينه
خليفه اول عرب ايدزنيهي غريب عش كتردك بفعي
بندي شكر انس برلزدن يترميا ورز لكر برقاج كون كلسن
السن يوزبيك لقجه وبهي دون درت آج خيارجن
لول عرب كتدي وزيرلرينه ايدر بنم اشم دكلدكز اللا
ايتلو دوت طكلدق دد لر خليفه ايدر دول مسلمين
عرب قيراجذه عمر تجمس ادي خيار كومدك لدي كرجك
صندكم كندكب بزدخي كردكمز يوق صندي لول عزز نسيني
بنه لا ايوق كردي انجون كتردي سنه حميبتلا بقدغم دولدكم

ḫalīfenüñ yüzin göricek ol buruşmış acı ḫıyārlar ḫalīfenüñ 56b
dizi üzerine ḳodı ḫalīfe ḫıyāra baḳdı andan heybetile
ḫaṣākilerine bakdı anuñ heybetinden dükeli dipdiñsüz dur-
dılar yirlü yirinde ḫalīfe ol ʿAraba eydür zihī ġarīb yemiş ge-
türdüñ bize dedi bunuñ şükrānesi bir kizden yetürmeyevüz
meger bir ḳaç kez gelesin alasın yüz biñ aḳçe virdi ol dört
acı ḫıyārıçün ol ʿArab gitdi vezirlerine eydür benüm işüm
dañladuñuz ola eyitdiler evet ṭañladuḳ dediler ḫalīfe eydür
ol miskīn ʿArab ḳır içinde ʿömri geçmiş idi ḫıyār görmedük
idi göricek ṣandı kim kendü gibi biz daḫı gördügümüz yoḳ
ṣandı ol ʿazīz nesneyi bize lāyıḳ gördi anuñçün getürdi size
heybetile baḳduġum oldı kim

(Arap) Halifenin yüzünü görünce o buruşmuş acı hıyarları Halifenin dizine koydu. Halife hıyarlara baktı. Sonra heybetle (öfkeyle) hizmetlilerine baktı. Onun bu bakışıyla hepsi sessizce yerlerinde durdular.

Halife Arap'a "Bize ne kadar garip (bilinmedik) yemiş getirdin. Bunun şükranesini bir defada sana veremeyiz. Birkaç kez gel ve değerini al." dedi. Dört acı hıyar için yüz bin akçe verdi. Arap gitti.

Halife vezirlerine "Benim işime hayret ettiniz ,değil mi?"dedi.

Onlar "Evet hayret ettik."dediler.

Halife "O miskin Arap'ın hayatı kırda geçmiş, hiç hıyar görmemiş. Hıyarı görünce bizim de kendisi gibi, hıyarı görmediğimizi sandı. O kıymetli nesneyi bize layık gördü", dedi. "Size heybetle bakmamın sebebi

6a olmasun ki kimesne anı utandura biz kendü bilümüzden durduḳ anuñ bilüsiyile bir olduḳ İnşaallāhu kim murādlar defterinde maḥrūm olmayavuz ol pādişāh-ı bī-çūn ol Raḥmān ḥażretinde ʿāsī ḥikāyeti ol ʿArab ḥikāyetine beñzer ʿömürleri her nede geçürdiler añsuzda bir gün tevbe ḫıyārı-nuñ toḫmı eline girür anı peşīmānlıḳ yerinde eker göz ya-şıyıla ṣuvarurısa utanmadın ol yaramas tevbesin iken raġbetlü matāʿ ṣanup ol bī-çūn ḥażretine eledür Tañrı Taʿālā feriştelere eydür egerçi kim maʿṣūm tesbīḥ teḥlīl būstānlarınuñ bizüm ʿizz ü ceberūtumuñuz ḳatında ḳadri yoḳ ʿāṣīnüñ bunca ḥırṣ arasında çıḳar acı ḫıyāruñ ḳadri ne ola illā olmasun kim anları utandurasız ṭāʿat ḳıymetsizliğin bildüresiz kim benüm

onu utandırmamanız içindi. Biz kendi bilgilerimizi bıraktık, onun bilgisiyle bir olduk. İnşallâh herkesin iyiliklerinin yazıldığı defterden biz de mahrum olmayız.

Emsalsiz Padişah olan Hz.Rahman ile âsînin hikâyesi, o Arap'ın hikâyesine benzer.

(Onlar da) ömürlerini her nerde geçirdilerse geçirdiler. Sonunda bir "tövbe" hıyarının tohumu onların eline geçti. Onu pişmanlık yerine ektiler. Göz yaşıyla suladılar. Utanmadan o işe yaramaz tövbelerini iyi bir meta sanıp O emsalsiz Tanrı'ya getirdiler.

Tanrı Te'âlâ Meleklerine; "Bu masum tesbih tehlil bahçelerinin bizim ızz u ceberûtumuz (gücümüz, kudretliliğimiz ve büyüklüğümüz) katında kıymeti yok. Âsî (insanların) bunca hırs arasından çıkan acı hıyarının ne kıymeti vardır. Sakın onları utandırıp, ibadetlerinin kıymetsizliğini bildirmeyesiniz.

لمسون له انسنا آني اونتديلا بز كند بلمزدن دردق انك
بلوسيله بر اولدق. ان شا الله كم عمرلرده فقرنده محرم
اولياوز **لول پاشاه بجون** اول رحمان حضرتنه عاصي حكا　　بيت
اول عرب حكايه بكزر عمرلر قمرنه لجردلر اكسزه
برلمون توبه خيارنك نحم النه لرز آني يتشمانلق يرنده اكر
كوز ياشيلا صوارسا اوتمدن اول يرمش توبسن
ايكن دغبتلو متاع سنب اول نيچون حضرتنا الدر **تكلوي**
تعالى فرشتلره ايلدر اكرچه كم معصوم تسبيح تهليل
بتتلونك برنم عز جبرو تملر قاتنده قدريق عاصنك نجا
حرص كراسنق جقار آچى خيارك قدر نه اولا الا المسون
كم آتاكر اتندرسز طاعت قيمتسز لغن بلدرلرسز كم بنم

آدم رحماندر اول منینک عاصی آتیم برتم حضرتمز لیلیق سنب

کتردی کندیلمز قیانم آتنک دلکیلا برادلام رحمن بغمرلا

آتی رحمتمز قدحیلا قندرالم که عالملر بلکم بز رحمان

تنگر ورظالم محمد امیننک برقوم درلم کلی عمرلرن مزنده مد

یانه کجر درلر الوم کلیدی تنبری شول حالده بلیدی بوشل اللریله

حضرته واردرلر تنگری تعالی آیدیلی تنتنم لرکانه انانب بو

تناخلنغ قلدکز ایدلر الهنا وسیدنا کتابمز عنوانی

زی اللّه وریدکن کتابک اللنده رحمتنک چیقلغن بلدر

دک بزدق اول لدم اول رحمت للدندق بوتسنام نقلر

قلدق تنگری تعالی ایدر قامولر بر سبب بلا رحمت قلدوم

سنی سببن سار رحمت قلبق رحیم نعم بلن سن الحکایت

مزالطان

adum Raḥmāndur ol miskīn ʿāsī anı bizüm ḥażretümüze lāyıḳ ṣanub getürdi kendü bilümüzi ḳoyalum anuñ dilegiyile bir olam Raḥmānlıġumızula anı raḥmetsüz ḳadaḥıla ḳanduralum ki ʿālemler bile kim biz Raḥmān Tañrıvuz ẓālim Muḥammed ümmetinüñ bir ḳavümdür kim külli ʿömürlerin her nede medyānda geçürdiler ölüm geldi bunları şol ḥālde buldı boş elleriyile ḥażrete varurlar Tañrı Teʿālā eydür iy küstāḫlar neñüze inanub bu küstāḫlıġ ḳılduñuz eyidiler İlāhīnā ve seyyidinā kitābumuz ʿunvānı bizi aldadı virdügüñ kitābuñ ilkinde raḥmetüñ çoḳlıġın bildürdüñ biz daḳı ol kerem ol raḥmet aldanduḳ bu küstāḫlıḳları ḳılduḳ Tañrı Taʿālā eydür ḳamular bir sebeb ile raḥmet ḳılurvan seni sebepsüz raḥmet ḳılayın Raḥīmliğüm bilinsün el-ḥikāyet 66

Çünkü benim adım Rahmân'dır. O miskin asi onu bizim şahsımıza lâyık sanıp getirdi. Biz kendi bildiğimizi bırakıp onun dileğiyle bir olalım. Rahmânlığımızla o rahmetsizi (asiyi) rahmet kadehiyle öyle kandıralım ki bütün âlem bizim Rahmân Tanrılığımızı bilsin", dedi.

Zâlim, Muhammed ümmetinden bir kavimdir ki, bütün ömürlerini boş yere geçirdiler; ölüm vakti geldiğinde elleri boş Tanrı'nın huzuruna vardılar.

Tanrı Te'âlâ: "Ey küstahlar, nenize güvenip bu kadar küstahlık ettiniz?", dedi.

Onlar; "Ey İlâhımız ve efendimiz, Kitabımızın unvanı bizi aldattı. Bize verdiğin (gönderdiğin) kitabında ilk önce rahmetinin çokluğunu bildirdin. Biz de o kerem ve o rahmete aldandık. Bu küstahlıkları yaptık", dediler.

Tanrı Te'âlâ; "Herkese bir sebep ile rahmet ederim, sana sebepsiz rahmet edeyim ki Rahîmliğim bilinsin", dedi.

7a Sulṭān Maḥmūd bir gün bâġçesinde oturmışıdı açuḳ göñül birle göñliyile ḫāṣakılarına altun incü üleşdürürdi bir uġrı yoldan geçeriken baġçe ḳapusı yaruġundan baḳdı Sulṭānuñ açuḳ göñlin cömerd elin gördi ve keremin gördi göñlinden geçdi eyitti eger ben uş bunuñ gibi cömerd pādişāhuñ mālın uġrularısam ṭuyarısa ẓāhir oldur kim nesne demeye bir gün furṣat buldı Sulṭān atınuñ boynından tavuḳın uġrıladı otuz biñ ḳızıllıḳ Sulṭān ḳaḳıdı ḫışım ṭonına girdi cellādlara buyurdı ḳolcılar ṭutdılar ṣaf ṣaf yolları baġladılar uġrıyı fi'l-ḥāl bildiler dutdılar baġladılar süriyü Sulṭān ḥażretine getürdiler bī-çāre uġrı ol ḫışım ol siyāseti göricek aġladı aġlayıcaḳ Sulṭān eydür soruñ ol bed-bāḫta niçün

HİKÂYE: Sultan Mahmut bir gün bahçesinde oturmuş, hizmetlilerine cömert bir şekilde altın ve inci dağıtıyordu. Yoldan geçen bir uğru (hırsız), bahçe kapısının aralığından içeri baktı, sultanın açık gönlünü, cömertliğini gördü. Gönlünden şöyle geçti. Eğer ben böyle cömert bir padişahın malını çalarsam, o da duyarsa görünen o ki hiçbir şey demez.

Bir gün fırsat buldu. Sultanın atının boynundan otuz bin kızıllık (otuz bin altın değerindeki) gerdanlığını çaldı. Sultan çok kızdı, bağırdı. Cellatlara buyurdu. Kolcular tuttular, yollar sâf sâf bağlandı. Uğruyu hemen tanıyıp yakaladılar, bağladılar, sürükleyerek sultanın huzuruna getirdiler. Çaresiz uğru, padişahın hışım ve siyâsetini görünce ağladı. Ağlayınca, Sultan "Sorun o kötü talihli adama niçin

سلطان محمد بر کون باغچه‌سنده اوتورمشدی اوچ کوکلک برله 7a

کلیله خاصلیلر نه التون اینجو اکشدرردی بر اوغلانلین بکر کن

باغچه قاپوسی یارغینی بقدی سلطانک آچق کلکن چومق

الن کتفی وکدمن کتفی کلنلنن کچدی آیتی اکر بن اشبکن

کیمی جومرد یک شاهک مالن اوغرلریم طیار ماطامر الدرکم

نسنه دمیه بر کون فرصت بلدی سلطان اتنک بیشدن طوقن

اوغرلدی اوزنیک قزیق سلطان قعد خشم طونینا کردی جلاد

لانه بیردی قلجلر طرتدلر صف صف یللر بغلدلر اوغری یه

لکاکی بلدلر دتدلر بغلدلر سریو سلطان حضرتنه کتردلر

بیچاره اوغری اول خشم اول سیاست کورجک اغلدی اغلجق

سلطان باغچه چیوسنده ایدر صورکن اول بدبخت نچون

اغلر صحه لر اغری ایدر فلانلن باغجه قبوسندن بقدم

سلطانک لدمن کلجلن کوردم شکا الدندم الکر سلطانک

اتبونک بنی خنتم واذن بنیدم اول طوغنک یرسندن

بجیدم سلطان بیته اول اغرنک الین شدلرک حمام التار

بیقی سلطان خنلرندن بربوغ طون کتردلر بو اغریه کیدرهلر

اول طازسن لطو قیله لکا باغشلدی دق بیردکم شهره کز

درکی قعز دلکم بو اول کشندزکم سلطانک کورمن لنابت

کشنانح لنق قلدی اول یلا شاغر یلا شایعی لنابت عنوانن دعا

صلر نغذ قلدی برلویه برقاج رکعت نمازندن اترو رحمت

قلی زکیه برکز لا اله الا الله دد لیدن اترو سلسان یلیق لقرن

باغشلر لتندرمش دخی برکیا درت یوز بیك تکرنق دعوی قلدی

aġlar ṣordılar uġrı eydür fulān gün baġçe ḳapusından baḳ- 7b
dum Sulṭānuñ keremin gülecligin gördüm şuña aldandum eger Sulṭānuñ işbunuñ gibi ḫışım-vārın bilseyidüm ol ṭavġuñ yöresinden geçmeyedüm Sulṭān buyurdı ol uġrınuñ elin şeşdiler ḥamama ilettiler buyurdı Sulṭān ṭonlarından bir boġ ṭon getürdiler bu uġrıya geydürdiler ol ṭāzisin ṭavḳıyıla aña baġışladı daḳı buyurdı kim şehrde gezdürüñ ḳıġırduñ kim bu ol kişidür kim Sulṭānuñ keremin inanub küstāḫlıḳ ḳıldı ol pādişāhlar pādişāhı kitāb ʿunvānında ʿāṣīlere naẓar ḳıldı bir köye bir ḳaç rek'at namāzından ötürü raḥmet ḳılur bir köye bir kez "lâilâhe illallâh"[4] dedügin-den ötürü seksen yıllıḳ küfrin baġışlar utandurmas daḫı bir köye dört yüz big Tañrılıḳ daʿvā

ağlıyor?"dedi. Sordular. Uğru; "Filân gün bahçe kapısından baktım, sultanın güleç yüzünü ve keremini gördüm ve onun bu hâline aldandım. Eğer sultanın bu kadar hiddetli olduğunu bilseydim, o gerdanlığın yakınından bile geçmezdim", dedi.

Sultan emretti. O uğrunun elini çözdüler. Hamama götürdüler. Sultanın elbiselerinden bir bohça getirdiler. Bu uğruya giydirdiler. Sultan o tazısını (atını) gerdanlığıyla ona bağışladı ve "onu, şehirde gezdirin ve bağırın ki bu kişi sultanın keremine inanıp küstahlık etmiştir", diye buyurdu.

O padişahlar padişahı, kitabının başında asileri düşündü. Bir köye birkaç rekat namazından dolayı rahmet eder. Bir köyün bir kez "*Lâilâhe illallâh*"[4] dediği için seksen yıllık günahını bağışlar. Onları utandırmaz. Bir köye, dört yüz beğ tanrılık davası güttükten sonra (bile)

[4] "Allah'tan başka tapacak yoktur." Kelime-i Tevhid'in birinci bölümüdür.

8a ḳılduġından soñra aña yalavac viribir (gönder) ve ḳatı söylemeñ ol benüm düşmānuma yumışaḳ söyleñ ol ḳullıġın unutsa ben Tañrılıġum unutmasven eyitdi yitesi ḳulmaşlıḳ kılduḳ biz senüñ ḥaḳḳuñda inʿām ḳılduḳ imdi uş ḳocalduḳ ölümüñ yaḳīn geldi bir kez ḳulven dimek senden dört yüz yıl ʿömür içinde geçürdügün küfri yüzüñe getürmemek benden çün bu keremi gördi ne ḳadar edepsüzlik ḳıldumısa bu keremden kim gördüm raḥmetden artuḳ ne ola ḳaçan ḳıyāmet güni olduḳdan Tañrı Taʿālānuñ ḳahr-ı tecellileri bī-çāre ʿāṣī ʿurbān zebāniler üşüb ṭamudın yaña süriyeler bī-çāre ʿāṣī feryād ḳıla aġlaya Tañrı Taʿālā eyide ṣoruñ bu ʿāṣīlere niçün aġlarlar feryād ḳılurlar yāḫūd ol edepsüzlikleri nesine inanub ḳıldılar andan ʿāṣīlere

(onlara) peygamber göndermiş ve "Benim düşmanıma kötü konuşmayın, yumuşak konuşun, o kulluğunu unutsa (bile) ben Tanrılığımı unutmam", dedi.

"Biz sana yeterince terbiyesizlik yaptık. Biz senin nimetlerini yedik. Şimdi ise kocadık, ölüm zamanı geldi, dersen, bir kez kulunum demek senden, dört yüz yıllık ömründe işlediğin günahları yüzüne vurmamak benden", dedi. "Ben keremini gördükten sonra ne kadar edepsizlik yaptımsa , bu kerem yüzünden yaptım", dedi.

Kıyamet günü olduğu zaman, Tanrının tecelli eden kahrını gören çaresiz âsîler, zebânîler başlarına üşüşüp Cehenneme sürüklenirken ağlayarak feryat ederler.

Tanrı Te'âlâ; "Sorun bu âsîlere ki o edepsizlikleri nelerine güvenip yaptılar. Şimdi de feryat edip ağlıyorlar", der. Âsîlere

8a

قلدغندن صکره اکا یلوج ویر برلیدر وقت سیلمک لول بنم
دشمنم یمشق سیلکش اول قلغن انتسا بن تکرلغم لا
انتمسون ایندی یتس قلمشلق قلدق بز سنک حقلره لنعلم
قلدق لمیی اوشن قجلدق الومک یاقن کلدی بزکه قلون
درمک سنندن درت یوز یک عمرلنجنه لجردک لفر یوزکا
کترسمک بیندن چون بولکرم لکه نقدر لهین زلک قلدمسا
بو کرمدن کم لکقم رحمتدن ارتق نه اولاغین قیامت کن
اولدقدن تکری تعالی نک قهر تجلی لری بجان عاصی غربان زبا
نلر اتشب خاموشدن یکا شد یلر بجان عاصی فریاد قلا اغلیه
تکری تعالی ایدا صورکش بو عاصلر یچون اغلرلر فریاد قلورلر
یا خفف اول لهب سوزلکاری نسنه ایانب قلدلر اندن عاصلره

صُرحِتْ لَيدلَر لِتّابْ عنوانِنْتَه رحمٰن الرحيم لوردلرْ دُشمنلر

حَقْنِدَه اِنْعامْ اِحْسانْ لُردِلْ اَكَرْ بِلْسَه لِقَلْ نِمْ بِنْكْ نِبِي

خِشْمْ وَازْ وَبنكْ كِبِي سَبَاسِنَه لِغَرْ يَسمزْ عَجَبَا يَاورْ

لِشْكْ لِجَمِيدكْ لَيْقْ كَرَمِنْكْ لُطفِكَا لَلْدِنْدِقْ تَكْرِي

تعالي لِيدَلِي عَزَابْ فِرِشْتَلِر قَلمدن ارِق لَلْكْ لِي

رَحْمَتْ فِرِشْتَلِرِي قَلْمَا لِيدُرْكْ نَيَمْتِشْ قَاتْ حُلَه طُونِنْ

عَرَصَاتْ اِجْنَه لَزَدرِكْ قَعْرِدِلْ بُو الدِرِكِمْ رَحْمَتْ

لَلَدْغْشْ خَالِقِمْ اِنْمِشْ لُسْتَاخْلُقْ قِلْمِشْلَر يَا رَحْمٰنَ الدُّنْيَا

وَالآخِرَةِ وَيَا رَحِيمَ الآخِرَةِ يَعْنِي لِي دُنْيَاده رَحْمَانْ تَكْرِي حَمْ مُؤْمِنْ

وَهَمْ كَافِرَه وَهَمْ جَانْلُو جَنُورْ لَارَه شِنْدَه بُودُرْ لُو اِنْعَامْ لَرَكْ

وَاِحْسَانْلَرِكْ كَافِرْ دُونِنْ كُونْ كُفْرَا يِدَرْ حَقْ سُبْحَانَه وَتَعَالَى

şorıcaḳ eydürler kitābı ʿunvānında Raḥmāni'r-raḥīm gör- 8b
dük düşmānlar ḥaḳḳında inʿām iḥsān gördük eger bilse idük kim bunuñ gibi ḫışım-vār ve bunuñ gibi siyāsete uğrayasumuz ʿacabā yāvuz işük geçmeyeyidük İlāhī keremüñ luṭfuña aldanduḳ Tañrı Teʿālā eyide iy ʿazâb ferişteleri ḳulumdan ıraḳ oluñ iy raḥmet ferişteleri ḳuluma geydürüñ yetmiş ḳat ḥülle ṭonın ʿAraṣat içinde gezdürüñ ḳığırduñ bu oldur kim raḥmet aldanmış Raḥmānlığum inanmış küstāḫlıḳ ḳılmışlar *"yâ rahmânü'd-dünyâ ve'l-âhira ve yâ rahîmü'l-âhira"*[5] yaʿni iy dünyāda Raḥmān Tañrı hem mü'min ve hem kāfire ve hem cānlu canavara erişirdür bu dürlü inʿāmlaruñ ve iḥsānlaruñ kāfir dünin günin küfr eyidür Ḥaḳḳ Sübhānehu ve Teʿālā

sorduklarında onlar; "Kitabının başında er-*Rahmâni'r-Rahîm*'i gördük, düşmanlar hakkındaki iyilik ve bağışı gördük. Eğer O'nun bu kadar öfkeli olduğunu ve bu kadar ağır bir cezaya uğrayacağımızı bilseydik, acaba kötülük eşiğini geçer miydik?" dediler.

Tanrı Te'âlâ; "Ey azap melekleri kulumdan uzaklaşın. Ey rahmet melekleri kuluma yetmiş kat hülle giydirin. Arasat içinde gezdirin. Bu o kişidir ki benim rahmetime inanmış, Rahmânlığıma inanmış, küstahlık etmiştir." der.

Ey dünyada Rahman ve ey ahirette (inananlar için) Rahim olan (Tanrı)[5]; yani ey dünyada Rahmân Tanrı, hem mümin hem kâfir hem canlı canavara, her türlü iyilik ve bağışların erişir. Kâfir, gece gündüz küfreder. Hakk Sübhânehû ve Te'âlâ

[5] Dua nidası

9a ana rızḳ virür saġlıḳ virür andan uyḳu virür anı uyudur kendü uyumas añları bekler ammā ḳıyāmet güni olduḳtan bir ḥāle gele kim ol nihāyetsüz raḥmet deñizlerin mü'minlere maḥṣūṣ ḳıla kāfirlere ḥarām ḳıla Rasūl ʿaleyhi's-selām buyurur Mi'rāc gicesi altı yüz biñ yıllıḳ yol dünyā ḥisābınca ʿarşdan yuḳaru çıḳdum biñ kez biñ deñiz gördüm eyitdüm İlāhī bu ne deñizlerdür Tañrı Ta'ālā eyitti yā Muḥammed ol deñizler benüm raḥmetüm deñizlerüdür degme bir deñizüñ ululıġı yetmiş biñ kez bu dünyācadur maşrıḳdan maġribe degin bu deñizlerden viribidüm dünyāya bir mevcin nicesi ḫōşluḳ ve eylük ve gül ve reyḥān nicesi niʿmet ve rāḥatlıḳ kāfirde ve müslimānda dükeli ol bir mevcindendür yarın ḳıyāmet güni olduḳdan işbu gördügüñ deñizleri bir kezden

ona rızk, sağlık, uyku verir. Onu uyutur, kendi uyumaz onları bekler. Ama Kıyamet günü olduğunda sonsuz rahmet denizlerini müminlere has kılar, kafirlere haram kılar.

Resul aleyhi's-selâm buyurur , "Miraç Gecesi, dünya hesabınca altı yüz bin yıllık yol kadar yukarı çıktım. Bin kez bin deniz gördüm. "İlâhî bu denizler ne denizleridir?" diye sordum.

Tanrı Te'âlâ ; "Ya Muhammed, o denizler benim rahmetimin denizleridir. Her bir denizin büyüklüğü bu dünyanın yetmiş bin katıdır. Doğudan batıya kadar bu denizlerden gönderdim. Müslümana ve kafire verilen hoşluk, iyilik, gül, reyhan, nimet ve rahatlık hep o denizlerin dalgalarındandır. Yarın Kıyâmet günü geldiğinde, bu gördüğün denizleri

اکا دنق ورزشلق ورزاندن ایقو ورز آنی ایوه لند 9a
ایمش آنلر بلکه اما قیامت کون اولدقدن بر حاله کله لرکم اول
نهایتسز رحمت دکزلرندن مؤمنلر اخصوص قلا کافرلر
حرلم قلا رسول علیه السلام بیورر معراج کیجه اللت یوز بیك ییللق
یول دنیا حسابنجه عرشدن یوقاری چقدم بیك کز بیك کز کوردم
ایتدم الهی بونه دکزلردر تکری تعالی ایتدی یا محمد اول
دکزلر بنم رحمتم دکزلردر دکه بر دکزی اولوغ یتمش
بیك کز بو دنیاجه در مشرقدن مغربه دکن بو دکزلردن ور
بلم دنیا بر موجن نجه خوشلق و ایلك وکلك و ریحان نجه
نعمت وار خلق کافر و مسلمانه دکل اول بر موجندندر
یارن قیامت کون اولدقده اشبو لردکل دکزلری برلردن

سنک امتک ازرنه بجو قلمه‌یم دکل مؤمنلر برلردن

رحمت غرق اولالر اخری ازواح الست عالمنده

حقدن خصلتک دلرلر حق تعالی اول جانلر ابیردی اوش

بن سز یردلردن ایرروون سزی غربلغا وریروون اول

غرب لقده الملکلک وردیب یر دکزی انتم سکز بنم نورم

سوسن بکلیب استما دنیاتیه اختیار قلمزسکز نجکم رحمتم

جانتنی سندن طتدردم صلکه دخی رحیم لغم حلیم لغم خوننان

طیرم تقدرقت سجلز دخی ورسا الجرم جون بنم استما ایرق

نسنه اختیار قلمیاسنز هکم برم حضرتمزه خصلتکی دلر

سا دنیادن یوزدندرسن آخرته یوزکلرمسن لندن کونه

قللغن اوزرسن بزدقی انیه خلکی کدنلم دولودلو خلقلر

senüñ ümmetüñ üzerine sacu ḳılam kim dükeli mü'minler 96
bir kezden raḥmete ġarḳ olalar uḫrā ervāḥ elest ʿāleminde Ḥaḳdan ḫaṣakılık dilediler Ḥaḳ Taʿālā ol cānlara buyurdı uş ben sizi yurduñuzdan ayırurven sizi ġariblıġa viribirven ol ġariblıḳda eger göñül virmeyüb yurduñuzı unutmazsañuz benim nūrum sevgüsin bekleyüb üstüme dünyāyı iḫtiyār ḳılmazsañuz nice kim raḥmetüm çāşnısından ṭatdurdum soñra daḫı Raḥīmliġüm Ḥalīmliġüm ḫūnından ṭoyuram ne ḳadar ḳatı suçuñuz daḫı varısa geçürem çün benüm üstüme ayruḳ nesne iḫtiyār ḳılmayasız her kim bizüm ḥażretümüzde ḫaṣakılık dilerse dünyādan yüz döndürsün āḫirete yüz getürsün kendüden gūne ḳullıġın artursın biz daḳı anı ḫaṣakı edünelüm dürlü dürlü ḫilʿatler

bir anda senin ümmetinin üzerine saçayım ki mü'minlerin tamamı rahmete gark olsunlar", dedi.

Sonra ruhlar Elest meclisinde Hak'tan hasekilik istediler.

Hak Te'âlâ, onlara; "Ben sizi yurdunuzdan ayırıp garipliğe (başka bir yere) gönderiyorum. O yerde (dünya) iken oraya gönül verip yurdunuzu unutmazsanız, benim nûrumun sevgisini bekleyip, benim nûrumun yerine dünyayı tercih etmezseniz, Rahmetimin çokluğundan size tattırdığım gibi Rahîmliğim ve Halîmliğim sofrasından sizi doyurayım. Ne kadar çok suçunuz olsa da onları bağışlarım yeter ki benim üstüme başka bir nesne tercih etmeyesiniz. Her kim bizim huzûrumuzda hasekilik dilerse, dünyadan yüz çevirsin, yüzünü Âhiret'e döndürsün. Kendisinden yana kulluğunu artırsın biz de onu haseki edinelim. Ona türlü türlü hil'atler

10a aña geydürelüm perdeyi götürelüm aña cemālümüzi gösterelüm her dem baḳduġınca ol bizi görsün biz anı görelüm laṭīfe Ḥasan-ı Baṣrī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi hemīşe minber üstinde eyüdüridi kim ey mü'minler sevdügünüzden ayrılub ġariblıġa düşüb durursız dā'imā firāḳ ḥasretinden aġlañ dā'imā yurduñuz añub göz yaşın aḳıduñ ola kim ol kerem ıssı pādişāh kerem ḳıla girü ḳavşura firāḳ belāsından ḳurtılasız viṣāl luṭfına erişesiz bir gün ol din ulusına ṣordılar kim iy ulular ulusı hergiz dünyāda göñlüñ ḫōş olduġı var mıdur eyitdi seksen yaşumdaven dükeli ʿömrüm içinde bir kez ḫātırum ḫōş oldı bir gün ṣavmıʿam üstinde dururıdum ılduzlar ḥāline iʿtibār ḳılurıdum ḳulaġuma bir ince ün geldi diñledüm bir ʿavrat erile savaşur

giydirelim, perdeyi kaldırıp cemâlimizi gösterelim. Her baktığında biz onu görelim o bizi görsün." dedi

LATÎFE: Hasan-ı Basrî rahmetullâhi 'aleyh her zaman minber üstünde "Ey mü'minler sevdiğinizden ayrılıp garipliğe düşerseniz, ayrılık hasretinden dâima ağlayın. Dâima vatanınızı anıp göz yaşı dökün. Ola ki kerem sahibi padişah kerem eder de ayrılık belâsından kurtulur, kavuşursunuz." dedi

Bir gün o din ulusuna sordular ki "Ey ulular ulusu, dünyada hiç gönlün hoş oldu mu?"

Dedi "Seksen yaşındayım. Bütün ömrüm boyunca hatırım bir kez hoş oldu. Bir gün oturmuş, ibadet için ibretle yıldızlara bakıyordum. Kulağıma ince bir ses geldi, dinledim. Bir kadın eşiyle tartışıyordu.

10a اکا ایدرلر بردخی کترلم اکاجالمز کترلم قمردم بقدغنجا

اول بزی کوندن بزانی کورلم **لطیفه** حسن بصری رحمة الله

علیه تمیشه منبر اوستنده ایدر دیکم ای مؤمنلر سودکلکز

دن آیریلب غربلغا دوشبدرز سز دلیمه فراق حسرتندن

آغلامق دلیمایردکز لکن کوز یاشن اقدیغه اولاکیم اول

ایتی پادشاهلر قیلالر قوتشر فراق بلاسندن قرتلاسز وصال

لطفنا ایرشسز برکن اول دین الموسنا صبر دلرکم کی

الموله الموسن کمرکز دنیاده کلکز خوش اولدغی وارمیدرز

ایتدی سکسن یاشمدن دکلی عمرم اچنده برکز خاطرم خوش

اولدی برکن صومعم اوستنده دوردم اولدزکر حالنا اعتبار

قلردم قلغم برابخه اون کلدی دکلدم بر عورت ادیلا سوال شعر

ایدرلکو دکدک یوز دندرمدم نه بلالکم ایلدکسه کتمقه لکک

ایچون کم بنم استمام بردق اختیار قلمیسن جنکم بنم استمام

بردق اختیار بو آیت بلدم کم قوله تعالی ان الله لا یغفر

ان یشرک به ویغفر ما دون ذلک معنسی بودرکم تکری

تعالی ایدرلری قلم ادب سزلک قلرسک عفو قلدک طاعت

تقصیرلغن قلرسک ارتم صک لجن کناهلرکه طاعته دلتترم

بن دکلن شول وقتن قلم که نم استم ارتق نسنه اختیار قلمیسز

کندزم ادردم کلمه توحیدی برلسن بلدم ستنده کلم

خوش الدی اول رحمان اول رحیم لندر ایرغنی برلکن خالق

بق ورت نتس خرتن دنیاسن کندبلودخی اتکن بلواج بلره

اخری کافرلکه موسی حقنده ایتدلرکم یاوز دکلودر الالا

ایلرسل بن نسبه بوزن دوسوسل وطن آستم

eydür eger dögdüñ yüz döndürmedüm ne belā kim eyle- 10b
düñse götürdüm anuñ içün kim benüm üstüme bir daḳı iḫ-
tiyār ḳılmayasın çün kim benüm üstüme bir daḳı iḫtiyār ey-
lerseñ ben seni niderin dir. Bu sözüñ naẓīrin istedüm Tanrı
Taʿālā kelāmından saḥḥ bu āyeti buldum kim ḳavluhû
Taʿālā "*innallâhe lâ yağfiru enyuşrake bihî ve yağfiru mâ-*
dûne zâlike "[6] maʿnīsi budur kim Tañrı Taʿālā eydür iy
ḳulum edebsüzlik ḳılursañ ʿavf ḳılduḳ ṭāʿat taḳṣīrligin ḳılur-
sañ örtem soñ ucın günāhlaruñ ṭāʿata deñşürem ben düke-
lin şol vaḳtın ḳılam ki benüm üstüme artuḳ nesne iḫtiyār
ḳılmayasız kendüzümi aradum göñlümde tevḥīdi berkimiş
buldum şundan göñlüm ḫōş oldı ol Raḥmān ol Raḥīm ken-
di arıluġın birligin ṭanuḳlıḳ vireni nitesi ḫōş dutasın kendü
bilür daḫı anuñ yalavacı bilür uḫrā kafirler Mūsā ḥaḳḳında
eyitdiler kim yavuz iglidür ola

(kadın); "Üzerime bir başkasını seçmeyesin diye dövdün yüz döndürmedim, ne belâ eyledinse çektim. Eğer benim üzerime birini getirirsen ben seni ne yapayım?" diyordu.

Tanrı Te'âlâ'nın sözünden bu sözün benzerini istedim. Bu âyeti buldum.

"*Allâh kendisine ortak koşulmasını aslâ bağışlamaz, bundan başka (günahları) dilediği kimse için bağışlar.*"[6] Mânâsı budur. Tanrı Te'âlâ "Ey kulum edepsizlik ettin afv ettim, ibâdetinin eksikliğini tamamladım. Sonunda bütün günahlarını ibadet etmiş gibi değiştirdim ki üzerime başka nesne seçmeyesiniz." der.

Gönlümde kendimi aradım. Allâh'ın birliğini sağlamlaşmış buldum. Gönlüm hoş oldu. O Rahmân ve Rahîm, kendisinin birliğine ve arılığına şahâdet edenleri nasıl hoş tutacağını kendisi bilir ve O'nun peygamberi bilir.

BİR BAŞKA (LATÎFE): Kafirler, Mûsâ için kötü hastalıklıdır, dediler.

6- En-Nisa, 4/48 ve 116. ayet.

11a neylüdür bir gün ḥażrete muḥtāc oldı kim ġusul eylemek ṭonın çıḳardı bir ṭaş üstine ḳodı ṣuya girdi ġusul eyledi çıḳdı ṭaş ḳatına geldi kim ṭonın geye ol ṭaş ṭonın aldı ḳaçdı ol ṭaş ḳaçar Mūsā ḳovar Mūsā ṭaşa yitemedi tā şol ḳavmuñ arasına gelince kim Mūsā ḥaḳḳında ol herze söyleyenler göreler ol ḳavum baḳdılar Mūsānuñ gövdesin gördiler dükelinüñ gözleri ḳamışdı Mūsā ol ḳavümden utandı ʿasasın ṭartıdı ol ṭaşı urmaġa ḥamle ḳıldı Tañrı Taʿālā Mūsāya ḫitāb ḳıldı kim yā Mūsā ol ṭaş senüñ ḥaḳḳuñda arılıġuna ṭanuḳlıḳ verdi ol ṭaşı bir ḳaç gün kendüzüñde götürgil kim ol ṭaşları illā bunlara belā ḳıluram ṭamuya

Bir gün Mûsâ'nın gusül etmesi gerekti. Elbiselerini çıkardı, bir taş üzerine koydu, suya girdi, yıkandı, çıktı. Elbiselerini giymek için taşın yanına geldi. O taş, elbiseyi aldı kaçtı. Mûsâ hakkında o herzeyi söyleyen kavmin arasına gelinceye kadar, Mûsâ taşa yetişemedi. Mûsâ'nın vücudunu görünce o kavmin hepsinin gözleri kamaştı. Mûsâ çok utandı. Taşa vurmak için asasını kaldırdı, hamle etti. O anda Tanrı Te'âlâ, Mûsâ'ya; "Ey Mûsâ, o taş senin temizliğine şahit oldu. O taşı birkaç gün üzerinde taşı ki ben taşları illa bunlara belâ, Cehenneme

11a اولا ییلوده بر کن حضرته محتاج اولدیلر غسل ایلمگه صو
نی جقردی بر طاشه اصتنا قدی صیا کردی غسل ایلدی
چقدی طاشه قتینا کلدی کیم طونین کیبه لر اول طاش طونن
آلدی قچدی اول طاش تجر موسی قوار موسی طاشه یتمدی تا کی
تا شول قومنک آراسنه کلنجا کیم موسی حقنده اول قومه
سویلینلر کورلر اول قوم بقدیلر موسینک اودسن
کوه لر دکلنک کوزلدی قمشدی موسی اول قومدن
اوتندی عصاسن طرتدی اول طاشن لرمغا حمله قلدی
تنکری تعالی موسی خطاب قلدی کیم یا موسی اول طاشنک
حقنده ادرینکا طانغلق وردی اول طاشن برقجلن لنذ
نکده کلتکل کیم اول طاشلری الانکه بلا قلرم طاصو

یادترق قلم لکا اول طاشلرم سنك ارلغکا طانقلق وردی
آنی طاموبا کیندرمیم دخی اول طاشلرکم مؤمنلرك تکبیرلرب
حاج کنلرنده آترلر دخی اول طاشلرکم مسجدلکه یپارلرد ق
اول طاشلرکم موسی قومنه صو وردی داخی شول طاشلرکه کیم
مصطفی الینده تسبیح قیلدیلر دخی شول طاشدرکم رسول
امتنا دیوله دن چقدی قلقان للیبی موسی اول طاشی
ادوج کون کندرنده کتردی حق تعالی موسی حجتیه برکتندن اول
طاشی طامودن ازلد قلدی الحکایة برکون یوسف علیه السلام
سلطنت تختنده اترردی برکلنجی قبقارالمش قپودن
اچرو کردی یوسف لکا بقجق اشندی بیردی لکا برقج التون
ویرکه دیدی سولیدن جقسون تلق شاعت جبرئیل علیه السلام

dutruḳ ḳılam ammā ol ṭaş kim senüñ arılıġuna ṭanuḳlıḳ virdi anı ṭamuya göyindürmeyem daḫı ol ṭaşlar kim mü'minler tekbīr getürüb ḥāc günlerinde atarlar daḫı ol ṭaşlar kim mescīdler yaparlar daḳı ol ṭaş kim Mūsā ḳavmine şu virdi daḫı şol ṭaşlar kim Muṣṭafā elinde tesbīḥ ḳıldılar daḫı şol ṭaşdur kim Rasūl üstine divārdan çıḳdı ḳalḳan aldı Mūsā ol ṭaşı üç gün kendüzinde götürdi Ḥaḳḳ Taʿālā Mūsā ḥücceti bereketinden ol ṭaşı ṭamudan āzād ḳıldı el-ḥikāyetü bir gün Yūsuf ʿaleyhi's-selām salṭanat taḫtında otururdı bir külḫancı ḳabḳara olmış ḳapudan içerü girdi Yūsuf aña baḳıcaḳ üşendi buyurdı aña bir ḳaç altun virüñ dedi sarāydan çıḳsun şoluḳ sāʿat Cebrā'il ʿaleyhi's-selām 116

odun yaparım. Ama o taş senin temizliğine tanık olduğu için onu ateşte yakmayayım.*

O taşlar ki, müminler Hac günlerinde tekbir getirip atarlar. O taşlar ki, mescitler yaparlar. O taş ki, Mûsâ kavmine su verdi. O taşlar ki, Mustafâ'nın elinde tespih oldular. O taş ki Resûl üstüne çıkarak kalkanı aldı.

Mûsâ, o taşı üç gün üzerinde taşıdı. Hak Te'âlâ, o taşı Mûsâ'ya tanıklık ettiği için cehenneme koymadı.

HİKÂYE: Bir gün Yûsuf (a.s.) saltanat tahtında otururken kapıdan içeri kapkara olmuş bir külhancı girdi. Yûsuf ona bakınca canı sıkıldı. "Ona birkaç altın verin saraydan çıksın." diye emretti. O saat Cebrâil (a.s.) geldi.

* Kıssanın buna yakın rivayetleri için bkz. Buhârî, Gusül, 20; Müslim, Hayız, 75, Fezâil, 55.

12a geldi eydür kim yā Yūsuf Tañrı saña selām ḳılur kim ol külḫancı kimdür bilür misin Yūsuf eydür bilmesven Cebrā'il eydür ol şol beşikdeki genc oġlandur kim Zelīḫā seni ḫalvet bulıcaḳ sen suçsuzlıduġuña arıluġıña ṭanuḳlıḳ virdi imdi anı vezīr idingil saġ yanuña geçürgil bir ṭaş bir maḫlūḳ arılıġına ṭanuḳlıḳ virdi ṭamudan āzād oldı bir oġlan daḫı bir maḫlūḳ arılıġuna ṭanuḳlıḳ virdi vezīrlik buldı mü'min kim dünin günin Allāh dir er-Raḥmān dir er-Raḥīm dir kāfirleri yalan ḳılur Ḫālikuñ birligine varlıġına ṭanuḳlıḳ virürler eger ḳuṣūr ġılmān vildān dīẕār bulasına hīç şek yoḳ uḫrā Tañrı Taʿālā Muṣṭafāya eydür yā Muḥammed üç kez İsrāfīl ṣūr üresidür bir ürdügine nefḫa-i ṣaʿīḳa

"Ey Yûsuf Tanrı sana selâm gönderdi. O külhancı kimdir, bilir misin? "dedi.

Yûsuf "Bilmem", dedi

Cebrâil "O, Zeliha'nın seni yalnız bulduğu zaman, senin arılığına ve suçsuzluğuna tanıklık eden beşikteki genç oğlandır. Şimdi onu vezirin yap, sağına geçir. Bir yaratılmışın arılığına tanıklık eden bir taş, Cehennem'den kurtuldu. Bir yaratılmışın arılığına tanıklık eden bir oğlan vezirlik buldu.

Gece gündüz Allâh diyen, er-Rahmân diyen, er-Rahîm diyen, kafirleri yalanlayan, Hâlik'ın birliğine, varlığına tanıklık eden bir mü'minin, köşkler, Gılman, vildan, dîdâr bulacağına hiç şüphe yoktur.

SONRA: Tanrı Te'âlâ Mustafâ'ya "Ya Muhammed, İsrâfil üç kez Sûr'a üfleyecek. İlk üflediğine, nefha-i saîka,

۱۲

نعيمدر

كلدي ايدركم يا يوسف سكا سلام قلركم اول كلجكي كيدر بلر 12a
حسن يوسف ايدر بلمسون جبرئيل ايدر اول شول بشكده كي كنج
اوغلاندركم زليخا سنه خلوت بلجق سن سجسز اوغلانكا ارلغكا
طانقلق ويردي ايمدي اني وزير اوغلانكل سغ يكا كجركل
برطانق بر مخلوق ارلغنا طانقلق ويرسن ونيز لك
طاموددن كنزلك لدي بر اغلن دخي بر مخلوق ارلغنا
طانقلق ويردي ونيزلك ... بلدي مؤمنلركم اونن لبن الله
در الرحمن در الرحيم در كافرلر بيلن قلرخا لقلن برلكنا وله
يغنا طانقلق ويررلر اكر قصور غلمان فلدلن ديدله
بلسنا هيچ شك يوق اخري تكري تعالى مصطفى ايدر يا محمد
دفعه كز اسرافيل صور اورسدر براوردكنه نفخه صعقه

درلر نتكم قرآن اچنده بيورر وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ 126

فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ يعني اول

صعق چالنين چالنجق كوكلرده هيچ فرشتلر قلمايه نه مخلوق

قلمايه دركلي جان سز اولر الا اولمي كم تكري درلرسا اول صور دن

بلكلمايه الك چالشنا نفخه وفزع درلر نتكم تكري تعالى قرآنده

بيورر وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ يعني اسرافيل

الك صور چالنجق تمامت يرلقليلن لر يير يوزنده يزن قيو

دشلر قرقودن الا تكري تعالى دلدوكي قللر يزن قيود شميلر اچچي

لر چلارني قيام چالشدر نتكم تكري تعالى قرآن اچنده بيورر

ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ اُخْرَى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ يعني چونكه صور

اچونچي كل يارادلنلر اياغن درب بقلر الدزلر نچل

باره پان

dirler nitekim Ḳur'ān içinde buyurur *"ve nufiha fi's-sûri fe-sa'ika men fi's-semavâti ve men fi'l-ardi illâ menşâ'allâhu"* [7] yaʿni ol ṣaʿiḳa çalışın çalıcaḳ göklerde hīç ferişteler ḳalmaya yirde maḫlūḳ ḳalmaya dükeli cānsuz olalar illā kimi kim (Muḥammed) Tañrı dirlerse ol ṣūrdan beliñlemeye ilk çalışına nefḫa vü feza' dirler nitekim Tañrı Taʿālā Ḳur'ānda buyurur *"ve nufiha fi's-sûri fefezi'a men fi's-semavâti ve men fi'l-ardi"* [8] yaʿni İsrāfīl ilk ṣūr çalıcaḳ tamāmet yaradılmışlar yiryüzinde yüzin ḳoyu düşeler ḳorḳudan illā Tañrı Taʿālā diledügi ḳullar yüzin ḳoyu düşmeyeler üçünci kez çalduğı ḳıyām çalışıdur nitekim Tañrı Taʿālā Ḳur'ān içinde buyurur *"sümme nufiha fîhi uhrâ feizâhüm kıyâmun yanzurûne."* [9] yaʿni çün ṣūrı üricek dükeli yaradılmışlar ayağın dirüp baḳalar ılduzlar nicesi 126

derler. Nitekim Kur'an'da buyurur. -*Sûr'a üflenince Allâh'ın diledikleri müstesnâ olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir.*[7] Yani o saika (yıldırım) çaldığında göklerde felek, yerde ise hiçbir yaratılmış kalmayacak, hepsi ölecek. Yalnızca Tanrı'nın diledikleri o Sûr'dan korkmayacak. Sûr'un ilk çalışına nefha-i fezâ' derler. Tanrı Kur'an'da şöyle buyurur. -*Sûr'a üflenince Allâh'ın diledikleri hariç olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsinin korkuya kapılacağı günü hatırla.*[8] Yani İsrâfil Sûr'a ilk üflediğinde Tanrı'nın dilediği kullardan başka, bütün yaratılmışlar korkudan yüzü koyun düşerler. Üçüncü kez çalışı kıyam çalışıdır. Nitekim Kuran içinde buyurur. -*Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış, bakıyor.*[9] yani Sûr'a üflediği an, bütün yaratılmışlar ayaklarının üzerine kalkıp bakarlar. Yıldızların nasıl

7- ez-Zümer, 39/68.
8- en-Neml, 27/87. Âyetin baş kısmı yanlış yazılmıştır; "yevme yünfehu" olması gerekmektedir.
9- ez-Zümer, 39/68.

13a pāre pāre olur baḳalar ṭaġlar nicesi panbuḳ gibi atılur baḳalar ṭamular nicesi ḳızġurur baḳalar zebānīler kāfirlere ʿāṣīlere nicesi üşerler baḳalar terāzi nicesi ḳurarlar baḳalar ʿameller bitisin nicesi baḳalar ata ana oġuldan ḳızdan nicesi yüz döndürürler baḳalar od kāfirlere yazuḳlular nicesi ḳarşu gelir baḳalar gökler nicesi çatlaşur pāre pāre olur baḳalar kāfirleri dīvleri bir zincīre nitesi baġlarlar Rasūl ʿaleyhi's-selām bu heybeti işiticek eyitdi iy diriġâ bī-çāre ümmetüm ʿāṣīlerüñ ḥāli nitesi ola Muṣṭafā eydür İlāhī baña Fāṭıma ġuṣṣası yoḳ Ḥasan Ḥüseyin ġuṣṣası yoḳ baña ümmetüm ʿāṣīlerin gerek Rasūl zarılıġıla aġladuġın muḳarrab ferişteler gördiler esirgediler Rasūl muvāfaḳat ḳılub bile

parça parça olduğunu görürler. Dağların nasıl pamuk gibi atıldığını görürler. Cehennem nasıl kızarıyor, görürler. Zebaniler, kafir ve âsîlere nasıl üşüşüyor, görürler. Terazi nasıl kurulur, görürler. Amellerinin kitabının nasıl olduğunu, görürler. Ata ve ananın, oğuldan kızdan nasıl yüz çevirdiğini görürler. Ateşin, kafir ve günahkarları nasıl karşıladığını görürler. Gökler nasıl çatlayıp parça parça olur bakarlar. Kafirleri ve devleri bir zincire nasıl bağlarlar, görürler.

Resûl (a.s.) bu korkunç durumu işitince "Eyvah yazık! Ümmetimin çaresiz âsîlerinin durumu ne olacak." dedi.

Mustafâ, "İlâhi bana Fâtıma tasası yok. Hasan Hüseyin tasası yok. Bana ümmetimin âsîleri gerek." dedi. Allâh'a yakın olan şerefli melekler, Allâh'ın Resul'ünün inleyerek ağladığını görünce O'na acıdılar ve Resul'e uyarak birlikte

13a یاره یاره اولر بقلر طاغلر نجه جن ینبق لبی ایتلر

بقلر طاموده نجه قرنغودر بقلر زبانلر کافرلرا عاصیلره

نجه اشرلر بقلر ترازمی نجه قرله لر بقلر عمللر

بتن نجه بقلر اتا انا اوغلان قزدن نجه یوزدنده

رزلر بقلر اوقه کافره لره یازقلو لر نجه قارشو کلر بقلر

لو کلر نجه جتلشر یاره یاره اولر بقلر کافرلر دیولری

نجه نجی تن بغلرلر رسول علیه السلام بو هیبته اندجک

ایتدی لبی دریغا نجاره امتم عاصیلرنک حالی نیسی اوله

م مصطفی ایدر الهی بکا فاطمه غصه سی یوق حسن حسین

١١ غصه سی یوق بکا امتم عاصیلرن کرکدر رسول زارلغله اغلادقچه

مقرب فرشتلر کمه لر اسر کدلر رسول موافقت قلبلا

اغلشدلر حق تعالی عنایت رسول ابتدی یا محمد مشتلق

اولسون سکا و امتکا بسم الله الرحمن الرحیم دنی قلدم

لله ادم شکر انس اول اولسون کم اقلکز صونیده ن

بلکلمیلر الرحمن لقم شکر انس اول اولسون کم ایچی

صوردن حقریلر جانسز اولدیغی وقتن بلز نور

لویی سنده اترب بنم اکرشم کلنس النده بنم نورم

لرمن خوقنده اولر الرحیم لقم شکر انس لول اولسون

کم دکل مخلوق ایلغن دردقلری وقتن بلر کیلدم

ای عاشقلر ای صادقلر لی طه ویسن اهلت تیسی

دنیایه ایاغن دردکز ایمن کدل اجمقلر قنقی قیو دن

دلرسکز بن سیزل سنز بنم اخری تکری تعالیه کیدر معراج

aġlaşdılar Ḥaḳḳ Taʿālā ʿināyet Rasūla eyitdi yā Muḥammed muştılıḳ olsun saña ve ümmetüñe "**Bismi'llāhir-raḥmāni'r-raḥīm**" rūzi ḳıldum Allāh adum şükrānesi ol olsun kim aḳlıñız ṣūrdan beliñlemeyeler er-Raḥmān adum şükrānesi ol olsun kim alıcı ṣūrdan muḳarrepler cānsuz olduġı vaḳtın bular nūr kürsîsinde oturub benüm arşum gölgesi altında benüm nūrum görmek ẕevḳinde olalar er-Raḥīm adum şükrānesi ol olsun kim dükeli maḫlūḳ ayaġın durduḳları vaḳtın bulara eyidem iy ʿāşıḳlar iy ṣādıḳlar iy Tāhā vü Yāsin ehli yetesi dünyāya ayaġın durduñuz imdi girüñ uçmaḳlara ḳanḳı ḳapudan dilerseñüz ben sizüñ siz benüm uḫrā Tañrı Taʿālā eydür Miʿrāc 13b

ağlaştılar. Hak Te'âlâ lütfuyla Resûl'üne "Ya Muhammed sana ve ümmetine müjde olsun ki *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm'i* nasip kıldım. *Allâh* adımın karşılığı olarak aklınız surdan korkmasın. *er-Rahmân* adımın karşılığı, Alıcı sur üfürüldüğünde, meleklerin (bile) öldüğü zaman onlar, benim arşımın gölgesinde, nûr kürsüsünde oturup benim nûrumu görmenin zevkinde olsunlar. *er-Rahîm* adımın karşılığı olarak, bütün yaratılmışlar tekrar dirildiği zaman ben kullarıma "Ey âşıklar, ey sâdıklar, ey Tâhâ ve Yâsin ehli, dünyâda yeterince durdunuz, şimdi hangi kapıdan isterseniz Cennetlere girin. Ben sizinim, siz benimsiniz, derim", buyurur.

Tanrı Te'âlâ Mi'râç

14a gicesi Rasūl ḫaber virür eydür yā Muḥammed eyit di ümmetüñe ılduzlar gibi olsunlar benüm ḳullıġum ḳılmaḳ içinde eger ılduzlar gibi olmazlarısa ay gibi olsunlar eger ay gibi olmazlarsa güneş gibi olsunlar eger güneş gibi olmazlarısa hem ay gibi hem güneş gibi hem ılduzlar gibi olsunlar Rasūl eyitdi İlāhī bu sırrı meger baña añladasın ne demek olur bilem Tañrı Taʿālā eydür yā Muḥammed ümmetüñe eyit di nice kim ılduzlar aḫşamdan ṭoġar irteye degin uyaḳmaz bunlar daḳı aḫşamdan irteye degin ṭāʿat meşġūl olsunlar eger anı ḳılmazlarısa ay gibi dünüñ bir baḫşın ṭāʿatıla geçürsünler eger anı daḫı ḳılmazlarısa güneş gibi dün dulıb rāḥat içinde olsunlar

gecesinde Resûl'e "Ya Muhammed, ümmetine söyle, bana kulluk etmede yıldızlar gibi olsunlar. Eğer yıldızlar gibi olmazlarsa ay gibi olsunlar. Ay gibi olmazlarsa güneş gibi olsunlar. Güneş gibi olmazlarsa, hem ay, hem güneş, hem yıldızlar gibi olsunlar", dedi.

Resul, "İlâhî, bu sırrın ne demek olduğunu bana anlat", dedi.

Tanrı Te'âlâ "Ya Muhammed, ümmetine söyle. Nasıl yıldızlar akşamdan doğar, ertesi güne kadar batmazsa, onlar da akşamdan ertesi güne kadar ibâdetle meşgûl olsunlar.

Eğer öyle yapmazlarsa ay gibi gecenin bir bölümünü ibâdet ile geçirsinler. Eğer onu da yapmazlarsa güneş gibi gece batıp rahat etsinler

يوچين **رسول** خبر ورر ايدر يا **محمد** ايتدي امتنكا الدزلر
كبي اولسنلر بنم قلغم قلمق ايچنده اكر الدزلر كبي او لمز
لرسا ايي كبي اولسنلر اكر ايي كبي اولمزلرسا
تنش كبي اولسنلر اكر تنش كبي اولمزلري سا هم
ايي كبي تم تنش كبي هم الدز كبي اولسنلر ه ه
رسول ايتتي الٰهي بو سوز كمكز بلكا اكلداسن نه دنك لكرة بنم
تكري تعالى ايدر يا محمد امتنكا ايتدي بچلم الدزلا
اخشمدن صغار ارتيا دكن ايقمز بنلز دق اخشمدن
ارتيا دكن طاعت مشغول اولسنلر اكر آذ قلمزلرسا
ايي كبي دنك بر بخش طاعتلا كچرسنلر اكر آليذ د خمي
قلمزلرسا كنش كبي دوز دلي راحت ايچنده اولسنلر

کندن طاعتده اولسنلر اگر انی دخی اگر ایده‌دق 146
اشلمز لرسا بن کریم ون بن داوق ون بن غفوردا
لله رحمن رحیم ون ابتی احتکا بسم الله الرحمن الرحیم
دستلر لله ده کلری وقتی اندن لرزو نقدر عمر یکدی لرس
دکمن طاعتلا یحرمتن کبی دتم الرحمن ده کلمزنن لورزو
دنن بر بجن طاعت قلنلر مزون ورتم الرحیم ده کلمزندن
ارزو کون لزون اورتج دتمش وغازیق قلمش توابن
ورم رسول ایت آلیهی دکلندم رلحت بلدم کزلدم ایدک
اولدی اخری تکری تعالی لیدز یا محمد مؤمنلک قیامت
کوننده دوح لولو قرقوس ولنه در لقل ستنن باشن کتر حجب
لی بجا لم صورانده اولر باشن قلدر دقلری وقتن ایکو

gündüzin ṭāʿatda olsunlar eger anı daḫı (eger anı daḳı) iş- 146
lemezlerise ben Kerīmven ben Raūfven ben Ġafūrven Allāh Raḥmān Raḥīmven eyit di ümmetüñe "**Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm**" desünler Allāh dedükleri vaḳtın andan ötürü ne ḳadar ʿömür geçürdilerse dükelin ṭāʿatıla geçürmiş gibi dutam er-Raḥmān dedüklerinden ötürü dünüñ bir nicesin ṭāʿat ḳılanlar müzdin verem er-Raḥīm dedüklerinden ötürü gün uzun oruç dutmış ve ġāzılıḳ ḳılmış s̱evābın verem Rasūl eyitdi İlāhī diñlendüm rāḥat buldum gözlerüm aydıñ oldı uḫrā Tañrı Taʿālā eydür yā Muḥammed müʾminün ḳıyāmet güninde üç ulu ḳorḳusı vardur evvel sinden baş götüricek iy nice ādem ṣūretinde olalar baş ḳaldurduḳları vaḳtın

gündüz ibâdet etsinler. Onu da yapmazlarsa ben Kerîm'im, Raûf'um, Gafûr'um, Allâh, Rahmân ve Rahîm'im. Ümmetine söyle *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* desinler. *Allâh* dedikleri için bütün ömürlerini ibâdetle geçirmiş gibi kabul edeyim. *er-Rahmân* dediklerinden dolayı, gecenin bir kısmında ibâdet etmişlerin mükâfatını vereyim. *er-Rahîm* dediklerinden dolayı, gün boyu oruç tutmuş ve gâzilik yapmışlara verdiğim sevabı vereyim.

Resûl "İlâhî dinledim rahatladım, gözlerim aydın oldu", dedi.

Sonra Tanrı Te'âlâ "Ya Muhammed, Kıyâmet gününde mü'minin üç büyük korkusu vardır. İlki mezardan başlarını kaldırdıklarında nasıl bir insan şeklinde olacaklar.

15a ayruḳsı ṣūretile baş ḳalduralar kimi it ṣūretinde kimi ṭoñuz ṣūretinde ḳopalar ikinci ḳorḳu oldur kim bitiler ine kimüñ ardından kimüñ solından kimüñ sağından ol ḥālde çıḳarlar ḳorḳudan ṣolula üçünci ḳorḳuları oldur kim ayaḳların ṣırāṭa basıcaḳ yir ḳağrına degin durmayalar bir nice kişi ıldurum şaḳduğı gibi geçeler murādına irişe Tañrı Taʿālā eydür Allāh demek mü'minlerden sinden baş ḳaldurduḳları vaḳtin yüzleri aydan nūrlu ola güneşden yaḳtulu ola er-Raḥmān demek mü'minlerden bitilerin sağ ellerine virmek benden er-Raḥīm demek mü'minlerden ṣırāṭı bulara geñez gösterüb tiz geçürmek benden **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dimek mü'minlerden üç dürlü ḳorḳudan imin ḳılmaḳ benden uḫrā Tañrı Taʿālā Rasūla ḫiṭāb

Başlarını kaldırdıklarında, başka bir şekilde; kimi it, kimi domuz suretinde kalkabilir. İkinci korkuları şudur: Amel defterleri kiminin arkasından, kiminin solundan, kiminin sağından iner diye korkudan nefesleri kesilir. Üçüncü korkuları, ayaklarını Sırat'a bastıklarında yeryüzü parçalanırken duramamaktır. Onlar yıldırım şakıdığı gibi geçsinler, muratlarına erişsinler." dedi.

Tanrı Te'âlâ; "*Allâh* demek müminlerden, mezardan baş kaldırdıkları zaman yüzlerini aydan nurlu, güneşten daha parlak (etmek benden). *er-Rahmân* demek müminlerden, amel defterlerini sağ ellerine vermek benden. *er-Rahîm* demek müminlerden, Sırat köprüsünü kolay gösterip çabucak geçirmek benden.

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm demek müminlerden, bu üç türlü korkudan emin kılmak benden", der.

SONRA Tanrı Te'âlâ Resûl'e hitâbetti.

اَیرُقِس صُوَرَتِلَا بِتُش قَلدُرُلَر کِمی اِت صُوَرَتِنَه کِمی خَلق
صُوَرَتِنَه قَیالَرکِنجی قُرقُولَرلَرکِم بِتِلَر اِنَه کُمُش اَرِدَنَر ن
کُمُش صُولَنِدَن کُمُش ساغِندَن اول حالدە جگرلر قرقو دن
حُولَلَا اُجنجی قورقولولَرکِم اَیتَلَرن صِرَاطه بسجق پر
قَعرِنا دَکِن دونیالکر بِر نِجه کِشی ایلدرم تشقدغ اِب کلجک مرله ینه
دَرِشا تنکری تعالی ایدر الله دمک مؤمنلردن سنده یانش قلدر
دقلری و قتن یوزلری ایتین نوزلولو لکونشدن یقنلو
اولا الرحمن دمک مؤمنلردن بتلرن ساغ الکرنا ورمکن
بندن الرحیم دمک مؤمنلردن صراط بله کلر کسترب تیز
کجرمک بندن بسم الله الرحمن الرحیم دمک مؤمنلردن اوج
درلو قورقودن یعنی قلمق بندن اخری تنکری تعالی رسول خطاب

قلّي كيندي يا الحق درت تتاب كم لولدن لندي نه ودرا

دكلن دردم فاتحه قدم نكم فاتحه ودرسا دكلن بسم الله

الرحمن الرحيم اجنه قدم مركم سنك اشتلان بركز

بسم الله الرحمن الرحيم دقرسا دغرو اعتقاد بركه توريت

انجيل زبور فرقان اقشيا ثولب وبه دغي بنلر كيلا طاعت

قلشيا ثولب ورتم زمي لطف نعي كرم برنج قطعه عمر دلر صو

حنفنه اتبو دكل فضل لري احسانلري سنا حه قلدوق طبر اق

اول باشا اونسون كم نم بي يا ايشامه حركامن لر دورز كن دكمه بر

عاجز درگا منه وكنه لتابم درگا من رحمتلا شفقتملا عنا

يتملا بردم البته عطالرنم درگا محا لكايق لولسن الطائية

نيه الانسانية برعزيز دروتشل طاغلرة دليم نكان ريا ضت چكردي

ḳıldı eyitdi yā Aḥmed dört kitāb kim gökden indi ne varısa dükelin dirdüm Fātiḥada ḳodum ne kim Fātiḥada varısa dükelin **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** içinde ḳodum her kim senüñ ümmetüñden bir kez **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** oḳurısa doġru iʿtiḳād birle Tevrīti İncīli Zebūrı Furḳānı oḳumışca s̱evāb virem daḫı bunlaruñıla ṭāʿat ḳılmışca s̱evāb virem zihī luṭf zihī kerem bir ḳaç ḳaṭre murdār ṣu ḥaḳḳında işbu dükeli fażlıları iḥsānları müsāmaḥa ḳılurven ṭopraḳ ol başa olsun kim benüm gibi pādişāhuñ dergāhın göre dururken degme bir ʿāciz dergāhına vara kitābum dergāhını raḥmetümile şefaḳatümile ʿināyetümile bezedüm elbette ʿaṭālarum dergāhuma lāyıḳ olısar el-ḥikāyetü bir ʿazīz dervīş ṭaġlarda delim zamān riyāzat çekeridi 156

"Ey Ahmet, gökten inen dört kitabın tamamını topladım, Fâtiha'nın içine koydum. Fâtiha'da ne varsa hepsini –*Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm'in* içine koydum. Senin ümmetinden kim bir kez iman ile doğru –*Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*- derse; Tevrat'ı, İncil'i, Zebur'u, Kur'an'ı okumuşçasına ve bunlarla ibâdet etmişçesine sevap vereyim. Bu ne güzel kerem, bu ne güzel lütuf ki birkaç damla murdar sudan meydana gelmiş insana bu kadar fazla ihsanda bulunuyorum. Benim gibi bir padişahın dergâhı dururken, göz göre göre rast gele bir âcizin dergâhına giden (kulun) toprak başına olsun. Kitabımın dergâhını, rahmetimle, şefkatimle, iyiliklerle bezedim. Elbette ki hediyem dergâhıma lâyık olacaktır".

HİKÂYE: Bir aziz derviş dağlarda çok fazla riyazât çekerdi.

16a açlıḳ yavlaḳ teḳāżā eyledi durdı ṭağdan şehre indi gördi bir ulu dergāh fuṣūṣkārılığıla gök sırça ile bezenmiş perdeler aṣılmış dervīş dergāh ʿaẓametin gördi ḳapuda durdı şey'en-li'llāh urdı bir zamāndan ṣoñra sarāy ıssı eydür yā mübārek Ṭurfaya eyit di Ṭurfa Ṣābite eyitsün Ṣābit Muḳbile eyitsün Muḳbil dervīşe eyitsün Tañrı vire desün çün dervīş bu sözi işidicek yönin Tañrıya ḳıldı eyitdi İlāhī İsrāfīl Mikā'yile buyursun Mikā'yil Cebrā'yile eyitsün Cebrā'yil ʿAzrā'yile eyitsün ʿAzrā'yil ʿazāb feriştelerine buyursun bu laʿīnüñ cānın alsunlar Ṭamuya iletsünler sarāy ıssı çün bu sözi işitdise yarım arpa etmegin virdiler dervīş etmegi aldı bir demürci ḳatına geldi ve didi bir ulu külüng eyledi geldi sarāyı yıḳmağa başladı

(Ancak) açlık çok zorlamaya başladı. Kalktı, dağdan şehre indi. Büyük bir dergah gördü. Sihirli ve mavi billur ile süslenmiş gibiydi, perdeler asılmıştı. Derviş, dergahın büyüklüğünü gördü. Kapıda dikildi "Şey'en li'llah"(Allâh için bir şey verin) dedi. Biraz sonra sarayın sahibi "Yâ mübârek Turfa'ya söyle, Turfa Sâbit'e söylesin, Sâbit Mukbil'e söylesin, Mukbil dervişe "Tanrı vere" desin, dedi. Derviş bu sözü duyunca Tanrı'ya döndü (Dua etti.). "İlahi, İsrafil Mikail'e buyursun, Mikail Cebrail'e söylesin, Cebrail Azrail'e söylesin, Azrail azap meleklerine emretsin, bu lanetlinin canını alıp Cehenneme atsınlar", dedi.

Saray sahibi bu sözü duyunca dervişe yarım arpa ekmeği verdi. Derviş ekmeği aldı, bir demircinin yanına geldi ve (demirci) büyük bir kazma yaptı. (Derviş kazma ile) sarayı yıkmaya başladı.

آچیق یوللق تقاضا ایلدی دنه طاغدن شیخ ایندیلر دی بر
اولوده کاه خصوص کازلیغلا اولوک سزجه ایلابرنیش یردلر
ایچیلمیش درویش درگاه عظمتین لردین قیوغه دردی اه
شیئ لله لردی برنانین صکره سرگین ایتی ایندر یا شعبلک
طرفیا ایتدی طرفه ثابته ایتسون ثابت سنبله ایتسون سنبلده
ویته ایتسون تگری ویدسن چون درویش بوسنی ایشدیجک
یوزین تگریا قلدی ایتدی الهی اسرافیل میکائیل یتسون میکا ، ئیل
عزرائیل جبرئیله ایتسن جبرائیل عزرائیله یتسون بجزاب فرشتلرنه یتسون
بولعینک جانن السونلر طاغویا ایلتسونلر سرکی ایتی چون
بوسوزی ایشتیل سایازم لذیه تمکن وردلر درویش اتکی الین
برد سوزج قنا کلدی ویتی برذلو کلنه ایلدی کلدی سیرلی نقعا بشلدی

166 سوکلی ایتی یا بیرسه قمز دیوش ایدر یا عطالیغ درگاه ملکالا

یوق قل یا درگاه ملکی عطاکا لایق قل چون تنکری تعالی

ایتابت عنوانینک رحمانلا رحیملیک درجین البته عطاسی حاصلدر

درگاه منا لایق اولسه قرآن در ایتابت عنوانی رحمانلا بزمشدر

احمد مرسلدر لکا اونک بیجغ رحمانلا یغرمشدر خالقنک بونون د

رحمن دکنزلری موج اورور قرآن نور بیرکلان بسم الله الرحمن

الرحیم نور دق بیر یکلان بنم نورم دخی بیر یکلان اشنجا نور

لار ایسنده بیر اوج کونا نولو حاصلدر قرالیز کری نورلار حسنا

دکشرلسا هیچ کمان یوق زهی فضل نعی کرم لطیفه اتفاق

تفسیرلیغنده ساجی نقل ایلر قفال شاشی دخی کندو تفسیرینده

نقل ایلر کم رسول علیه السلام معراجده تنکری تعالی دن کا اوج

دکز

sarāy ıssı yapışdı ḳomaz dervīş eydür yā ʿaṭāñı dergāhuña lāyıḳ ḳıl yā dergāhuñı ʿaṭāña lāyıḳ ḳıl çün Tañrı Taʿālā kitābı ʿunvānında Raḥmānıla Raḥīmile düzdi elbette ʿaṭāsı ʿāṣīlere dergāhına lāyıḳ olısar Ḳur'āndur kitābuñ ʿunvānı Raḥmatıla bezenmişdür Aḥmed Mürseldür ammā anun balçıġı raḥmetile yoġrılmışdur Ḫālikuñ benven raḥmetüm deñizleri mevc urur Ḳur'ān nūrı bir yañadan **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** nūrı daḳı bir yañadan benüm nūrum daḫı bir yañadan işbunca nūr arasında bir avuc günāhlu ʿāṣīlerüñ ḳara yüzleri nūr olub ḥasenāta deñşürilse hīç gümān yoḳ zihī fāḍıl zihī kerem laṭīfe ittifāḳ tefsīr içinde Sācī naḳil eyler Ḳaffāl Şāşī daḫı kendü tefsīrinde naḳil eyler kim Rasūl ʿaleyhi's-selām Miʿrāc gicesi Tañrı Taʿālā aña üç 16b

Sarayın sahibi (dervişe) yapıştı, bırakmaz.

Derviş "Ya bağışını dergahına lâyık kıl, ya da dergahını bağışına lâyık kıl" dedi.

Tanrı Te'âlâ kitabının başını *Rahmân* ve *Rahîm* ile tertip etti. Elbette âsîlere bağışı dergahına lâyık olan Kur'an'dır. Kitabın başı rahmet ile süslenmiştir.

Ahmet Mürsel'dir, ama onun balçığı rahmet ile yoğrulmuştur. Yaratıcın benim. Rahmetimin denizleri dalgalanır. Kur'an nûru bir taraftan, *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'in nûru bir taraftan, benim nûrum bir taraftan. İşte bunca nûr arasında bir avuç günahlı âsînin kara yüzünün nûr olup iyilikle değiştirilmesine hiç şaşılmamalıdır. Bu ne güzel ahlak, bu ne güzel kerem.

LATİFE: Şüphesiz Sâcî, tefsir içinde nakleder. Kaffâl Şâşî de kendi tefsirinde nakleder. Tanrı Te'âlâ Miraç gecesi Resul'a (a.s.) üç

17a deñiz gösterdi evvelinüñ adı Baḥrü'l-ʿaṭāyıdı ikincisinüñ adı Baḥrü'l-cūd idi üçüncisinüñ adı Baḥrü's-Samāḥa idi andan Rasūl buyurdı ol deñüzlerüñ ululıġına baḳdı degme bir deñizüñ ululıġın yetmiş biñ bu dünyāca gördi andan Tañrı Taʿālā eyitdi yā Muḥammed saña bir daḫı ṭañsuḳ göstereyin añı göricek ṭañlayasın Rasūl eyitdi ʿaleyhi's-selām gösterüriseñ yüz biñ cānıla göreyin dedi andan Tañrı Taʿālā eyitdi iy benüm ḥabībüm ol deñizler ḳatına var daḫı dur bir kez eyit **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** di Rasūl ʿaleyhi's-selām ol deñizler ḳatına vardı daḳı eyitdi **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dedi Allāh dedügi sāʿat Rasūl aġzından bir yaşıl ḳuş çıḳdı ol ʿaṭā deñizinden yaña yöneldi

deniz gösterdi. İlkinin adı Bahrü'l-Atâ, ikincisinin adı Bahrü'l-Cûd, üçüncüsünün adı Bahrü's-Semâha idi. Resûl o denizlerin büyüklüğüne baktı. Her bir denizin büyüklüğü bu dünyanın yetmiş bin katıydı. Gördü.

Sonra Tanrı Te'âlâ "Ey Muhammed sana şaşılacak bir şey daha göstereyim. Onu görünce hayret edesin" dedi.

Resul (a.s.) "Gösterirsen yüz bin can ile göreyim" dedi.

Sonra Tanrı Te'âlâ "Ey benim habîbim o denizlerin yanına git ve bir kez *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* de" dedi. Resul (a.s.) o denizlerin yanına gitti ve de *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* dedi. "Allah" dediği an Resûl'ün ağzından yeşil bir kuş çıktı. Atâ denizine doğru yöneldi.

دلز لستزدی دولتنك لهی بحرالعطایدی الكنجستك لهی
بحرالجود ایدی اجنجستك لهی بحرالسماحه ایدی دندن
رسول بیردی اول دتزلرلك دلولغنا بقدی دلمه بزدکز لل
للولغن بمتن بك بودنیاجا لردی لندن تنکری تعالی
دیتدی یا محمد سکا بزدخی طلتق لستزبن لینی لرجك
طكلیاسن رسول ایت علیه سلم لستزدرمك یوزبك جانلالر ین
دحی لنن تنکری تعالی دیتی لی بنم حبیبم اول دلزلر
قتنا ولہ دخی دز برلکز دیت بسم الله الرحمن الرحیم دی
رسول علیه السلام اول دکز لرقتنا ولبهی دق ایتد ی
بسم الله الرحمن الرحیم دی لله ددکی ساعت رسول
اغزندن بر یشل قوش جقیی اول عطا دکزندن یکا ینلدی

اول دكن وارنجا لول قتى اولوغ برخ [illegible]

دلنه طلبى چوق صو كتردى [illegible]لى عرش التنا واريدى

سللندى بيك كز بيك قطره تودلنك قنادندن طمدى دكمه

بر قطره كم طمدى بر فرشته يرتدى لول فرشتلكى بيردى

كم سز واركل بكا بسم الله دينك قلنق جلرى اتك

واركل انجا قلمه انكچون لمكز كوشلكره بيلك لمكز

باغلر باغجلر دكش لمكز ارسقلر دز وركل لانك لول

فرشتلر دخى لول ايشا مشغول اولرلر تا قيامتا دكن

الرحمن ددكى ساعت برلق قتى رسول اغزندن چقدى

لول چوق دكزندن يكا يتلدى اول دكن وارنجا اولار خى

بر دنياجا اولدى لول دكز هلدى چقدى عرش التنا

ol deñize varınca ol ḳuş ululıġı bir dünyāca oldı ol deñize 17b
ṭaldı çoḳ ṣu götürdi çıḳdı ʿarş altına vardı silkindi biñ kez biñ ḳatre nūr anuñ ḳanadından ṭamdı degme bir ḳatre kim ṭamdı bir ferişte yarattı ol ferişteler buyurdı kim siz varuñ baña Bismi'llāhi deyenüñ ḳullıḳcıları aluñ varuñ uçmaḳda anuñçün kimiñüz köşkler yapuñ kimiñüz bâġlar bâġçeler dikün kimiñüz ırmaḳlar düzivirüñ andan ol ferişteler daḫı ol işe meşġūl olurlar tā ḳıyāmete degin er-Raḥmān didügi sāʿat bir aḳ ḳuş Rasūl aġzından çıḳdı ol Cūd deñizinden yaña yöneldi ol deñize varınca ol daḫı bir dünyāca oldı ol deñize ṭaldı çıḳdı ʿarş altına

O denize varınca o kuş dünya kadar büyüdü, denize daldı. Çok su kaldırdı, çıktı. Arşın altına gitti. Silkindi. Onun kanadından bin kez bin damla nûr damladı. (Tanrı) damlayan her bir damladan bir melek yarattı. O meleklere emretti. "Gidin hizmetkarları alın, cennete varın *Bismillâh* diyen için kiminiz köşkler yapın, kiminiz bağlar bahçeler dikin, kiminiz ırmaklar düzün". O andan (itibaren) o melekler ta kıyamete kadar o işle meşguldürler.

er-Rahman dediği an Resûl'ün ağzından beyaz bir kuş çıktı. O Cûd denizine doğru yöneldi. O denize varınca o da dünya kadar büyüdü. Denize daldı, çıktı. Arşın altına

18a vardı silkindi anuñ daḳı ḳanatlarından dört yüz biñ ḳaṭre ṣu ṭamdı degme bir ḳaṭresinden bir ferişte yaratdı anlara daḫı şöyle buyurdı ol münezzeh pādişāh er-Raḥīm didügi vaḳtin bir gök kuş Rasūl aġzından çıḳdı Samāḥat deñizinden yaña yöneldi ol deñize varınca büyüdi bir dünyāca oldı ol deñize ṭaldı ʿarş altında silkindi yetmiş biñ ḳaṭre ṣu ṭamdı her bir ḳaṭresinden Tañrı Taʿālā bir ferişte yaratdı bunlara daḫı buyurdı kim ḳıyāmete degin tesbīḥ ḳılalar Rasūl bu ʿAtāyı bu Cūdı bu Samāḥatı göricek sevindi şād oldı eyitdi İlāhī bu inʿāmı ve bu iḥsānı ben ḳuluña yaluñuz mıdur yoḳsa kimsenüñ daḫı ortaḳluḳı var mıdur Tañrı Taʿālā eyitdi yā Muḥammed **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** ümmetüñe

vardı. Silkindi. Onun da kanatlarından dört yüz bin damla su damladı. O münezzeh padişah her bir damlasından bir melek yarattı. Onlara da aynı şekilde emretti.

Resûl, *er-Rahim* dediği an ağzından gök (mavi) bir kuş çıktı. Semâhat denizine yöneldi. O denize varınca dünya kadar büyüdü. Denize daldı. Arşın altında silkindi. Yetmiş bin damla su damladı. Tanrı her bir damlasından bir melek yarattı. Bunlara da kıyamete kadar zikretmelerini emretti.

Resûl, bu Atâ'yı Cûd'ı ve Semâhat'ı görünce sevindi, mutlu oldu. "İlahi bu iyilik ve ihsan yalnız ben kuluna mı yoksa başkaları da ortak mı?" dedi. Tanrı Te'âlâ "Ya Muhammed *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'i ümmetine

وانده سلكندى انن دقى قنادلرندن دخى يوز بيك قطره 18a
صو طمدى دكمه بر قطره سندن بر فرشته يرتدى انلره
دخى تسبيله بيردى اول منزه پادشاه الرحيم دركه وقتا
بر اولو قش رسول انغزندن چقدى سماحت دلرسن يكا
يونلرى اول دكلر واندا بويدى بر دنياجه اولى اول
دكزه طلدى عرش التنده سلكندى يتمش بيك قطره صودمدى
هر بر قطره سندن تكرى تعالى بر فرشته يرتدى بنلر دخى بوز دى
كم قيامته دكن تسبيح قلر رسول بو عطاى بو جوكه
بو سماحت كرجك سوننى شولدر ايتدى الى بولنجام
وبو احسان بن قلكا ياكلزمدر يقسا تمسنن كدخى ارتعلق وارمدر
تكرى تعالى ايتدى يا محمد بسم الله الرحمن الرحيم ديكيكا

درزمان آلتنجى شول عطا شول تماجت كيم كوردى دكلى هه 186

بسم الله الرحمن الرحيم دينلركدر ايمانلا اعتقا

ديلك رسولك كلى شلا اولدى عموتمنلركى قلقلين دتب

مشتلى بسم الله الرحمن الرحيم درزمعانى كتدى

هم فضلن كردلتلين دكلين ايى وردى اخرى ك

رسول عليه السلام معراجه كيدن وار يوردركن اجمعا بقدلر

دندلتين تكرى تعالى ايتدى يا احمد اجماق برشتاق

قلدر لكه دخى نظر قيل سنك نظرك بركلتنن انك دخى

حسن و لطف لقرسن رسول حق تعالى وستور يلا اجاقلر

مرورى فردوس در فردوس لجنت يوررکن بر ياشل

قبه لغزى اول يشل قبه لجنبن درت ازمق جقرى

بريس

armaġan etgil şol ʿAṭā şol Samāḥat kim gördüñ dükeli **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** deyenlerüñdür imānıla iʿtiḳādıla Rasūluñ göñli şād oldı mü'minlerüñ ḳulaḳların dutub muştıladı **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīmi** armaġan getürdi hem fażlın gördüginleyin dükelin eydi verdi uḫrā Rasūl ʿaleyhi's-selām Miʿrāc gicesi varı yürüriken uçmaġa baḳmadı girü döndüginden Tañrı Taʿālā eyitdi yā Aḥmed uçmaḳ bir müştāḳ ḳuldur aña daḫı naẓar ḳıl senüñ naẓaruñ bereketinden anuñ daḫı ḥüsni ve luṭfı artursın Rasūl Ḥaḳḳ Taʿālā destūrıyla uçmaḳlar serveri Firdevsdür Firdevs içinde yürüriken bir yaşıl ḳubbeye uġradı ol yaşıl ḳubbe içinden dört ırmaḳ çıḳarıdı 186b

armağan et." Şu gördüğün Atâ, Cûd, Semâhat hepsi iman ve itikatla *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* diyenlerindir." dedi. Resul'ün gönlü mutlu oldu. *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'i armağan getirdiğini müminlere müjdeledi. Hem de gördüğü güzelliklerin hepsini anlattı.

Sonra Resul (a.s.) Miraç gecesi geri dönüp giderken Cennet'e bakmadı.

Tanrı Te'âlâ "Ey Muhammed, cennet susamış bir kuldur. Ona bak ki senin bakışının bereketinden Hak Te'âlâ'nın izniyle onun da güzelliği ve lütfu artsın. Yücelsin."

Cennetlerin başı Firdevs'tir. Resûl Firdevs içinde yürürken yeşil bir kubbeye rastladı. O yeşil kubbenin içinden dört ırmak çıkıyordu.

19a birisi baldan birisi südden birisi ṣudan birisi şarāben ṭahūrdan nice kim ḳubbeyi yörendi içine girmege yol bulımadı İlāhī bu ḳubbenüñ kilidi dili ḳandadur didi Tañrı Taʿālā eyitdi yā Muḥammed ol ḳubbenüñ kilidi dili senüñ ḳatuñdadur didi Rasūl eyitdi İlāhī ol nedür dedi Tañrı Taʿālā eyitdi yā Muḥammed ol ḳapunuñ kilidi dili **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīmdür** Rasūl **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dedügi sāʿat ol ḳubbenüñ ḳapusı açıldı Rasūl ol ḳubbeden içerü girdi gördi kim nūrdan yazılmış **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** bismi mīminden bir ırmaḳ aḳar Allāh hesinden bir ırmaḳ aḳar er-Raḥmān mīminden bir ırmaḳ aḳar er-Raḥīm mīminden bir ırmaḳ aḳar Tañrı Taʿālā eydür yā Muḥammed muştılıḳ

Biri baldan, biri sütten, birisi sudan, birisi tertemiz içecekten (şaraben tahûr)*. Kubbeyi epeyce dolaştı. İçine girmek için yol bulamadı. "İlâhi, bu kubbenin kilidinin dili nerededir?" dedi.

Tanrı Te'ala "Ya Muhammed, o kubbenin kilidi dili senin katındadır." dedi.

Resûl "O nedir?" dedi.

Tanrı Te'âlâ "Ya Muhammed o kapının kilidinin dili *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'dir." dedi.

Resûl; *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* der demez kubbenin kapısı açıldı. Resûl o kubbeden içeri girdi. Nurdan yazılmış bir *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'in bismi'nin mim'inden bir ırmak aktığını, *Allâh*'ın he'sinden bir ırmak aktığını, *er-Rahmân*'ın mim'inden bir ırmak aktığını, *er-Rahîm*'in mim'inden bir ırmak aktığını gördü.

Tanrı Te'âlâ "Ya Muhammed sana ve senin ümmetine müjdeler

*el-İnsan, 76/21. Âyette, temiz cennet içeceği olarak geçmektedir.

دریسی بلدن بریسی سنقودن بریسی صوقدن بریسی قشرلگا با

طهوتقان نجلم قبتی یرندی اجنا کزحکا یول بلیمدی اا

آلهی بو قبتنک کلدی دیه قندلقز ددی تنکری تعالی ایتدی

یا محمد اول قبتنک کلدی دیل سننک قتکده در ددی

رسول ایتدی آلهی اول ندر ددی تنکری تعالی ایتدی یا محمد

اول قپونک کلیدی دیل بسم الله الرحمن الرحیم در رسول

بسم الله الرحمن الرحیم دیدکی ساعت اول قبتنک قپوسی

اچلدی رسول اول قبدن اجرو کردی کوردی کیم نونده

یازلمش بسم الله الرحمن الرحیم بسم حمندن بر ازمق اقار

الله هندن بر ازمق اقار الرحمن حمندن بر ازمق اقار

الرحیم میمندن بر ازمق اقار تنکری تعالی ایدر یا محمد شونق

196 لولسون تنکادخی سنکن واتتکا مکرم صدق برله اعتقاد
برله بسم الله الرحمن الرحيم دیسا بو درت ازمق صونیده ن
آن قندر تینجا انک جانن الميم أخرى تکری تعالی ایدرمن
یمتکا قلبق قلرسا اوج یفه اغرلیم بردر رکن اکنج
اترزکن لوجنجی یترکن عبادت قلرلر الله دیکنلم اوز
درزکن قلدغکز طاعتده ناتقصیر لولرسا اعفو قلین
الرحمن دیکن اترزکن قلدغکز طاعتده ناتقصیرلق قلر
سکز عفو قلین الرحیم دیکنلم سجده ده یترکن اولکن
تقصیرلغ عفو قلین بسم الله الرحمن الرحیم دیکنلم دکل
عمرکز ایچنده ناتقصیرلق قلدکزسا دکمن عفو قلدن
رسول علیه السلام بیرز مکرم بنم امتمدن یر مومنن

بسم الله الرحیم

olsun saña daḫı senüñ ümmetüñe her kim ṣıdḳı birle iʿtiḳād 196
birle **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dedise bu dört ırmaḳ ṣuyından anı ḳandurmayınca anuñ cānın almayam uḫrā Tañrı Taʿālā eydür her kim baña ḳullıḳ ḳılursa üç yirde ağırlayam bir dururiken ikinc otururken üçünci yaturiken ʿibādet ḳılurlar Allāh diñ kim örü dururken ḳılduġuñuz ṭāʿatda nā-taḳṣīr olurısa ʿafv kılayın er-Raḥmān diñ otururken ḳılduġunuz ṭāʿatda nā-taḳṣīrliḳ ḳılursañuz ʿafv ḳılayın er-Raḥīm diñ kim secdede yaturiken olan taḳṣīrliġi ʿafv ḳılayın **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** diñ kim dükeli ʿömrüñüz içinde nā-taḳsīrliḳ ḳılduñuzsa dükelin ʿafv ḳılayın Rasūl ʿaleyhi's-selām buyurur her kim benüm ümmetümden bir mü'min

olsun. Her kim sıdk ile ve itikatla *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* derse bu dört ırmaktan onu kandırmayınca canını almayayım," dedi.

SONRA: Tanrı Te'âlâ " Her kim bana, birinci dikilirken, ikinci otururken, üçüncü yatarken ibadet edip kulluk ederse, onu üç yerde ağırlarım (yüceltirim). Allâh deyin ki ayakta dururken ettiğiniz ibadette eksiklik olursa affedeyim, er-Rahîm deyin ki secdede yatarken olan eksikliği affedeyim. *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* deyin ki bütün ömrünüz içinde ne kadar eksiklik yaptıysanız hepsini affedeyim", der.

Resûl (a.s.) şöyle buyurur. "Benim ümmetimden hangi mü'min

20a **Bismi'llāhi'r-raḫmāni'r-raḫīm** derise Tañrı Taʿālā eydür iy ḳulum daḫı benüm nem gördüñüz kim Raḫmānluġumıla ṭanuḳlıḳ virürsiz bir ḫaber ḳılġıl seni ol ʿāleme iledeyin yurduñı bellü ḳılayın andan bilesin Raḫmānlıġum ve Raḫīmlıġum uḫrā Tañrı Taʿālā eydür dünyāda ʿādetdür kim bireginüñ ḳatı düşmeni olsa andan aña güç yetmese ol daḫı varur bir ulu kişinüñ etegin dutar kim düşmeninden yig ola kendüzin anuñ ḳatında ḫaṣakı ḳılur ol düşmeni ḳahr ḳılur imdi iy mü'minler bir ġā'ib düşmenüñüz vardur adı şeyṭāni'r-racīmdür daḳı bir ġālib dostuñuz var adı er-Raḫmāni'r-Raḫīmdür oḳuġıl er-Raḫmāni'r-Raḫīm ḳovsun ḳahr eylesün şeyṭāni'r-racīm el-ḥikāyet bir żaʿīf ḳocacuġuñ sulṭān

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm derse; Tanrı Te'âlâ "Ey kulum benim daha neyimi gördün ki rahmanlığıma tanıklık edersin. Biraz sabret seni o aleme ulaştırayım. Yurdunu göstereyim. Ondan sonra benim rahmanlığımı ve rahimliğimi bilesin." der.

Sonra Tanrı Te'âlâ "Dünyada âdettir ki bir kişinin çok fazla düşmanı olsa, ona gücü yetmese, o da gider büyük bir kişinin eteğini tutar. Düşmanından daha kuvvetli olmak için onun yanında haseki (hizmetli) olur, düşmanını kahreder." der.

Şimdi ey mü'minler, görünmeyen bir düşmanınız vardır. Adı şeytani'r-racîmdir. Bir de galip dostunuz vardır. Adı *er-Rahmani'r-Rahim*'dir. *er-Rahmani'r-Rahim*'i oku ki, şeytani'r-racîmi kahreylesin, kovsun.

HİKÂYE: Düşkün bir ihtiyarın sultanın

بسم الله الرحمن الرحیم دریسا تنکری تعالی ایدرار ی
قتم دخی بنم نمز کوندلر ثم رحمانلغملا طانقلق وررسز
برطبز قلغل سنی اول علما الدین یزدکیه بلو قلین
انتن بلسن نحانلغم وحیملغم آخری تنکری تعالی ایدر
دنیاده علاتدرکم بر کنک قتی دشمن اولسا انتدن اکا
لوج یتمسا اولدخی واذر بر اولو لتیننک اتلن دترکم
دشمنندن یکل اولا کندزن انک قتنده خاصکی قلز اول
دشمن قهر قلز انبین ای موحنلر بر غایب دشمنکز ولر
در کوی شیطان الرجیمدر دق بر غایب دشتکز وکارله ر
الرحمن الرحیم در اوقغل الرحمن الرحیم قوسن قهر ایلسو ن
شیطان الرجیم الحکایت بر ضعیف قوجا جنک سلطا ن

قنشلغنم بر الاجغ ولرمش برلون لول لجنا لدد

دنتر مثلين قوجه ايدر اكر بو لدهى سيندرمك

بتتر مباون مشغول لولوسم [illegible] دكذررسم لوزم كرادرر كن

يردنم ينر ندنم جارم لولدرم سلطانا چغرم

لولكم لنبركيا يازدم زيليا دون لجنه قوجق جلغر

سغا بنلدى ايدرلى پادشاه الاجما جما لود دوشى

زولدتمغن كنم سنك مبارك قنشلغكم لجغم لودينا

تشلق ساعت پادشاه قللرنا بيردى سركه الله لودى

سيندردلر سلطان بيردى قجيا خلعت كيدردلرلم

بلغى سلطانك اتنك بندردلر لوكنجا اتنه بجا قغر

دلر كم بو اول اشيدرم بلكجق سلطانا قغرى يانيغم

ḳonşılıġında bir alacuġı varımış bir gün ol alacuġa od düşer 20b
miskīn ḳoca eydür eger bu odı söyindürmek meşġūl oluru-
sam başarmayaven dek dururisem gözüm göre dururken
yurdum yanar nideyim çārem oldurur kim sulṭāna çaġıram
ola kim esirgeye yardım eyleye dün içinde ḳocacuk çaġır-
maġa başladı eydür iy pādişāh alacuġuma od düşdi revā
dutmaġıl kim senüñ mübārek ḳonşılıġuñda alacuġum oda
yana şoloḳ sāʿat pādişāh ḳullarına buyurdısır ki illā odı sö-
yündürdiler Sulṭān buyurdı ḳocaya ḫilʿat geydürdiler kim
sulṭānuñ atına bindürdiler öñince ardınca ḳıġurdurlar kim
bu ol kişidür kim buñalıcaḳ sulṭāna ḳıġırdı yārdım

evinin yanında bir çadırı varmış. Bir gün o çadıra ateş düşmüş. Zavallı ihtiyar "Eğer bu ateşi söndürmek için uğraşırsam başaramayabilirim. Bir şey yapmadan durursam göz göre göre çadırım yanar. Çarem sultana seslenmektir. Belki yardım eder, esirger" diye düşünmüş. Gecenin içinde ihtiyar bağırmaya başladı. "Ey padişah, çadırıma ateş düştü. Senin mübârek komşuluğun varken benim çadırımın yanması revâ değildir."

O an (saat) padişah kullarına ateşi mutlaka söndürmelerini buyurdu. Söndürdüler. Sultan buyurdu, ihtiyara hil'at giydirdiler, sultanın atına bindirdiler. Önünde ve arkasında "Bu kişi bunaldığı zaman sultana seslendi, ondan yardım istedi" diye bağırdılar.

21a istedi pādişāhlar pādişāhınuñ ḥażretinde mü'minüñ nefsi alacuġına Şeyṭānuñ vesvesesi odı düşer eger mü'min anuñ def'ine başlarsa başarımaz dek durursa şeyṭān anı göyindürür helāk ḳılur çāresi oldur kim **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** diye ol bī-çūn pādişāh ḳıġıra Ḥaḳḳ Ta'ālā kendü keremiyile şeyṭānı kör ḳıla mü'minden ıraḳ eyleye andan ḳıyāmet güninde yetmiş ḳat ḥulle egnine geydüre Burāḳa bindüre tāç başına ura buyura kim öñince ardınca ferişteler ḳıġıra eyide bu ol ḳuldur kim buñalduġı vaḳtin Tañrı añdı **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dedi uḫrā Ādem uçmaḳdan dünyāya gelicek şol ḳadar aġladı kim gözlerinden

Padişahlar padişahının huzurunda müminin nefis çadırına şeytanın vesvese ateşi düşer. Eğer mü'min onu defetmeye çalışırsa başaramaz. Bir şey yapmadan durursa şeytan onu yakar, helak eder. (Bunun) çaresi *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* diyerek o emsalsiz padişaha seslenmektir. Hak Te'âlâ kendi keremiyle şeytanı kör etsin, mü'minden uzaklaştırsın. Sonra kıyamet gününde sırtına yetmiş kat cennet elbisesi giydirsin, Burak'a bindirsin, başına taç koysun ve önünde arkasında melekler bağırsın "Bu kul bunaldığı zaman Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm diyerek Tanrı'yı andı." diye.

SONRA: Âdem, cennetten dünyaya geldiği zaman o kadar ağladı ki, gözlerinden

ايستدي پادشاهلر پادشاهينڭ خدمتنده مؤمنلك نقل
ايلجغا شيطانڭ وسوسه سي اوهي دونر ايكن مؤمن
ايلك دفعه بتلرسه بشر مرة دگدورسه شيطان آني
كيندورز هلاك قلور چارسي لولدركم بسم الله الر
حمن الرحيم ديه اول بيچون پادشاه قفره حق تعالي
كنده گرميلا شيطان كور قلا مؤمندن ايراق ايليه
اندن قيامت كوننده يتمش قات حله دكننا كيدر
براق بندر تاج باشنا اورا بيرلكم لوكنجا اردنجا فرشتلر
قفره ايده بو اولو قلدرغم بكلدغ وقتن تلري ايلدي
بسم الله الرحمن الرحيم دين اخري
گلم اچاقدن دنيايا گليجك شول قدر لغلدكم لوز   لرينه

یاشلر حق نبی دولتلی اولدی اول فرشتالرنی کم شولا
فقت لعب بله اغلشدیلر تنگری تعالی خطاب قلدی کم یا الهم نیچو ن
اغلرسین نعمت ایستی الهی فراق بلاسیندن تنگری تعالی ایدر یا الهم
بزم جانمز مشتاقلری بزم لاهوتمز لا انس ذکرلر کم
پردیه کترم بلر جانم تسترم نوح علیه السلام
کافرلر النذن بکلیدی تنگری تعالیه نوح خطاب قلدی
امتی یا نوح نیچون اگلرسن نوح ایدر الهی عالم
کفر دیب دردمونس بلمزن تنگری تعالی ایت یا نوح
دلکله لاهوتمزی ایشن الکلیکیلا سولمزی ایشن ایله تنکله
طاعتمزی ایش بله جون سن بوریمه دوکسن بزسکا
ایشن یتوروز تا قیامته دکن شوکسن ایدر یا مومن دلکله

دلکله

yaş ırmaḳ gibi revān oldı gök ferişteleri Ādeme muvāfaḳat 21b
idüp bile aġlaşdılar Tañrı Taʿālā ḫiṭāb ḳıldı kim yā Ādem niçün aġlarsın Ādem eyitdi İlāhī firāḳ belāsından Tañrı Taʿālā eydür yā Ādem bizüm cemālimüz müştāḳları bizüm adumuzıla üns dutarlar gerek kim perdeyi götürem bulara cemālüm gösterem Nūḥ aleyhi's-selām kāfirler elinden buñaldı Tañrı Taʿālā Nūḥa ḫiṭāb ḳıldı eyitdi yā Nūḥ niçün iñlersin Nūḥ eydür İlāhī ʿālemi küfür dutub durur mūnis bulamazın Tañrı Taʿālā eyitdi yā Nūḥ dilüñile adumızı iş göñlüñile sevgümizi iş eyle tenüñile ṭāʿatumuzı iş eyle çün sen bu resme olasın biz saña iş yetürevüz tā ḳıyāmede degin mü'min eydür yā mü'min

yaş ırmak gibi aktı. Gök melekleri Âdem'e uyup beraber ağlaştılar.

Tanrı Te'âlâ "Ya Âdem, niçin ağlıyorsun?" diye seslendi.

İlâhî "Ayrılık belâsından." dedi.

Tanrı Te'âlâ "Ya Âdem bizim cemâlimizi görmek isteyenler, bizim adımızı anmayı alışkanlık hâline getirsin ki ben perdeyi kaldırıp yüzümü onlara göstereyim" dedi.

Nuh (a.s.); kafirlerin elinden bunaldı. Tanrı Te'âlâ, Nûh'a hitap etti. "Ya Nûh, niçin inlersin?".

Nuh "İlâhî âlemi küfür doldurdu. Dost bulamıyorum" dedi.

Tanrı Te'âlâ, "Ya Nuh, dilinle adımızı, gönlünle sevgimizi iş eyle. Teninle bize ibâdet etmeyi iş eyle. Eğer sen bu şekilde olursan biz sana ta kıyamete kadar (iş yetürevüz)" dedi.?

Mümine "Ya mü'min,

22a dilüñde Allāh adumuz Raḥmān Raḥīm adumuz var gönlüñde sevgümüz var tenüñde ṭāʿatumuz var hemīn kim baş ölüm yastuġına ḳoyasın raḥmet ferişteleriñ bir kezden ḳarşu viribiyem geleler eyideler iy mü'minler ḳorḳmañ ġuṣṣa yimeñ kim uçmaḳda yurduñuz ḥûru ḳuṣūrdur daḫı mezīd benüm dīẕārumdur size ʿatā virem uḫra Zelīḫānuñ bir büti varıdı dört yüz yıl ol bütüñ öñinde secde ḳılurıdı delim dürlü cevāhir birle muraṣṣaʿ ḳılmışıdı hergiz ol dört yüz yıl içinde ol bütden ḥācet dilemiş degül idi Yūsuf ʿışḳından ḳarıdı malı dükeli gitdiyidi ayruḳ çāre bulımadı bir gece büt ḳatına geldi zār u zār iñledi eyitdi iy benüm maʿbūdum dört yüz yıldur senüñ

dilinde Allâh adımız, Rahmân, Rahîm adımız var. Gönlünde sevgimiz var. Teninde ibadetimiz var. Ne zaman ki başını ölüm yastığına koyarsın, rahmet meleklerinin hepsini sana karşı gönderirim" der.

Gelsinler, "Ey müminler korkmayın, endişelenmeyin ki cennette yeriniz köşklerdir. Hurilerdir" desinler. Artırmak benim görüşümdür. Size karşılık olarak vereyim (bağışlayayım.).

SONRA: Zelîhâ'nın bir putu vardı. O putun önünde dört yüz yıl secde etmişti. Pek çok çeşit mücevher ile süslemişti. Dört yüz yıl boyunca hiçbir zaman o puttan bir dilekte bulunmamıştı. Yûsuf'un aşkından ihtiyarlamış, malının tamamı tükenmişti. Başka çare bulamadı. Bir gece putun yanına geldi. Zar u zar inledi. "Ey benim mabudum, dört yüz yıldır senin

دلکه الله دیمز رحمن رحیم دیمز واول الکه سونمز
ولر تنکری طاعتمز واز هیچن کم باش الم یستوغنا
قیلسن رحمت فرشتلرن برکزدن قارشو وربیم کلره
ایدر کر لی منکر نکیر قرقمن غصه یمن کم اجماقده یرد لز
حور قصورده دخی عمر ید بنم دیدارم دن بز اعطا وریم
اخری دلخانک برینی کلاردی درت یوزیل اول
یتک اوکنه بحنه قلردی دیم ده لو جولنی برله عمر صح
قلمشی هرکز اول درت یوزیل ایچنده اول یندن
حاجت دلمش دکلدی یوسف عشقندن قاریشی مال دکلی
کتدیبی ای یرق جاه بلمدی بر کجه بونی قتا کلدی اولارنه
دکلدی ایتدی لی بنم جبعودم درت یوزیلدر سننکله

اوللغ باشن یره قوین قدملغه قربانلغ قلورن بر کون سندن

دلك دلدکم یقدر بو دلکون یوسفنك لکلکن بندنیکا

یشدرسن تیز بکا تیع قلسن دون یارسن کجه بلو له

دن کتردی لم بندن چاره یوق دون یارسندن کیرو بتی

دبتی بزن قیو برقدی آه دن الکا دوندردی کتیتی یا

الله یا رحمن یا الرحیم ددی شول ساعت تڭری

تعالی ایتدی لبیك یا ددی کیدر دلدوکن لم یوسف

بکا مطیع قلورسن دخی بن یلت قلان تڭری تعالی

کیدر یا جبرائیل تیز ارشن زلیخا قنا دکلا بر کوز سغا

دق اکا ایتدی یوسف کی اوشندز عنجار اضی اولغل

ددی جبرائیل کلدی قنا دیلا زلیخای سخی اول دق

یشرقیر

önüñde baş yire ḳorın ḳademüñde ḳurbānlar ḳılurın bir kez senden dilek diledügüm yoḳdur bu kez dilerven Yūsufuñ göñlin benden yaña yumşadasın anı baña muṭīʿ ḳılasın dün yarusın geçince yalvardı gördi kim bütden çāre yoḳ dün yarusından girü büti depti yüzin ḳoyu buraḳdı ardın aña döndürdi eyitdi yā Allāh yā Raḥmān yā Raḥīm dedi şoloḳ sāʿat Tañrı Taʿālā eyitdi lebbeyk yā Zelīḫā lebbeyk yā Zelīḫā dedi eydür dilerven kim Yūsufı baña muṭīʿ ḳılıveresin daḫı beni yigit ḳılasın Tañrı Taʿāla eydür yā Cebrā'il tiz eriş Zelīḫāya ḳanaduñıla bir kez sıġa daḳı aña eyitdi Yūsufı key üşendürmeyince rāżı olmaġıl dedi Cebrā'il geldi ḳanadıyıla Zelīḫāyı sıġadı on dört 22b

önünde yere baş korum. Bir kez bile senden dilek dilemedim. Bu kez diliyorum. Yûsuf'un gönlünü bana karşı yumuşatasın. Onu bana bağışlayasın," diye gece yarısını geçinceye kadar yalvardı. Baktı ki puttan çare yok. Gece yarısından sonra putu tekmeledi, yüzü koyun bıraktı, ona arkasını döndü.

Zelîhâ, "Ya *Allâh*, ya *Rahmân*, ya *Rahîm* "dedi. O saat Tanrı Te'âlâ "Lebbeyk ya Zelîhâ, buyur ya Zelîhâ" dedi.

Zelîhâ "Yûsuf'u bana bağlamanı beni de gençleştirmeni diliyorum" dedi.

Tanrı Te'âlâ "Ya Cebrâil çabuk yetiş, Zeliha'yı kanadınla bir kez sığa ve de Yûsuf'u iyice bıktırıncaya kadar bırakma" dedi. Cebrâil geldi. Zelîhâ'yı kanadıyla sığadı. On dört yaşında

23a yaşar ḳız oġlan oldı andan soñra yetmiş yaş dünyāda yaşadı Yūsuf ne etmege baḳdı ne ṣuya Yūsuf Tañrı fermānı birle yalın ayaḳ ḳarārsuz Zelīḫānuñ ḳapusına geldi Zelīḫā ḳapu açmadı tā ki Tañrı Taʿālā aralarına ṣulḥ bıraḳmayınca ferişteler dükeli bu sırrı ṭañladılar eyitdiler İlāhī Zelīḫā dört yüz yıl küfür söyledi senüñ niʿmetüñ yedi büt ṭapdı anuñ bir kez Allāh dedügine Lebbeyk cevāb geldi ḥikmet nedür bilemedük Tañrı Taʿālā eydür iy benüm feriştelerüm Zelīḫā dün yarısına degin ṣaneme yalvardı dermān bulumadı dün yarusından girü Ṣamede yalvardı Ṣamedden daḫı dermān bulmasa ṣanem ile Ṣamed arasında ne farḳ olayıdı bu ḥikāyetde beşāretler vardur Muḥammed ümmetine dört yüz

bir genç kız oldu. Ondan sonra dünyada yetmiş yıl daha yaşadı. Yûsuf ne ekmeğe ne suya baktı. Tanrı'nın emriyle yalın ayak ne yapacağını bilmeden Zelîhâ'nın kapısına geldi. Zelîhâ, tâ ki Tanrı aralarında barış sağlayana kadar kapıyı açmadı. Meleklerin hepsi bu sırra şaşırdılar.

"İlahî, Zelîhâ dört yüz yıl küfür söyledi. Senin nimetini yedi, puta taptı. Onun bir kez Allâh demesine, buyur, cevabı geldi, (bunun) hikmeti nedir? Bilemedik" dediler.

Tanrı Te'âlâ " Ey benim meleklerim, Zelîhâ gece yarısına kadar puta yalvardı, derman bulamadı. Gece yarısından sonra (hiç bir şeye ihtiyacı olmayan) Samed (olan Allâh'a) yalvardı. Samed'den de derman bulmasa, sanem (put) ile Samed arasında ne fark olur." dedi.

Bu hikâyede Muhammed ümmetine müjdeler vardır.

يتر قيز اغلن اولمى اندن صنكره يتمش ياشقه دتيكه · يشدى
يوسف نه اتمكه بقدى نه صوغيا يوسف تنكرى قشين برله يا · لكن
ايق قرارسز زليخانك قوسنا كلدى زليخا قپو اچمدى تاكه
تنكرى تعالى ارالرنا صلح برقينجا فرشته‌لر دكلر يوبير
غنلر ايتدلر اتيكى زليخا درت يوزيل كفر ستيلدى
سننك نعمتنك ييدى بوت دابيدى انك تركيز الله دكينه
ايتيك جواب كلدى حكمت نكر بلمدنكز تنكرى تعالى
ايدى لى بنم فرشته‌لرم زليخا دون پارسا دكن صنماليو اندى
دنمن بلمادى دون پارسندن كرو صنمه يلوادى صنمه دن
دخى دنمن بلمسا صنميلا صنمه كرلمسندن اوق لوليد
بو حكايتده بشارتلر واردر محمد امتنا درت يوز

بیلیق کفر ایرکن الله الرحمن الرحیم دریا اکا جلاب
کلدی مومن لر یغیش سلکن بیلن بسم الله الرحمن
الرحیم دیر ایکن اول عیبلارن ارتب حور قصور غلمان
ولدان دیدار دوزی قلسا هیچ کمان یوق اخری
جنید رحمة الله علیه ایدر سری سقطی رحمة الله علیه
دنیادا لذتلنه نفسم مشغول اولدی لیکن دشمن کوررون
یتمش قاتن حله کیمش تاج باشنه برقا ینمش دکمه یر
باغچه لرکا کرکنجا فرشته‌لر قیغورلر کیلدرلر شادلا کلدر کزلیکچه
ویسین الهی بن اکرو ولدم ایتدم لیکن ظان تنکری سنکلانه
قلبی ایتدم دنیاده همیشه تم کزم عدم تنکرم بکا ایتی یا سری
سقطی دنیاده اغزکده بسم الله الرحمن الرحیم

yıllıḳ küfri bir kez Allāh er-Raḥmān er-Raḥīm dirise aña cevāb gelür mü'min kim yetmiş seksen yıl **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** dir eger anuñ ʿaypların örtüb ḥûru ḳusūr ġılmān vildān dīẕār rūzī ḳılasına hīç gümān yoḳ uḫrā Çüyendi raḥmetu'llāhi ʿaleyh eydür Seriyy-i Saḳaṭī raḥmetu'llāhi ʿaleyh dünyādan getdüginde göñlüm meşġūl oldı gice düşümde görürven yetmiş ḳat ḥulle geymiş tāc başında Buraḳa binmiş degme bir bâġçelere girdügince ferişteler ḳıġırurlar eydürler şād geldüñüz iy Tāhā vü Yāsīn ehli ben ilerü vardum eyitdüm iy Tāī Tañrı senüñile ne ḳıldı eyitdi kim dünyāda hemīn kim gözüm yumdum Tañrım baña eyitdi yā Seriyy-i Saḳāṭī dünyāda aġzuñda **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** 23b

Bir kez *Allâh, er-Rahmân er-Rahîm* demekle dört yüz yıl küfredenlere cevap gelir. Yetmiş seksen yıl *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* diyen bir mü'minin ayıplarını örtüp huri, köşk, gılman, vildan ve didar göstereceğine hiç şüphe yoktur.

SONRA: Cüyendî (r.a.), "Seriyy-i Sakatî (r.a.) dünyadan ayrıldığında gönlüm meşgûl oldu. Gece düşümde gördüm. Yetmiş kat hülle giymiş, başında taç, Burak'a binmiş, hangi bahçeye girse melekler, ey Tâhâ ve Yâsîn ehli hoş geldiniz diye bağırıyorlardı.

Ben ileri vardım. 'Ey Taî, Tanrı seninle ne kıldı' dedim. O da "Dünyada gözümü yumduğum an Tanrım bana 'Ey Seriyy-i Sakatî dünyada *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* ağzındaydı.

24a idi göñlüñde sevgümüz idi tenüñde ḳullıġumuz idi dilüñde şemāʿet gördük **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** gördük göñlüñe baḳduġumuzca sevgümüz gördük tenüñe baḳduġumuzca ṭāʿat gördük bugün sen daḫı yā Seriyy-i Saḳāṭī saġuña baḳ ḥūrler gör soluna baḳ köşkler gör aşaġa baḳ ırmaḳlar gör yuḳaru baḳ Raḥmān gör laṭīfe Tañrı Taʿālā Rasūle eydür Yā Muḥammed eger mü'minler beni evlerine oḳurlarısa aġırlarlarısa ben daḫı buları aġırlayaven bular baña göñül gözügüsin gösterürlerise ben perdeyi götürem cemālim gösterem Rasūl eydür İlāhī sen yemekden içmekden münezzehsin kimsene seni nicesi aġırlaya Tañrı Taʿālā eydür iy benüm ḥabībüm eyit mü'minlere göñli evin tevāżuʿlıḳ aşaklıḳ

Sevgimiz gönlündeydi. Kulluğumuz tenindeydi. Dilinde şemâlet (güzel huy) gördük. *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'i gördük. Gönlüne baktığımızda sevgimizi gördük. Tenine baktığımızda ibâdet gördük. Ya Seriyy-i Sakatî sen de sağına bak huriler gör, soluna bak köşkler gör, aşağı bak ırmaklar gör, yukarı bak Rahman'ı gör." dedi.

LATİFE: Tanrı Te'âlâ Resûl'e "Ya Muhammed eğer mü'minler beni evlerine davet eder, ağırlarlarsa ben de onları ağırlarım. Onlar bana gönül aynasını gösterirlerse ben de perdeyi kaldırır, cemâlimi gösteririm" dedi.

Resûl "Ya İlâhî, sen yemekten içmekten münezzehsin. İnsanlar seni nasıl ağırlasın?" dedi.

Tanrı Te'âlâ "Ey benim habîbim mü'minlere söyle, gönül evini tevâzuluk

لري كتكلتم سوكلمز لري تنكلتم قلغمز لري دللتم تمالت

لردكل بسم الله الرحمن الرحيم لردكل لكلفاه

بقدغمزچا سوكلمز لردكل تنكا بقدغمزچه طاعت لردكل

بلكون سندخي ياسري سقطي ساغكا بق خوذلر كوزصوكا

بق كوشكم كوز دشغا بق لزحتكلر كوز يقاريق رحمن

كز لطيفه تنكري تعالى رسوله ايدر محمد الر

مؤمن لرني اولرنه اقرلرسا اغرلرلرسا بنكخي

بلري اغرليوني بلربكا كلكل كزلوسن تترلرسابن

بردي كترم جالم تترم رسول ايدر الهي سن يعلدن بعكلد ن

منكسن لمسنا مسبتي نجس اغزليا تنكري تعالى ايدرلي

بنم جيبم ايت مؤمنلر لكلي اون تواضع كق اشقلق

سیزلیلا سیزسن حرصن و بخلن و غلن و خیانتلیغ 246

وحشوه لغن و جرن جبن چقرسن لنسن یاوزلیتسنا

پیشمان اولسون بیغشمانق صوبیلا سلسن اندن دکزقا

لسن برقسون محبت نخالسین دوشسون عشق بشتن

دزسون و رضا و تسلیم و خوف و رجا منظر لرن توکل

و معرفت دکزی و صبر باغچسندن یکا اچسن بسم

الله الرحمن الرحیم دخی لا اله الا الله

کلن اقجیسنا اتسون دخی بنم حذمه و ربسون بنلخ

بو دعوت قبول قلین بر کلنلا بردنه اوچ یوز التمش

کز ورین انک کلن کرین قنقلغنه قبول قلین اندن

بندخی فردوس تجلیغن اکا سدلیی دنی ورین بیتمش

بیك

süpürgesiyile süpürsün ḫırṣın ve buḫlin ve ġıllin ve ḫıyānet- 246
liği ve ḥasūdlığın ve çörin çöpin çıḳarsun andan yāvuz işi-
ne pīşmān olsun pīşmānlıḳ ṣuyıla ṣulasun andan deñiz ḳalı-
sın bıraḳsun muḥabbet nehālisin döşesün ʿışḳı başdan ur-
sun ve rıżā ve teslīm ve ḫavf ve recā manẓarların tevekkül
ve maʿrifet deñizi ve ṣabūr bâġçesindin yaña açsun **Bis-
mi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** daḫı **Lā ilāhe illa'llāh** göñül oḳçı-
sına atsun daḫı benüm ḥażretüme viribisün ben daḫı bu
daʿveti ḳabūl ḳılayın bir günile bir dünde üç yüz altmış kez
vireyin añun göñline gireyin ḳonuḳlığına ḳabūl ḳılayın an-
dan ben daḫı Firdevs uçmaġın aña sarāy düzi vireyin yetmiş

süpürgesiyle süpürsün. Hırsın, cimriliğin, düşmanlığın, hâinliğin ve kıskançlığın çerini çöpünü çıkarsın. Sonra kötü işlerinden dolayı pişman olsun. Pişmanlık suyuyla sulasın. Sonra deniz halısını (tevhid, hakikat seccadesi, hakikat makamı) sersin. Muhabbet sofrasını döşesin. Aşkı başından çıksın. Rıza ve teslim, korku ve ümit yüzlerini tevekkül ve marifet deniziyle, sabır bahçesinden yana açsın. *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* ve *La İlâhe İllallâh*'ı gönül okçusuna versin de bana atsın. Ben de bu daveti kabul edeyim. Bir gün ve bir gece de üç yüz altmış kez (sevap) vereyim.

Onun gönlüne girip konukluğunu kabul edeyim. Sonra ben de Firdevs cennetini ona saray olarak tertip edeyim. Yetmiş

25a biñ ḳat döşek döşeyin nitekim Ḳur'ān içinde ḥaber virür Kavlehu Taʿālā *"ve nemâriku masfûfetun ve zerabiyyu mebsûsetun"*[10] andan ʿizzet neḫālisin döşeyin ʿaẓamet buştusın eger kim taḫtı üstine ḳoyayın nitekim Ḳur'ān içinde ḥaber virür *"alâ sururin mevzûnetin müttekiîne 'aleyhâ mütekâbilîne"* [11] daḫı bir āyetde buyurur *"ʿâliyehüm siyâbü sündüsin hudrun ve'stabrekün"* [12] andan micmere ḳoyam ʿöd ve ʿanber ḳoḳusı mü'minüñ meşāminine gelü dura nitekim Ḳur'ān içinde buyurur" *feravhun reyhânun* ve *cennetü Na'îmin"*[13] eyidük kim uçmaḳda ʿöd ʿanber dütsü ola didük dütsü bir vaḳti ola kim anda od ola uçmaḳda od yoḳdur nitesi dütsü ola cevāb şöyledür kim yuḳarudan ʿarş nūrı ola aşaġadan ferş nūrı ola

bin kat döşek döşeyeyim. Nitekim Kur'an'da haber verir ki: *Orada sıra sıra dizilmiş yastıklar, halılar vardır.*[10] Sonra izzet sofrasını döşeyeyim. Azamet buştusunu tahtı üstüne koyayım. Nitekim Kuran içinde haber verir: *Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedir, karşılıklı oturup yaslanırlar.*[11] Yine bir ayette de şöyle buyurur: *Üzerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır.*[12] Sonra tütsü kabına öd ve anber koyayım. Kokusu mü'minin burnuna gelsin. Nitekim Kur'an içinde buyurur: *Ona rahatlık güzel rızk ve Naîm cenneti vardır.*[13] Uçmakta öd, anber, tütsü var dedik. Cennette ateş yok ki nasıl tütsü olsun. Cevabı şöyledir ki yukarıdan arşın nûru, aşağıdan ferşin nûru

10- el-Gaşiye, 88/15. ve 16. ayetler.

11- el-Vâkı'a, 56/15. ve 16. ayetler. Ayetler aslına uygun hale getirilmiştir.
12- el-İnsân, 76/21. ayet. Ayetin baş tarafındaki yanlış düzeltilmiştir.
13- el-Vâkı'a, 56/89. ayet.

بيك قات دشك دشين نتلم قرآن لجنت خبروزر 25a

قوله تعالى وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ

دندن عزتن نخالسن دشين عظمت بشتن الكرلم تحت

دستنا قيابن نتلم قرآن لجنت خبروزر مُتَّكِئِينَ عَلَى سُرُرٍ

مَوْضُوعَةٍ دخي بر دينت بيرز عَلَيْهِمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ

خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ دنن تجمه قيم عود وعنبر قعوس عوتنك

حشاجننه كلودن نتلم قرآن اجنه بيرز فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ

وَجَنَّةُ نَعِيمٍ ليدتم اجاقم عود عنبر

دتسو لولا ددكن دتسو تعطا بر وقت دولا كم انن لود

لولا اجمقدلود تيعدر نتس دتسو اولا جولين شيلدره

كم يقردن تبعيش نور لولا اشغالن فرتش نوري لولا

اکرا لغنه عود عنبر دتا هیچ اوده حاجت اولمیا نتکم مؤمنک
حق یازقلری ولر اشغالن معرفت نور یقارقن حق
تجلیسی نوری اولا معرفت الا تجلی نور کدر لغنه مؤمنک
کمی یازقلری محو اولوالکم هیچ اود حاجت اولمیا دخی حور
لری قلنجلر دز درین کم بنلرک یوز نوری قاتنده
کن نورنی نوری قرا اولوق ابی کوزکه اکر بنلرک بریسی
یدی دکز صوینا دکرسا یدی جملسی شکردن دخی طتلو
اولیدی نتکم قرآن اجنده بیورر قوله تعالی حور مقصورات
فی الخیام دخی نعمتلر خولنلر حاضر ایلیین کم دکمه برخون
ایچنده یتمش بیک دز لو بیس اولا هر بریسنک رنکی بر
برنا بکزمز عیا یتمش درلو جشنی اولا اول جاشنی لمسنک

اغزنا

aralığında ʿöd ʿanber duta hī̇ç oda ḥācet olmaya nitekim 25b
mü'minüñ çok yazuḳları var aşaġadan mʿarifet nūrı yuḳarudan Ḥaḳ Tecellīsi nūrı ola maʿrifet ile tecellī nūrı aralığında mü'minüñ dükeli yazuḳları maḥv ola kim hī̇ç od ḥācet olmaya daḫı ḥūrileri ḳulluḳçılar düzivireyin kim bunlaruñ yüzi nūrı ḳatında gün nūrı ay nūrı ḳarañulıḳ gibi gözüke eger bunlaruñ birisi yedi deñiz ṣuyına degürse yedi cümlesi şekerden daḫı ṭatlu olayıdı nitekim Ḳur'ān içinde buyurur ḳavluhu Taʿālā " *hurun maksûrâtun fi'l-hıyâmi* "[14] daḫı niʿmetler ḫᵛānlar ḥaẓırlayayın kim degme bir ḫūn içinde yetmiş biñ dürlü yemiş ola her birisinüñ rengi birbirine beñzetmeye yetmiş dürlü çeşnisi ola ol çeşni kimsenüñ

olunca aralarında öd ve amber kokusu olur. Hiç ateşe hacet kalmaz.

Nitekim mü'minin de çok günahları vardır. Aşağıda marifet nûru, yukarıda Hakk'ın tecellîsinin nûru vardır. Marifet nûru ile tecellî nûru arasında mü'minin bütün günahları, ateşe gerek kalmadan mahvolur.

Size yüzünün nûrunun yanında, güneş ve ayın parlaklığının karanlık gibi gözüktüğü hûrîleri hizmetkar olarak vereyim. Eğer bunların birisi yedi deniz suyuna dokunsa yedisinin de suyu şekerden daha tatlı olur. Nitekim Kur'an içinde "*Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş huriler vardır.*"[14] buyurur.Her sofranın içinde yetmiş bin türlü yiyecek olan, her birinin rengi diğerine benzemeyen ve hiç kimsenin tatmadığı çeşit çeşit sofralar hazırlayayım.

14- er-Rahman, 55/72.

26a aġzına girmedük ola nitekim Ḳur'ān içinde buyurur *"yutâfu 'aleyhim bi sihâfin min zehebin ve ekvâbin ve fîhâ mâ teştehi'l-enfüsü "*[15] daḫı size şarāb ḥazırlayayın daḫı esrükligi maḫmūrlıġı yoḳ nitekim Ḳur'ān içinde yād ḳılur *".ve sekâhüm rabbühüm şarâben tahûran."*[16] daḫı bir āyetde yād ḳılur *"..lâ lağvun ve lâ te'sîmen"*[17] daḫı bunlara karşu ferişteler ve bütler ve ḥulleler ve tāclar ve şerbetler viribiyeyin mü'minlere geyüre şarāblar içürsünler Burāḳlar bindürsünler ol şerbeti içicek külli ḳıyāmet ḳorḳusı göñüllerinden gide nitekim Ḳur'ān içinde buyurur *".ve tetelekkâhümü'l-melâiketü hâzâ yevmikumu'llezi küntüm tû'adûn"*[18] daḫı bir āyetde eydür *"yevme nahşuru'l-muttekîne ile'r-rahmâni vefden"*[19] ḳarañulıḳ var degme

Nitekim Kur'an içinde *onlara altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. "Orada canlıların isteği gözlerinin hoşlandığı şeyler vardır."*[15] buyurur ve insanı sarhoş etmeyen şarap hazırlayayım. Nitekim Kur'an içinde *"Rableri onlara tertemiz bir içki içirir."*[16] buyurur. Bir âyette de *"Orada karşılıklı kadeh tokuştururlar, ama burada (içki yüzünden) ne saçmalama vardır ne de günaha girme."*[17] buyurur ve bunlara karşı meleklere güzel kimselere, cennet giysileri, taçlar ve şerbetler vereyim. Mü'minlere giydirsinler. Şaraplar içirsinler, Burak'a bindirsinler. Müminler o şerbeti içtiklerinde bütün kıyamet korkusu gönüllerinden gitsin. Nitekim Kur'an içinde *" Gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedî kalırlar."*[18] buyurur.

Ve bir âyette *" Takva sahiplerini heyet hâlinde çok merhametli Allâh'ın huzurunda toplarız."*[19] buyurur.

Karanlık vardır.

15- ez-Zuhruf, 43/71.
16- el-İnsan, 76/21.
17- et-Tur, 52/23.
18- el-Enbiyâ, 21/103.
19- el-Meryem, 19/85.

٢٦

اغزنا اوزمدل اولا نتکم قرآن اخبر بیورر یطاف علیهم 26a

وتلذ الاعین بصحاف من ذهب واکواب وفیها ما تشتهی الانفس

دخی بن شرابلر حاضر کیبن دخی انلرکلی مخمور لغزنق

نتکم قرآن اخبر بیارقلر وسقیهم ربهم شرابا طهورا

تا تا دخی بر آیتده بیارقلر یتنازعون فیها کأسا لا لغو فیها ولا

لا لغو فیها ولا تأثیما دخی بنلرا قارشو فرشتلر یلا بنلرد

تج حلهلر وتاج لزوشر بتلر وربیبن نوعنلره لیر شرا بلرلعه

سنلر برا قلر بندرسنلر لول نمزبتی ابجن کلی فیاحت قر

قبل ککلرندن کره نتکم قرآن اخبر بیورر وتتلقیهم الملا

ئکة هذا یومکم الذی کنتم توعدون دخی بر آیتده ایدر

یوم نحشر المتقین الی الرحمن وفدا صواطا قرا اولق وکادکه

بر مؤمنك گوكلنده بر نور ييقم كم صراطدن عرشه دكين 26b
دكلو دكل نور آيدنلغندن كلوب يوزين عاصيلره
ايجه تنكم قرآن ايچنده بيورر يوم ترى المؤمنين والمؤمنات
يسعى نورهم بين ايديهم وبايمانهم دخى اوچماقده يقين
كلمجك يتمش بيك حور اوچماق قپوسى جسيله قارشو وريبن
نور قلسنلر تنكم قرآن ايچنده ياد قلر بيوريغى حتى
اذا جاؤها وفتحت ابوابها وقال لهم خزنتها سلام
عليكم طبتم فادخلوها خالدين دخى گلنديكلرى تلاونه لرده قلرى وقتن
بنالرا كلندو قدرت الهيله تمام ييدرتم تمام ايچرم تنكم قرآن
ايچنده بيورر وسقيهم ربهم شرابا طهورا صوكره اوچى اوچماغى
قصوريله غلمانيله و ولدانيله اكا ويرم تنكم قرآن ايچنده

bir mü'minüñ öñinde bir nūr yaradam kim ṣırāṭdan ʿarşa degin dikile anuñ nūrı aydıñlıġından altı yüz biñ ʿāṣī bile giçe nitekim Ḳur'ān içinde buyurur *"yevme tera'l-mü'minîne ve'l-mü'minâti yes'â nûruhum beyne eydîhim ve bi eymânihim"*[20] dahı uçmaḳda yaḳīn gelicek yetmiş biñ ḥūrü uçmaḳ ḳapıcısıyıla ḳarşu viribiyeyin nūr ḳılsunlar nitekim Ḳur'ān içinde yād ḳılur buyurur, yaʿni *"hattâ izâ câûhâ ve futihat ebvâbuhâ ve kâlelehum hazanatuhâ selâmun 'aleyküm tıbtüm fadhulûhâ hâlidîn"*[21] dahı kendü yurtlarına girdükleri vaḳtin bunlara kendü ḳudret elümile hem yedürem hem içürem nitekim Ḳur'ān içinde buyurur *"ve sekâhüm rabbühüm şerâben tahûran"* [22] ṣoñ ucı uçmaġı ḳuṣūrıla ġılmānıla vildānıla aña virem nitekim Ḳur'ān içinde 266

Her bir mü'minin önünde sırat köprüsünden arşa kadar dikili bir nur yaratayım ki onun aydınlığında altı yüz bin âsî beraber geçsin. Nitekim Kur'ân içinde, *"Mü'min erkeklerle mü'min kadınları, önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nûru aydınlatıp giderken gördüğün günde (onlara , bugün müjdeniz, zemininden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacağınız cennetlerdir-denilir. İşte büyük kurtuluş budur."*[20] buyurur.

Ve Cennete yaklaştıklarında yetmiş bin hûrî ile Cennet bekçisi onları karşılasınlar. Nitekim Kur'an içinde, *"Oraya varıp da kapılar açıldığında bekçileri onlara: Selâm size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler."*[21] buyurur.

Ve kendi yurtlarına girdikleri zaman onlara kendi kudret elimle hem yedireyim hem içireyim. Nitekim Kur'an içinde, *"Rableri onlara tertemiz bir içki içirir."*[22] buyurur.

Ve son olarak cenneti, köşkleri, hizmetkarları, kulları, köleleriyle onlara vereyim. Nitekim Kur'an içinde

20- el-Hadîd, 57/12.
21- ez-Zümer, 39/73.
22- el-İnsân, 76/21.

27a buyurur "..*tilke'd-dâru'l-âhiratu nec'aluhâ lillezine lâ yurîdûne 'uluvven.*"[23] Andan eyidem bu dükeli inʿām iḥsān şükr vireler kim size her dem benüm cemālüm göre durasız köşklerüñüz derecesin açduġuñuzca güle güle size selām vireyin nitekim Ḳur'ān içinde ḫaber virür "..*ve yulekkavne fîhâ tahiyyaten ve selâmen*" [24] şordılar Rasūle kim ḳulı Ḥaḳḳ Taʿālā ḥażretine ḳanḳı ad ḳangı ʿamel yaḳīn ḳılur buyurdı kim adlardan **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** ʿamellerde namāz didi Rasūl eyitdi Tañrınuñ yetmiş biñ adı var Miʿrāc gicesi dükelin ögretti eyitdüm İlāhī bu adları ümmetlerüme daḳı ögredivir didüm Tañrı Taʿālā eyitdi ümmetüñ işüñ geñez ḳılıvirdüm dedi şol yetmiş biñ adı eyitdügüñde ne bulduñısa bir mü'min bir kez **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** deyicek şol ḳadar mezīd anuñ

"*İşte âhiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz.*"[23] buyurur.

Ve onlara emredeyim, size, sizin şükrünüze karşılık olarak bu nimetleri vereyim ve her an benim cemâlimi görün. Köşkleriniz derecesini (pencere) her açtığınızda güle güle size selam vereyim. Nitekim Kur'an içinde, "*İşte onlara sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamı verilecek. Orada hürmet ve selamla karşılanacaklardır.*"[24] diye haber verilir.

Resûl'e "Kulu Hak Te'âlâ hazretine hangi ad ve hangi amel yakınlaştırır?" diye sordular.

Resûl "Adlardan *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*, amellerden namaz" dedi.

Resûl "Tanrının yetmiş bin adı var. Mîrâç Gecesi hepsini bana öğretti. İlâhî bu adları ümmetime de öğretiver, dedim" dedi.

Tanrı Te'âlâ "ümmetinin işini kolaylaştırdım, dedi. Sen şu yetmiş bin adı söylediğinde ne buldunsa, bir mü'min bir kez *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* dediği zaman

23- el-Kasas, 28/83.
24- el-Furkan, 25/75.

بیورر تلك الدار الآخرة نجعلها للذين لا يريدون علوا ولا فسادا 27a

ذنمن آیدنم بودکلی انعام احسان تکر ویرلدکم بنی مقدم

بنم جهانلم کوره دررمز کونکار کز درجن اجدغکز چاکل کل

سنا سلام ویرن تنکم قرلن لعبنده خبر ویرر ويلقون فيها تحية وسلاما

صونده لر رسول کم قرده حق تعالی حضرتنه قنق له قنغ عمل

یقین قلور بیوکم لهلنه بسم الله الرحمن الرحيم

عمل لتوه نماز دهه رسول ایتدی تکرینک بیتمش بک له ولر

معراج کیجه‌سی دکلن لکرتدی ایندم اللهی بو لهلری اقتلیعه

دق لکرده ویر دهنم تکری تعالی ایتدی ای محمد اشن کلکز

قلونقم دهه شغل بیتمش بیک آله ایتدعکده نه بلدکسا بر مؤمن

برکز بسم الله الرحمن الرحيم دیجک شغل قدر منده انک

دیوانینا یغم لطیفه سلیمان علیه السلام بسم 27b
الرحمن الرحیم یانه ایچکن ایتدی بلقیس اقدی شهاد ت
بلدی ایچکن تاج وکرامت بلدی وریبن وصال وتوا
نست بلدی دیکل بسم الله برکتندن یحن نوبت مؤمنلره
دیکل وریبن تنکری ایتدی جبرئیل دکرن محمد علیه السلام
اقین مؤمنلر اکر مؤمن حور قصور غلمان ولدان ایتی
اولرسا دغی دینلار وخلعت مزید اولدرسا عجب دکلدر
الحکایه ابلیس ایتدی الهی ولار مؤمنلرکل تو کلنا
دنیا تشویش قیم اوتکلرنده دنیا تشویشی ایچکن دلترنده
دغی دنیا کلجن اوله اندن ایرونه دنلری سنکن سوزکا
للایق اوله تنکری تعالی ایتدی ای لعین کندحیکگا

dīvānına yazam laṭīfe Süleymān ʿaleyhi's-selām **Bis-mi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** yazdı ölicek iletdi Belḳıs oḳıdı şehādet buldı ölicek tāc ve kerāmet buldı viribiyen viṣāl ve muvāneset buldı dükeli Bismi'llāhi bereketinden ḳaçan nevbet mü'minlere degicek viribiyen Tañrı getüren Cebrā'ile degüren Muḥammed ʿaleyhi's-selām oḳıyan mü'minler eger mü'min ḥûr ḳuṣūr ġılmān vildān ıssı olırısa daḫı dīẕār ve hilʿat mezīd olırısa ʿaceb degüldür el-ḥikāyetü İblīs eyitdi ilāhī var mü'minlerüñ göñline dünyā teşvīşi ḳoyam göñüllerinde dünyā teşvīşi olıcaḳ dillerinde daḫı dünyā kelecisi ola andan girü ne dilleri senüñ sözüne lāyıḳ ola Tañrı Taʿālā eyitdi iy laʿīn kendü ḥileñe 27b

onun divanına da seninki kadar çok sevap yazacağım" dedi.

LATİFE: Süleyman (a.s.) *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'i yazdı. Öleceği zaman Belkıs'a verdi. Belkıs okudu, şehâdet etti. Öleceği zaman taç ve keramet buldu. Sevdiğine kavuştu ve onunla ünsiyet buldu, ona alıştı. (Bunların) hepsi Bismillâh bereketindendir. Ne zaman ki sıra müminlere geldi, (Besmele'yi) veren Tanrı'nın, getiren Cebrâil'in, (müminlere) ulaştıran Hz. Muhammed'in (a.s.), zikr eden (okuyan) müminlerin; (Cennet nimetlerinden) hûrî, köşkler, gılman, vildan sahibi olması ve hatta didar ve hil'atının artması şaşılacak şey değildir.

HİKÂYE: İblîs, "İlâhî mü'minlerin gönlüne dünya teşvîşi koyayım. Gönüllerinde dünya teşvîşi olursa dillerinde de dünya sözü olur. Dolayısıyla ne dilleri ne de gönülleri sana lâyık olur" dedi.

Tanrı Te'âlâ "Ey lanetli, kendi hileni düşünüyorsun.

28a endīşe ḳılursın hīç bizüm luṭfumuz bularuñ ḥaḳḳında vardur anı endīşe ḳılmaz mısın benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçün bularuñ dillerin dünyā kelecisine meşġūl olursa buñlara **eʿūzü bi'llāhi mine'ş-şeytāni'r-racīm bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** kelimelerin veribidüm eʿūzü desünler dilleri arınsun Bismi'llāh oḳısunlar göñülleri arınsun kim benüm aduma dilleri sevgüme göñülleri lāyıḳ olsun bu söz biʿaynihī Yūsuf ḥikāyetine beñzer ol vaktin kim Yūsuf Zelīḫā ile bir yere girdiler ḳapuyı baġladılar Yūsuf göñli bizden Zelīḫādın yaña meyl eyledi gibi oldı İblīs ʿaleyhi'l-laʿne kendüzin taḫtından aşaġa bıraḳdı sevinmeginden oġlanları çeriler yöresine derildiler

Bizim mü'minler için lütfumuz vardır. Hiç bunu düşünmez misin? Benim izzetim hakkı için mü'minlerin dilleri dünya sözleri ile meşgul olursa, ben onlara *Eûzu billâhi mine'ş-şeytani'r-racîm Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm* kelimelerini verdim. *Eûzu* desinler dilleri arınsın. *Bismillâh* desinler gönülleri temizlensin ki benim adıma dilleri, sevgime gönülleri layık olsun. Bu söz tıpkı Yûsuf hikâyesine benzer.

Bir zaman Yûsuf ile Zelîhâ bir yere girdiler, kapıyı örttüler. Yûsuf'un gönlü Zelîhâ'dan yana meyleder gibi oldu. İblis (a.l.) kendini tahtından aşağı bıraktı. O kadar sevindi ki oğlanları onun etrafına toplandılar,

اندیشه قلرسن هیچ بزم لطفمز بلرکل حقنه ولتقزلیه
لندیشه قلمزمسن بنم عزتم حقیچون بلکل دیلرن دنیا
کلجسنا مشغول دولرسا بنلرا اعوذ بالله من الشیطن
الرجیم بسم الله الرحمن الرحیم کلملرنی وربدم
دعوه دستنلر دیلرلرنسن بسم الله اوقنلره
کلکری لرنسن تم بنم لدما دیلری سوکمه کلکلری
لدیق دولسون بو سز بعضنه یوسف حکایتنا بکزر
اول وقتن کم یوسف زلیخا یله بر یره کلردکزیدی
بغلدلر یوسفکلی بزدن زلیخا دن یکا میل ایلدی
بنی دولی آبلیس علیه اللعنه کندزن تختندن اشغ
یرقی سونلندن لغلنلری جرلر یرسنا درلدکره

286 صوردلر ینه سکا نه کلدی ینه بیله سوندک اولدی بریع

یزینی بیله شاه دولدغن کرمکک آندن ایلیسل کتدی

بکا بندن دلو دولت قنده لوللکم یوسف الا زلیخانک

حاللونه بقرن کلجک دکلن یکت لکلرن کرور واحقام

خلوتلغن بلدلر بر بر نا یقین اولسرلر دیخ الله

حق حضرتندن یوسف نجلینی سزلسر نملا طامیا بلا

کرسر بر کیشی ینم عرسن یتغانجز اولسر دی نجلین

نعمت لولسر بکا اندن الونه دولت لدک یوسزی اول

نعین دیجک اون کلدی ینه یوسفن کلجک یکن کوکلو

یکن یکتلکن کردکل حقام خلوت الب بلشدغن

کردکی برزم عنایتمزی فضلمزی انک حقنده نتا کتمز

مدکل

şordılar kim saña ne geldi kim böyle sevindüñ gökden yire 28b
biz seni böyle şād olduġuñ görmedük andan İblīs eyitdi baña bundan ulu devlet ḳanda oldı kim Yūsuf ile Zelīḫānuñ ḥāllerine baḳarın gökçekliklerin yigitliklerin görürven maḳām-ı ḫalvetliġin buldılar birbirine yaḳīn olısarlar daḫı Ḥaḳ Ḥażretinden Yūsuf bencileyin süziliser benümile ṭamuya bile giriser bir kişi kim Mürsel Peyġamber olısarıdı bencileyin laʿnet olısar bana andan ulu ne devlet gerek bu sözi ol laʿīn deyicek ün geldi kim Yūsufun gökçekligin görklüligin yigitligin gördüñ maḳām-ı ḫalvet olub buluşduġın gördüñ bizüm ʿināyetümizi fażlumuzı anuñ ḥaḳḳında nite

sordular. "Sana ne haber geldi de kendini gökten yere bırakacak kadar sevindin. Senin bu kadar mutlu olduğunu görmedik".

İblis, "Bana bundan büyük saltanat ne zaman oldu ki. Yûsuf ile Zelîhâ'nın hâllerine bakıp, güzellik ve gençliklerini görüyorum. Onlar tenhada bir araya geldiler. Birbirlerine yakın olacaklar. Yûsuf Hakk'ın huzûrundan benim gibi kovulacak ve benimle birlikte cehenneme girecek. Mürsel peygember olan bir kişinin benim gibi lanetlenmesinden daha saltanatlı ve yüce ne olabilir?" dedi.

Lanetli bu sözü söylediği an bir ses geldi. "Yûsuf'un güzelliğini, temizliğini, gençliğini gördün. Bir araya gelip buluştuklarını gördün. Bizim onun hakkındaki inâyetimizi niçin

29a aňşurmaduň yā laʿīn Yūsuf ne var oġlanısa anuň atasınuň dedesinüň yüzi ṣuyı bereketinde anı zinādan ḳurtaram girü Mürsel peygamber ḳılam seni ḫōr ṭamuya ḳoyam anı şād uçmaġa viribiyem şöyledür kim ol laʿīn ʿāṣīlerde yazuḳ çoġın sevinür sevinmekden yatur yuvalanur ḳavümleri danışurlar eydürler saňa ne geldi kim böyle sevinürsin eydür bundan ulu devlet baňa ne ola kim ʿāṣīler ḥāllerine baḳarven günāh çoḳluġını bunlarda ġaflet bularda dünyā hevesi bularda yazuḳ ḫōr görmek bularda tevbe unıtmaḳ bularda bir ḳavüm kim Firdevüs uçmaġı bulara maḳām olısardı benümile ṭamuda bile olurlar andan ulu ne devlet gerek baňa ol laʿīn bu sözi deyicek

düşünmedin? Ya lanetli, genç Yûsuf'u dedesinin yüzü suyu bereketiyle zinâdan kurtarırım. Onu tekrar Mürsel peygamber ederim. Seni her şeyi yok eden cehenneme, onu ise mutluluk veren cennete koyayım.

Şöyledir ki o laîn, günahlı kulların günahlarının çokluğuna sevinir. O kadar sevinir ki yatar yuvarlanır. Onun kavimleri "Sana ne geldi ki böyle sevinirsin?" derler. O "Bana bundan daha büyük saltanat olur mu? Allah'a asi olanların günahlarının çokluğunu görürüm. Günah çokluğu bunlarda, gaflet bunlarda, dünya hevesi bunlarda, günah, hor görmek bunlarda, tövbeyi unutmak bunlarda. Bunlar öyle bir kavimdir ki Firdevs cenneti bunlara makam olmasına rağmen, onlar cehennemde benimle birlikte olurlar. Benim için bundan daha büyük saltanat olur mu?" der.

O lanetli bu sözü der demez

دَكِشْرَمَدُكْ يالَعِينِ يُوسُفْ نَوَزَرْ لُغْلَنسا اَنُكْ اَتا
سِنُكْ دَدَه سِنُكْ يُزِى صوِى بَرَلْتِنَكْ آيِه زَلاَ نَ
قُرتَرَمْ كِرْمُزسَكْ پَيغابَرْ قِلَمْ سِنى حوُزْ طامُويا قُيمَ لَنِه
تَشاز لُجغا وِرِبيمْ شُيلدِرَلِمْ اوَّل لَعِين عاصِلَرْ دَيازُق جُغِى
سُوزِى سُومِكْلَدَن يَتِزْ يُولالِنز قُوملاَى دَ نْشُرلَرْ
اَيدِز لَوْ سَكا نَه كَلدِى كِمْ بِيلَه سُوزِيني كَيدِزْ بِندَن اُلُوقُو لَنْ
بَكا نَه لاَكَمْ عاصِلَرْ خالِرَنا بَقرُوق كُناه چقلوُغِى بَنلَرِده
غَفلَتْ بُلدَه دُنيا مَورِس بُلدَه يازُق حُورْ كُومَكْ بِلَرْ نَ
تَوبَه اُنُتق بُلدَه بِرْ قَومْ كِم فِرْدَوس اُچاغ بُلدَه مَقَامْ
اُولسَنِردِى بُنلاَ طامُو دا بلاَ اُولنرلَرْ لَدَنْ لُولُو
نَه قُوتْ دهلاَ كِرِكْ بَكا اوَّل لَعِين بُوسُزِه دِيَكْ

296

عزت خطاب کلدی کیم عاصی لرنی دکلی عیبین اوردی
بزم عنایتمز ایلا انلارنی حقنده وار دغن آیه نتیسی اکشر
عدل کا تعیین ایکرچه کیم عاصیلر دور انلارنی پیغامبر
لری محمد المصطفی مصطفینک شول قدر یوزی صوی
وار دورکیم اندن بن تکری ایتم عاصیلره عذاب قلمغا
انی شفاعت برکتیندا دکل عاصیلرا رحمت قیلم انلرنی
رسول الله شاد ایجمغا ویریم سنی خورطامیا
قیم سنی رحمتده اوسن انلر راحتده اولا کردلیم
دوزج یوزطبق باغدلدی کاغذدا بسم الله الرحمن
الرحیم تفسیرنی یزادن الا اشبو قدر یترطب
اوسن تمت والله اعلم بالصواب رسولنک خلقلرن

ʿizzet-i ḫiṭāb geldi kim ʿāṣīlerüñ dükeli ʿaybıñ gördüñ bizüm 296
ʿināyetümüz anlaruñ ḥaḳḳında varduġın anı nitesi añşurmaduñ yā laʿīn egerçi kim ʿāṣīlerdür bunlaruñ peyġamberleri Muḥammed el-Muṣṭafādur Muṣṭafānuñ şol ḳadar yüzi ṣuyı vardur kim andan ben Tañrı utanam ʿāṣīlere ʿazāb ḳılmaġa anuñ şefāʿati bereketinden dükeli ʿāṣīlere raḥmet ḳılam anları Rasūlıla şād uçmaġa viribiyem seni ḫōr ṭamuya ḳoyam sen zaḥmetde olasın anlar raḥatda olalar dilersem üç yüz ṭabaḳ Baġdādī ḳaġıdıla **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** tefsīrin yazarven illā işbu kadar yeter ṭab olsun temmet va'llāhu āʿlemu bi'ṣ-ṣavāb.

ona bir hitap geldi. "Âsîlerin bütün ayıplarını gördün. Onlar için bizim gayretimizin olduğunu niçin düşünmedin? Ya lanetli, âsîlerin peygamberi Muhammed el-Mustafa'dır. Mustafa'nın o kadar yüzü suyu var ki ben Tanrı ondan utanır, âsîlere azap etmem. Onun şefaati bereketinden bütün âsîlere rahmet ederim. Onları Resûl ile cennete gönderirim, seni de yok edici cehenneme korum. Sen eziyet içinde, onlar rahatta olsunlar."

Dilersem üç yüz tabak Bağdadî kâğıtla *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'in açıklamasını yazarım. Buna rağmen bu kadarı yeter. Güç olsun. Kitap bitti. Doğrusunu Allâh bilir.

Sözlük

A

anber : Hint Denizi'nin batı sahillerinde bulunan ada balığının midesinden çıkardığı güzel kokulu madde.

arş : Dokuzuncu kat, Allah'ın bulunduğu tasavvur edilen yer.

atâ : Bağış, ihsan, verme.

azamet : Allah'ın büyüklüğü; ululuk, büyüklük.

azâb : Ahirette günah işleyenlere, inançsızlara, Allah'a ortaklık koşanlara verilecek ceza, eziyet.

âferîn : Dünyayı yaratan, Halik.

ağırlamak : Saygı göstermek, ululamak, yüceltmek.

alacuk : Göçebe çadırı.

alıcı : Avını kaçırmayan, avcı.

andan : Ötürü, ondan.

arturmak : Yükseltmek, üstün tutmak

ayruk : Başka, diğer, gayri.

B

bâ : İle, birlikte.

bahş : Bölüm, kısım

beşâret : Güzellik, müjde, iyi haber.

bezemek : Süslemek.

bi-'aynihî : Aynısıyla.

bî-çûn : Eşsiz, emsalsiz, Tanrının sıfatlarından.

bile : Birlikte.

biregü : Bir kimse, başkası.

bişe : Orman, meşelik ,sazlık.

biti : Amel defteri, yazılmış şey, belge.

buhl : Cimrilik.

bunalmak : Sıkılmak.

C-Ç

celâlet : Büyüklük, yücelik

çeşni : Tat, lezzet, darphanede altın ve gümüş paraların sağlık derecesini belirleme.

çün : Gibi, benzer, nasıl, nice.

D

danışmak : Tanışmak, müşâvere etmek.

degdürmek : İsâbet etmek, dokunmak, ulaşmak.

degme : Herhangi bir, her biri.

degme : Her bir.

degşürmek : Değiştirmek.

delim : Bir çok, fazla.

depmek : Ezmek, çiğnemek, hücum etmek, saldırmak

derincek : Baş örtüsü.

devlet : Saltanat.

dizar : Yüz, çehre; görüş, görme.

dipdinsüz : Ayak üzerinde hareketsiz durmak.

dirmek : Toplamak, biriktirmek.

dulmak : Tulmak; kaybolmak, batmak.

dürûd : Dua, selam.

dutmak : Farzetmek, saymak, kabul etmek

düzmek : Tertib etmek, hazırlamak, yapmak.

E

egin : Sırt, arka.

endîşe : Düşünce, gam, keder, şüphe, merak.

erişmek : Uğraşmak, sataşmak, münakaşa etmek, şakalaşmak; ermiş olmak.

esirgemek : Acıyarak korumak, kayırmak, gözetmek.

esrik : Sarhoş.
etmek : Ekmek.

F

fadıl : Güzel ahlak.
fazl : Değer, üstünlük, hüner, marifet.
ferâgat : Vazgeçme, el çekme.
ferş : Yeryüzü.
feza' : Korkma, ümitsizlik.
firâk : Ayrılık.
fusûskârlık : Yazık, hayf, dirîgâ.

G

gâ'ib : Hazır olmayan, göz önünde bulunmayan.
gâlib : Üstün gelen, kuvvetli, yenen.
geñez : Kolay.
gıll : Kin, garaz, düşmanlık.
gılmân : Cennet hizmetkarları.
gök : Mavi, yeşil.
gökçeklik : Güzellik, hoşluk, sevimlilik.
görklülük : Temizlik, iyilik, mübarek, gösterişli, çekici.
götürmek : Yukarı kaldırmak.
götürmek : Taşımak, yukarı kaldırmak, toplamak.
göyindürmek:Yanmak.
gözügü : Ayna.
gümân : Zan, şüphe, sanma.
gussa : Kaygı, keder, gam, tasa.

H

hân : Sofra, yemek, taâm, nimet.
hâcet : İhtiyaç, lüzum, Allah'tan istenen dilek.

halayık : Yaratılmış canlılar, insanlar.
halvet : Yalnız kalma, iki kişinin bir araya gelmesi, tenhaya çekilme.
hamd : Övme, yüceltme, şükr(yalnız Allah için) .
haseki : Padişah gözdesi.
hasûd : Kıskanç.
havf : Korku.
hazret : Huzur, kat.
helâk : Ölme, tükenme, bitme.
hemîn : Bu bile, tıpkı bu, çok.
hergiz : Hiçbir vakit, hiçbir suretle, asla.
hikmet : Üstün akıl ve yüksek ilim, hakîkat.
hil'at : Padişah tarafından takdir edilen elbise, kaftan.
hırs : Açgözlülük, şiddetli istek.
hitâb : Birine söz söyleme.
hıyânet : Hainlik.
hor : Yiyen, yiyici.
hüccet : Delil.
hulle : Cennet elbisesi.
hun : Sofra.

I-İ

ıssı : Sahibi.
i'tibâr : İbret alma.
ifâde : Beyân, bildirme.
ihsân : İyilik etme, güzel davranma, bağışlanan şey, lütuf.
illâ : -den başka, meğer, aksi halde, mutlaka.
in'âm : İyilik etme, nimet verme.
inâyet : İhsan, lütuf, iyilik, cömertlik; gayret,çalışma.
iş bu : İşte bu.
izzet : İtibar, şeref, saygı, kuvvet, kudret.

K-L

kaçan : Ne zaman ki, ne suretle.
kaçmak : Tedirgin olmak.
kağrınmak : Bükünmek?
kalı : Halı.
kanda : Nerede.
kararsız : Karar verememek.
karımak : İhtiyarlamak, yaşlanmak.
kat : Yan, huzur, ön.
katı : Çok fazla, pek şiddetli, ağır acı.
keleci : Söz, laf, lakırdı.
key : Pek çok, gayet, iyice.
kılmak : Yapmak, etmek, eylemek.
kıyâs : Benzetme, hüküm verme.
koca : Yaşlı, ihtiyar.
kopmak : Ayağa kalkmak, meydana çıkmak, haşr olmak
kudret : Güç, kuvvet, Allah'ın gücünün her şeye yetmesi, Allah'ın yaratma gücü.
kullukcı : Hizmetkar, cariye, bekçi, nöbetçi.
kulmaşlık : Aldatıcı, hileci ;kalleşlik, terbiyesizlik.
külünk : Ucu sivri kazma.
kusûr : Köşkler.
latîfe : Güzel söz, ince söz, mizâh.
lebbeyk : Efendim, buyurun, emriniz nedir?

M

ma'bûd : Kendisine tapılan.
ma'rifet : Bilme, ilim.
mağfûr : Allah'ın affına ulaşan.
mahmûr : Sarhoşluktan ya da uykudan ileri gelen sersemlik.
manzar : Görünüş, biçim, yüz,çehre .
meşâm : Burun.

mezîd : Artma, çoğalma; artmış, çoğalmış.
micmer : Buhurdan, içinde tütsü yakılan kap.
mihter : Daha büyük, en büyük; ekber.
mukarreb : Yaklaşmış, Allah'a yakın olan melek.
mukbil : Talihli, mesut, bahtiyar.
muktesid : Gayesi olan.
münezzeh : Bir sıfatla asla sıfatlanmamış veya bir şeye muhtaç olmayan.
mûnis : Yabancı olmayan, cana yakın.
murassa : Kıymetli taşlarla süslenmiş.
Mürsel : Gönderilmiş, kendisine bir şey gönderilen.
müsâmaha : Görmemezliğe gelme, yumuşaklıkla muamele etme, göz yumma.
müstağnî : İhtiyacı olmayan.
müştâk : Özleyen, arzu eden.
mutâla'a : Bir işi iyice ve etraflıca düşünme; görüş,kanaat.
mutî : İtaat eden, baş eğen.
muvâfakat : Uyma, uygun hâle gelme.
muvâsenet : (muvaneset?)Ünsiyet peyda etmek, birbirine alışıp beraber yaşama.
müzd : Ücret, karşılık, mükafat.

N

nehali : Sofra altlığı.
nevâle : Bağış, ihsan, hisse, nasip.
nevbet : Nöbet bekleyen, nöbette bulunan.
nice : Nasıl.
nice : Ne türlü, ne biçimde.
nicesi : Nasıl, ne sûrette.
nite(si) : Benzerlik bildirir. Nasıl ki, olduğu gibi.
nüvâziş: : Lütuf.

O-Ö

od : Ateş.
okumak : Çağırmak, davet etmek, söylemek.
öd : Hindistan'dan gelen yanarken güzel koku saçan ağaç, tütsü.
örü turmak : Ayakta durmak.

P-R

put : Güzel kimse, dilber.
recâ : Ümit.
resm : Biçim, görünüş, şekil, tarz, üslup.
revâ : Yakışır, uygun, yerinde.
revân olmak : Akmak.
riyâzat : Nefsi kırma, zühd ve takvâ ile hoşa gidecek şeylerden uzak olma.
rızâ : İlâhî kadere boyun eğme, razı olma, hoşnutluk, memnunluk.
rûşen : Aydın, parlak, ışıklı, belli, açık, aşikar.
rüsvây : Rezil, ayıpları ile meşhur olmuş.
ruzi kılmak : Gün ışığına, dünyaya çıkarmak.

S-Ş

sâbit : Yerli, hareketsiz.
sad : Sevinçli, memnun.
samed : Hiç kimseye muhtaç olmayan, her şeye sahip olan Allah.
sanem : Put.
savma'a : İbâdet edilen yer.
ser-gerdan : Başı dönen, şaşkın, avâre; perîşân.
seyyid : Efendi, ağa; Mevlâ.
sıgamak : Sıvamak, okşamak, mesh etmek.
sırça : Cam, billur.
sin : Mezar, kabir.
sipas : Şükür, hamd, sena.

siyâset : huk, Ceza. İdam cezası
şarâb-ı tahûr : Temizleyici şarap.
şem'a : Muma batırılmış fitil.
şemâlet : Güzel huy.
şeşmek : Çözmek.
şolok dem : O vakit, o anda.
şükr : İyiliğe karşı minnetkarlık ifade etme.
şükrâne : İyilik bilme.

tâ'at : İbâdet etme, itâat.
tab : Güç, kuvvet, takat, mecal, nur ziya, parlaklık.
tahiyyat : "Allah ömür versin" şeklinde dua; selam.
tahûr : Pek temiz.
takaza : Zorlama, baskı yapma.
takrîr : Anlatma, tarif etme.
taksîr : Bir işi eksik yapma, kusur, kabahat.
tañlamak : Hayret etmek, şaşmak.
tansuk : Acayip, tuhaf, şaşılacak şey.
tazî : Arap, Arapla ilgili
tefsîr : Şerh, yorumlama.
ten : Vücut.
tesbih : Zikretmek.
teslîm : Kendisini Allah'ın iradesine terk etme.
teşvîş : Karma karışık etme, karıştırma.
tevâzû : Alçak gönüllülük.
tevekkül : Kaderin hükmüne razı olma.
tiz : Çabuk.
turfa : Yeni.
turı kalmak : Dikilip kalmak.
turmak : Ayağa kalkmak; vazgeçmek.

U-Ü

unvân : Kitap, kitapçık, bölüm, başında yazılan yazı.
urmak : Belli bir sesi yüksek çıkararak haykırmak.
uyakmak : Gurup etmek, batmak.
üns : Alışıklık, alışma.
ürmek : Üfürmek.
üşendirmek : Tedirgin ve rahatsız etmek.
üşendürmek : Tedirgin etmek, rahatsız etmek, usanmak, bıkmak.
üşenmek : Üzülmek, sıkılmak, rahatı kaçmak.
üşmek : Üşüşmek, topluca gelmek.

V

vâcip : Yapılması gerekli olan.
varı yürümek : Giderken?
varmak : Geçmek, gitmek.
vefâ : Sözünde durma, sevgide doğruluk.
vildân : Kullar, köleler.
viribimek : Göndermek, ihsan etmek.
viribimek : Göndermek.
visâl : Sevdiğine kavuşma.

Y-Z

yaktulu : Işıklı, nurlu, parlak, aydın.
yavlak : Pek çok, gayet.
yavuz : Yaman, şiddetli.
yazuk : Günah.
yig : Kuvvetli, baskın, üstün, daha iyi.
yigit : Genç, delikanlı.
yörenmek : Dolaşmak, yaklaşmak, hatıra gelmek, gönlü kaplamak.
za'îf : Zayıf, güçsüz.
zihî : Ne güzel, ne hoş.

İndeks